

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Διπλωματική Εργασία

*....δύο αγάλματα
έναν ναό
έναν κήπο
δύο τάφοι
και έναν φάρο.....*

*Επιμέλεια : Φωλίνας Σωτήρης
φοιτητής του τμήματος*

*Επίβλεψη : κ. Ζαχέϊλας Λουκάς
Λέκτορας Εφαρμοσμένων Μαθηματικών
κ. Λέκκα Φωτεινή*

Δρ. Αρχαιολόγος Μουσειολόγος

2005

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 7924/1
Ημερ. Εισ.: 14-12-2009
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΣΕ - ΜΕ
2005
ΦΩΛ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

σελ. 2	Περιεχόμενα
σελ. 3	Πρόλογος
σελ. 4	Τα επτά θαύματα του κόσμου – τεκμηρίωση
σελ. 6	Η μεγάλη πυραμίδα του Χέοπος
σελ. 10	Οι κρεμαστοί κήποι της Βαβυλώνας
σελ. 13	Το άγαλμα του Δία στην Ολυμπία
σελ. 17	Το Αρτεμίσιο της Εφέσου
σελ. 21	Το μασωλείο της Αλικαρνασσού
σελ. 25	Ο Κολοσσός της Ρόδου
σελ. 28	Ο Φάρος της Αλεξάνδρειας
σελ. 30	Τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου
σελ. 34	Πυραμίδες – η αντίσταση του ανθρώπου στο χρόνο
σελ. 40	Αναμνήσεις των θαυμάτων στο μεσαίωνα
σελ. 47	Η Αλεξάνδρεια της ευημερίας και του πνεύματος
σελ. 51	Μικρά Ασία – η απαρχή του μοντέρνου πολιτισμού
σελ. 59	Το όνειρο του παραδείσου στη γη – η ανατολή συμπληρώνει τη δύση
σελ. 66	Έφεσος – το σπίτι της μητέρας θεάς
σελ. 74	Το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Διός – ο άνθρωπος εξυμνει το θείο
σελ. 80	Ελληνιστική περίοδος – η έναρξη της σύγχρονης ιστορίας
σελ. 83	Η ελληνιστική φόρμα πρότυπο για την εκάστοτε θεότητα
σελ. 86	Σύγχρονα θαύματα – η έννοια του θαύματος σήμερα
σελ. 90	Εκπαιδευτικά προγράμματα
σελ. 93	Βιβλιογραφία
σελ. 94	Ευχαριστίες

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία αποτελεί το συνοδευτικό ενημερωτικό υλικό μιας έκθεσης μουσείου εικονικής πραγματικότητας με αντικείμενο τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου.

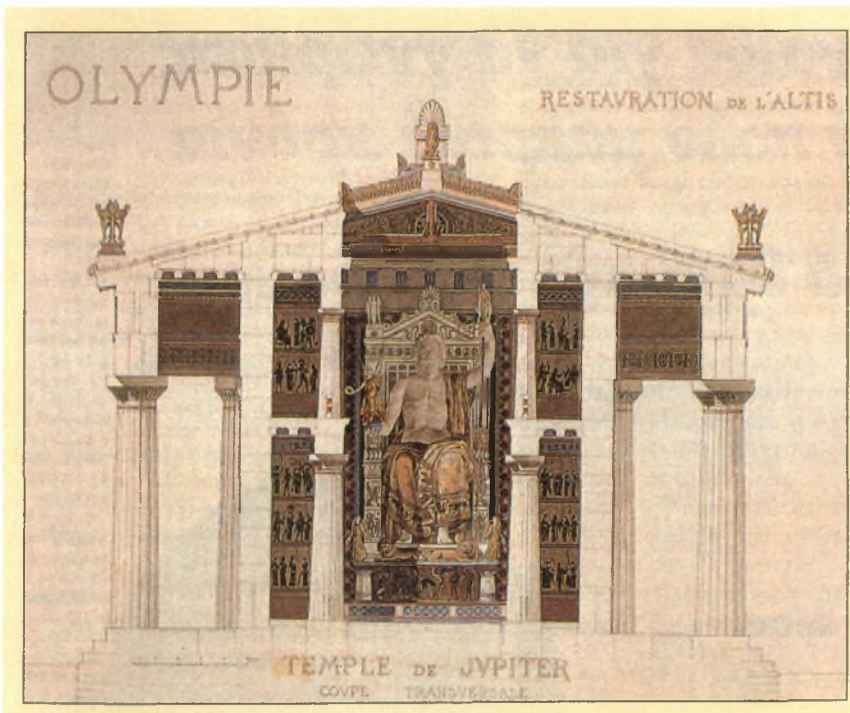
Στόχος της έκθεσης είναι να ταξιδέψει τον επισκέπτη πίσω στο χρόνο και να του δώσει την ευκαιρία, αν όχι να θαυμάσει με αυτοψία, τουλάχιστον να πάρει μια ολοκληρωμένη εικόνα για τα πλέον αναγνωρίσιμα αριστουργήματα, τα οποία έχουν δυστυχώς χαθεί για πάντα.

Παράλληλα η έκθεση αποσκοπεί, εκτός από την ιστορική τεκμηρίωση, να δώσει στον επισκέπτη στοιχεία σχετικά με :

- Τον κοινωνικό και πνευματικό χωροχρόνο στον οποίο συντελέστηκε η δημιουργία τους.
- Τις ανάγκες, τις ιδιότυπες καταστάσεις και τις συνθήκες ενός κόσμου που αρχίζει να μεγαλουργεί.
- Τη γνωριμία όλου του συστήματος μιας εποχής που σηματοδοτεί την έναρξη του μοντέρνου κόσμου.
- Την αντιμετώπιση και τη θεώρηση της έννοιας του θαύματος κατά τις μεταγενέστερες περιόδους (μεσαιώνα, αναγέννηση) ως τις μέρες μας.
- Τη σύγχρονη σημασία του θαύματος, καθώς και τους καταλόγους των σύγχρονων θαυμάτων.

ΤΑ ΕΠΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ - ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Δύο αγάλματα, ένας ναός, ένα συγκρότημα κήπων, δύο τάφοι και ένας φάρος: ιδού τα επτά θαύματα τον αρχαίου κόσμου. Τα έξι από αυτά έχουν χαθεί για πάντα, άλλα από την καταλυτική όραση της φύσης, και άλλα από τα βέβηλα ανθρώπινα χέρια. Μας είναι, επομένως, πολύ δύσκολο να φαντασθούμε πώς ήταν οι κατασκευές αυτές και γιατί οι αρχαίοι - αλλά και οι μεταγενέστεροι τους - πίστευαν ότι ήταν τόσο σημαντικές ώστε να τις χαρακτηρίσουν θαύματα, δηλαδή έργα άξια θαυμασμού. Η δυσκολία μας αυτή εντείνεται από τις ευφάνταστες απεικονίσεις των επτά θαυμάτων, τις οποίες συναντούμε στα αναγεννησιακά έργα: όσο καλαίσθητες και αν είναι, αλλοιώνουν σε μεγάλο βαθμό την αρχική μορφή και συχνά μας οδηγούν ύψις λανθασμένα μονοπάτια. Οι θέσεις όπου βρίσκονταν τα τέσσερα από τα επτά θαύματα έχουν ανασκαφεί πλήρως: η Βαβυλώνα, η Ολυμπία, η Έφεσος και η Αλικαρνασός. Οι πυραμίδες της Γκίζας εξακολουθούν να αποτελούν αντικείμενο μελέτης και κάθε τόσο αποκαλύπτουν κρυμμένα μυστικά. Πρόσφατα άρχισε και η υποβρύχια έρευνα στον βυθό του λιμανιού της Αλεξάνδρειας, η οποία έδωσε ευρήματα που κάποτε ανήκαν στον περίφημο Φάρο.

Μία πρώτη μνεία για εντυπωσιακά μνημεία που αξίζουν τον θαυμασμό συναντούμε στον Ηρόδοτο. Ο «πατέρας της Ιστορίας» αφιέρωσε σημαντικό μέρος των δυο πρώτων βιβλίων των Ιστοριών του στην περιγραφή ηθών και εθίμων που παρατήρησε σε λαούς, οι οποίοι εί-

χαν αναπτύξει λαμπρούς πολιτισμούς. Επόμενο ήταν, λοιπόν, να αναφερθεί στις πυραμίδες της Αιγύπτου» και στην πόλη της Βαβυλώνας.

Αν και η οριστική κατάταξη τους διαμορφώθηκε κατά την Αναγέννηση, όταν σχεδόν όλα είχαν καταστραφεί, η ιδέα για την κατάρτιση ενός καταλόγου των επτά θαυμάτων πρέπει να δημιουργήθηκε κατά το διάστημα των 30 χρόνων που μεσολάβησαν από την ολοκλήρωση του τελευταίου θαύματος, του Φάρου, ως την καταστροφή του Κολοσσού, δηλαδή κατά το διάστημα μεταξύ των ετών 256-226 π.Χ. Ένα στοιχείο που ενισχύει την άποψη αυτήν είναι το χαμένο σήμερα έργο Θαυμάτων των εις άπασαν την γην κατά τόπους όντων συναγωγή, που έγραψε ο ποιητής Καλλίμαχος ο Κυρηναίος, ο οποίος εργάστηκε στην Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη για μεγάλο χρονικό διάστημα. Έναν περίπου αιώνα αργότερα, ο ποιητής Αντίπατρος ο Σιδώνιος έγραφε γεμάτος θαυμασμό: «Άφησα το βλέμμα μου να πλανηθεί στα τείχη της απόρθητης Βαβυλώνας, κατά μήκος των οποίων τρέχουν άρματα, και στον Δία που βρίσκεται στις όχθες του Αλφειού. Είδα τους κρεμαστούς κήπους και τον Κολοσσό του Ηλίου, τα μεγάλα βουνά των συμπαγών πυραμίδων που κατασκεύασε ο άνθρωπος και τον γιγάντιο τάφο του Μαυσώλου. Όταν όμως είδα την ιερή κατοικία της Αρτέμιδας που υψώνεται στα σύννεφα, τα άλλα πέρασαν στο περιθώριο, αφού ο ίδιος ο ήλιος δεν είχε άλλον όμοιο του εξόν από τον Όλυμπο». [Εδώ ο ποιητής αναφέρει μεταξύ των θαυμάτων τα τείχη της Βαβυλώνας και όχι τον Φάρο της Αλεξάνδρειας.]

Στις 30 Σεπτεμβρίου 2000 η επιτροπή της ΟΥΝΕΣΚΟ συνήλθε για να επιλέξει, μέσα από έναν κατάλογο μεγάλων αρχιτεκτονικών και ιστορικών μνημείων, τα επτά σημαντικότερα που θ' ανακηρυχθούν τα «Νέα Επτά Θαύματα του Κόσμου». Ο κατάλογος αυτός περιλαμβάνει ιστορικά μνημεία των τελευταίων 2.000 χρόνων, που προβάλλουν την πολιτισμική κληρονομιά της ανθρωπότητας. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται: το Ταζ Μαχάλ στην Ινδία, το αρχαίο ανάκτορο της Ποτάλα στο Θιβέτ, η πόλη Τιμπουκτού στο Μπαλί, το Κολοσσαίο της Ρώμης, το παλάτι των Δόγηδων στη Βενετία, ο καθεδρικός ναός του Άαχεν στη Γερμανία, ο κεκλιμένος πύργος στην Πίζα, ο πύργος του Άιφελ και το ανάκτορο των Βερσαλλιών στο Πάρισι, το Άγαλμα της Ελευθερίας και το Empire State Building στη Νέα Υόρκη, τα αινιγματικά αγάλματα στο Νησί του Πάσχα, το κτήριο του Κρεμλίνου στην Κόκκινη Πλατεία της Μόσχας, οι πυραμίδες των Μάγια στο Μεξικό, ο ναός της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη, ο καθεδρικός ναός Λα Σαργχάντα στη Βαρκελώνη, το κτήριο της Όπερας στο Σίδνεϊ, η κρεμαστή γέφυρα του Σαν Φρανσίσκο στην Καλιφόρνια και οι ναοί της πόλης Ανγκορ. Βατ, στη ζούγκλα της Καμπότζης.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΤΟΥ ΧΕΟΠΟΣ

Αν και στον κατάλογο των επτά θαυμάτων αναφέρονται οι πυραμίδες της Γκίζας ως το πρώτο στη σειρά, στην πραγματικότητα μόνο η Μεγάλη Πυραμίδα, το ταφικό μνημείο που έκτισε ο φαραώ Χέοψ γύρω στο 2560 π.Χ., ανήκει στα θαύματα.

Η Μεγάλη Πυραμίδα του Χέοπος υψώνεται στα νότια προάστια του Καΐρου, δίπλα στις βασιλικές πυραμίδες τον Χεφρήνος και του Μυκερίνου. Είναι το παλαιότερο και μοναδικό από τα επτά θαύματα που άντεξε στο πέρασμα τόσων αιώνων, έστω και με κάποιες αλλοιώσεις της αρχικής μορφής, επαληθεύοντας την αραβική ρήση ότι «ο άνθρωπος φοβάται τον χρόνο αλλά ο χρόνος φοβάται τις πυραμίδες».

Η εικόνα που βλέπουμε εμείς σήμερα δεν είναι η αρχική. Όταν η πυραμίδα ολοκληρώθηκε, είχε στην κορυφή της μια χρυσή επικάλυψη που έλαμπε στον ήλιο και οι ογκόλιθοι της ήταν επενδεδυμένοι μ' ένα λεπτό στρώμα ασβεστόλιθου της Τουρά, που τους έδινε μια λεία και ομοιόμορφη όψη. Το στρώμα του ασβεστόλιθου αφαιρέθηκε κατά τον Μεσαίωνα και χρησιμοποιήθηκε στην ανοικοδόμηση του Καΐρου. Έτσι η πυραμίδα δίνει πλέον την εντύπωση μιας γιγάντιας σκάλας.

Για την κατασκευή του γιγαντίου αυτού έργου, που έφθανε σε ύψος τα 145,75 μετρά (σήμερα σώζονται τα 134,75 μέτρα) και είχε πλάτος πλευράς 229 μέτρων, χρησιμοποιήθηκαν συνολικά 2.300.000 ογκόλιθοι, βάρους από 2,5 ως 15 τόνους, που μεταφέρθηκαν από το ποτάμι πάνω σε κορμούς δένδρων. Παρά το γεγονός ότι τοποθετήθηκαν ο ένας δίπλα στον άλλον χωρίς συνδετικό υλικό, πρέπει να σημειώσουμε ότι, ανάμεσα τους δεν περνά ούτε βελόνα. Τόσο ακριβής ήταν η συναρμογή τους. Υπολογίζεται ότι στο εργοτάξιο αυτό εργάστηκαν για 20 χρόνια περίπου 100.000 άνθρωποι, αν και ο Διόδωρος ο Σικελιώτης κάνει λόγο για 360,000 ανθρώπους. Οι σκληρές συνθήκες διαβίωσης και εργασίας και οι πολλοί θάνατοι των εργατών έκαναν τον ιστορικό Ηρόδοτο να χαρακτηρίσει τον Χέοπα ως απεχθή τύραννο και ως άσπλαχνο ηγεμόνα.

Η κατασκευή της πυραμίδας του Χέοπος προκαλεί τον θαυμασμό των σύγχρονων οικοδόμων. Προτού ξεκινήσουν οι οικοδομικές εργασίες, προηγήθηκε ο καθαρισμός και η εξομάλυνση του εδάφους στο οποίο θα εδραζόταν η πυραμίδα. Όπως φανέρωσε η μελέτη του εσωτερικού της, από τον αρχικό φυσικό βράχο έμεινε μόνο ένα συμπαγές κομμάτι που δεν μπορούσε ν' αφαιρεθεί. Το συνολικό του μέγεθος δεν είναι σαφές αλλά τμήματα του είναι ορατά σε ορισμένα σημεία των εσωτερικών διαδρόμων που οδηγούν στον ταφικό θάλαμο. Το πόσο ακριβείς ήταν οι μετρηθείς που έκαναν οι Αιγύπτιοι για το εμβαδόν της πυραμίδας, συνάγεται και από το γεγονός ότι οι αποκλίσεις από τους ευθείς άξονες ήταν μηδαμινές ενώ η μέγιστη απόκλιση στο μήκος των τεσσάρων πλευρών της ήταν της τάξης των 20 εκατοστών, δηλαδή λιγότερο από 0,1 %. Τα δεδομένα αυτά προκαλούν ασφαλώς τον θαυμασμό, αν αναλογισθούμε ότι όλοι οι υπολογισμοί γίνονταν κατά μήκος των ίδιων των πλευρών (διαγώνιες δεν μπορούσαν να τραβηχτούν, εξαιτίας της ύπαρξης του συμπαγούς βράχου) και οι μετρήσεις γίνονταν με τη βοήθεια σχοινιών κατασκευασμένων από φυτικές ίνες,

Η κατασκευή της πυραμίδας αποτέλεσε ασφαλώς έναν άθλο. Την εποχή εκείνη οι Αιγύπτιοι δεν γνώριζαν τον ορείχαλκο, τον σίδηρο, τον τροχό ή τις ανυψωτικές μηχανές. Για να λατομήσουν τους απαραίτητους ογκολίθους στα λατομεία, τοποθετούσαν στο εσωτερικό της πέτρας ξύλινες σφήνες που τις έβρεχαν με νερό για να φουσκώσουν και να την σπάσουν. Για να την λειάνουν και για να την καταστήσουν επίπεδη, χρησιμοποιούσαν εργαλεία από πυριτόλιθο ή χαλκό. Για να ανυψώσουν τις γρανιτόπλακες που έρχονταν από το Ασσυάν μέσω του ποταμού ή τους ασβεστόλιθους από την αραβική ακτή, χρησιμοποιούσαν κυρίως κυλίνδρους και σχοιινιά.

Ο ακριβής τρόπος της κατασκευής δεν είναι απολύτως σαφής. Γενικά όμως πιστεύεται ότι η πυραμίδα ανυψώθηκε κατά στρώσεις που έφθασαν τις 203, χάρη σε ράμπες από ωμές πλίνθους (οι οποίες στη συνέχεια καταστράφηκαν) που επέτρεψαν τη ρυμούλκηση των λίθων στο επιθυμητό ύψος. Οι πλευρές της πυραμίδας είναι προσανατολισμένες προς τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα ενώ η γωνία κλίσης τους είναι 54 μοίρες 54 πρώτα, λεπτά. Το εμβαδόν του μνημείου φθάνει τα 52,44 στρέμματα. Για να αντιληφθούμε το μέγεθος της κάλυψης, αρκεί να σκεφθούμε ότι στην έκταση αυτή θα μπορούσαν να χωρέσουν μαζί, ο Άγιος Πέτρος της Ρώμης, ο Άγιος Παύλος του Λονδίνου, οι καθεδρικοί ναοί της Φλωρεντίας και του Μιλάνου και το αβαείο του Westminster.

Η αρχική Είσοδος της πυραμίδας βρισκόταν στη βόρεια πλευρά, η απόσταση 17 μέτρων από το έδαφος. Η σύγχρονη είσοδος βρίσκεται στην μια πλευρά αλλά χαμηλότερα και δεξιότερα: ανοίχθηκε τον 9ο αιώνα από τον χαλίφη Μα'μούν και γι' αυτό ονομάστηκε «τρύπα τον Μα'μούν».

Η μελέτη της πυραμίδας έδειξε ότι το αρχικό σχέδιο τροποποίησε τουλάχιστον τρεις φορές Μετά τη διάρκεια των εργασιών. Στον τον ταφικό θάλαμο τον Χέοπος οδηγεί μια σειρά διαδρόμων. Ο ίδιος ο ταφικός θάλαμος είναι επενδεδυμένος με γρανίτη, καλύπτεται από πέντε γρανιτόπλακες μήκους πέντε μέτρων και περιστοιχίζεται από τέσσερις κενούς θάλαμους με όμοιες πλάκες στην οροφή τους και έναν πέμπτο με δίρριχτη στέγη από γρανίτη που εξασφαλίζει την ισορροπία του συνόλου. Ο θάλαμος αυτός, κρυμμένος στην καρδιά του μνημείου, αποτελεί ένα από τα τολμηρότερα ανθρώπινα αρχιτεκτονήματα. Όπως ήταν αναμενόμενο, η μούμια του φαραώ είχε εξαφανισθεί. αφού ο τάφος είχε συληθεί, μάλλον κατά την Πρώτη Μεταβατική Περίοδο, αλλά στο δυτικό μέρος του θαλάμου υπάρχει ακόμη η βαριά λίθινη σαρκοφάγος από ερυθρό γρανίτη. Διακρίνουμε ακόμη το άνοιγμα δύο στενών αγωγών που οδηγούν στο εξωτερικό και που επέτρεπαν - όπως λέγεται - στην ψυχή του φαραώ να πετά σαν πουλί στους ουρανούς και να επιστρέφει στον τάφο της κατά βούληση.

Η μεγάλη πυραμίδα έκρυβε ένα ακόμη μυστικό, όχι όμως στο εσωτερικό αλλά στη νότια πλευρά της. Το 1954 ο Αιγύπτιος αρχαιολόγος Kamal al-Mallakh εντόπισε εκεί 41 ογκολίθους από ασβεστόλιθο της Τουρά. Όπως αποδείχθηκε, αυτοί κάλυπταν ένα όρυγμα μήκους 30 μέτρων μέσα στον φυσικό βράχο, όπου είχε ταφεί μια θαυμάσια ξύλινη λέμβος, συναρμολογημένη από 1.274 κομμάτια ξύλου χωρίς ούτε έναν

μεταλλικό σύνδεσμο. Η λέμβος (όπως και άλλες τέσσερις, μία από ξύλο και τρεις από λίθο) ήταν απαραίτητο συμπλήρωμα της ταφής του φαραώ, ο οποίος θα συνέχιζε το ταξίδι του στο βασίλειο του κάτω κόσμου πλέοντος επάνω σε αυτήν.

ΟΙ ΚΡΕΜΑΣΤΟΙ ΚΗΠΟΙ ΤΗΣ ΒΑΒΥΛΩΝΑΣ

Η Βαβυλώνα ήταν η πρωτεύουσα ενός ισχυρού κράτους, που εμφανίσθηκε στο ιστορικό προσκήνιο τον 18ο αιώνα π.Χ., γνώρισε όμως τη μεγαλύτερη ακμή του τον 7ο και τον 6ο αιώνα π.Χ., μετά την κατάρρευση της Αυτοκρατορίας των Ασσυρίων. Ήταν κτισμένη στην ανατολική όχθη του ποταμού Ευφράτη και τα εντυπωσιακά ερείπια της σώζονται σε απόσταση περίπου 50 χιλιομέτρων από την πρωτεύουσα του Ιράκ, Βαγδάτη.

Κορυφαία ιστορική μορφή ήταν ο βασιλιάς Νεμπουχαντρεζάρ ο Β', γνωστός και ως Ναβουχοδονόσωρ. Επί των ημερών του οικοδομήθηκαν τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα μνημεία της πόλης : τα τείχη, τα ανάκτορα, οι ναοί. Οι πηγές αναφέρουν ότι ο βασιλιάς διέταξε να διαμορφώσουν και τους περίφημους Κρεμαστούς Κήπους, για να ευχαριστήσει τη σύζυγο του (άλλοι μιλούν για παλλακίδα του), η οποία νοσταλγούσε τα δασωμένα βουνά της Μηδίας, όπου είχε μεγαλώσει.

Πληροφορίες για τη διαμόρφωση των Κήπων μας δίνουν οι Έλληνες συγγραφείς Βηρωσσός, Διόδωρος ο Σικελιώτης, Στράβων και Φίλων ο Βυζάντιος, αν και είναι πιθανό ότι ποτέ δεν τους είδαν οι ίδιοι. Απλώς μετέφεραν πληροφορίες από περιγραφές τρίτων, όπως ήταν οι στρατιώτες του Μεγάλου Αλεξάνδρου, οι οποίοι έμειναν εντυπωσιασμένοι από την πλούσια πόλη. Αντίθετα, ' τίποτα δεν αναφέρεται στα βαβυλωνιακά αρχεία, τα οποία εντούτοις αναφέρονται

εκτενώς στην πόλη, τα ανάκτορα και τα τείχη της Βαβυλώνας.

Σύμφωνα με τις περιγραφές, οι Κρεμαστοί Κήποι αποτελούσαν τμήμα του ανακτόρου. Το τεχνητό πάρκο είχε μήκος πλευράς τεσσάρων πλέθρων και η διαμόρφωση του σε επάλληλα άνδηρα το έκαναν να

μοιάζει με θέατρο. Για τη στήριξη των ανδρών είχαν κατασκευασθεί υπόγειες στοές, οι οροφές των οποίων είχαν επιχρισθεί με υδραυλικό κονίαμα, για να μη τις διαπερνά η υγρασία. Για την τεχνική της κατασκευής τους, το πιο διαφωτιστικό κείμενο είναι εκείνο του Φίλωνα: «Οι Κρεμαστοί Κήποι έχουν φυτά φυτρωμένα σε απόσταση από το έδαφος και οι ρίζες των δένδρων βυθίζονταν σ' ένα υπερυψωμένο άνδηρο και όχι στο χώμα. Ο όλος όγκος στηρίζεται σε λίθινους κίονες, που φέρουν δοκούς σε μικρά διαστήματα. Οι δοκοί είναι από φοινικόδενδρα, αφού αυτός ο τύπος ξύλου δεν σαπίζει, ενώ, όταν βραχεί ή υποστεί πίεση, λυγίζει. Επιπλέον, τρέφει τις ρίζες των φυτών. Αυτή η κατασκευή στηρίζει έναν μεγάλο βάθους χωμάτινο όγκο, στον οποίο φυτεύτηκαν όλων των ειδών τα δένδρα και μια μεγάλη ποικιλία λουλουδιών όλων των ειδών... Υδάτινα κανάλια από υπερυψωμένες πηγές ακολουθούν την κλίση της κατασκευής... ποτίζουν όλο τον κήπο, διατηρώντας τις βαθιές ρίζες υγρές. Έτσι, το γρασίδι είναι πάντα πράσινο και τα φύλλα των δένδρων ανθίζουν και μεγαλώνουν...».

Όταν ο Γερμανός αρχαιολόγος, R. Koldewey, πραγματοποίησε ανασκαφές στη Βαβυλώνα, έφερε στο φως μια λαμπρή πόλη που κατελάμβανε μια έκταση 8,5 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Αποκάλυψε τα τείχη της, που είχαν μήκος 18 χιλιομέτρων και πλάτος 30 μέτρων και ενισχύονταν με πύργους, ορισμένοι από τους οποίους έχουν αναστηλωθεί. Εντόπισε επίσης το διοικητικό και θρησκευτικό κέντρο της πόλης στην ανατολική όχθη του ποταμού Ευφράτη. Στο βορειοανατολικό άκρο του νότιου ανακτόρου ανέσκαψε ένα μεγάλο κτήριο με 14 θολοσκέπαστους χώρους, το οποίο ονόμασε Θολωτό Οικοδόμημα και ταύτισε - με μεγάλη πιθανότητα αλλά όχι με απόλυτη βεβαιότητα - με την κατασκευή που στήριζε τους Κρεμαστούς Κήπους. Τρία ήταν τα στοιχεία που συνέτειναν σε αυτήν την ταύτιση: η ύπαρξη επεξεργασμένων λίθων (υλικού σπάνιου στη Μεσοποταμία), το ασυνήθιστα μεγάλο πάχος των τοίχων που προορίζονταν να στηρίζουν μια βαριά ανωδομή και η ύπαρξη φρέατος.

Η θεωρία του Koldewey αμφισβητήθηκε πρόσφατα από τους W. Nagel και D.J. Wiseman, οι οποίοι μελέτησαν εκ νέου το Θολωτό Οικοδόμημα και το χαρακτήρισαν ως ένα σύνολο αποθηκών, αφού εκεί βρέθηκε ένα αρχείο πινακίδων σε σφηνοειδή γραφή. Κατ' αυτούς, οι τοίχοι του είχαν μεγάλο πάχος για να στηρίζουν μια προέκταση της Πομπικής οδού. Υπέρ της μη τοποθέτησης των Κήπων στο σημείο αυτό,

είναι και η δήλωση του Στράβωνα ότι οι Κήποι βρίσκονταν κοντά στον Ευφράτη, γεγονός που δεν ισχύει για το Θολωτό Οικοδόμημα.

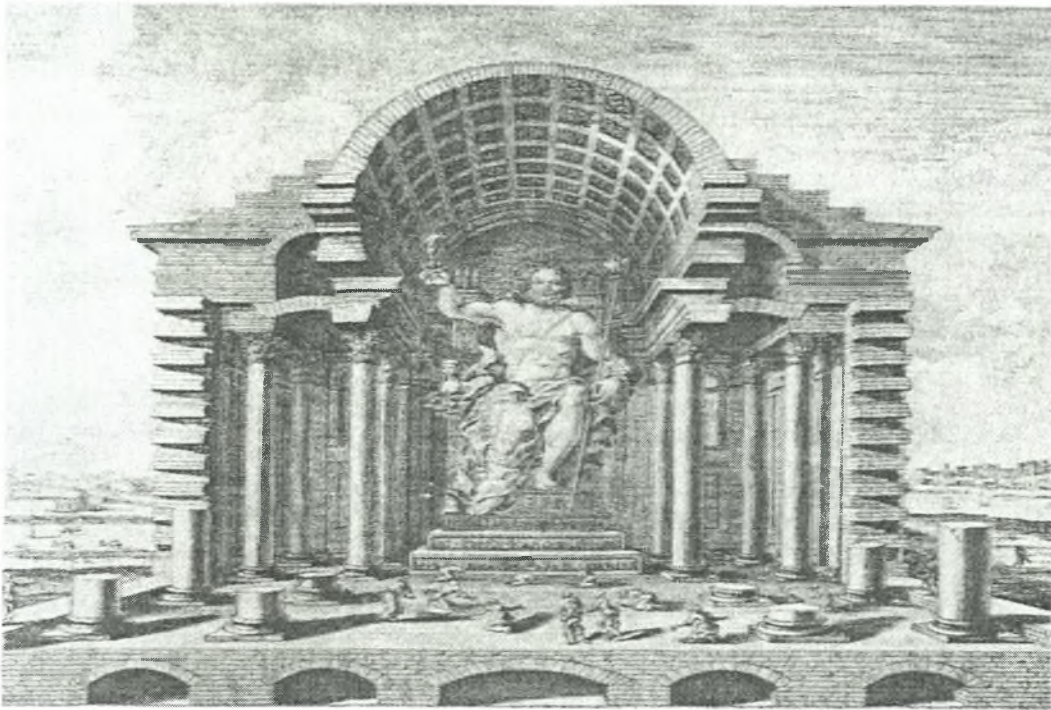
Οι W. Nagel και D.J. Wiseman τοποθέτησαν το συγκρότημα των Κήπων στο δυτικό άκρο του βόρειου ανακτόρου, που γειτνιάζε με τον ποταμό Ευφράτη. Όπως φάνηκε, οι τοίχοι που συγκρατούσαν την ανατολική όχθη του ποταμού ήταν τόσο παχείς (περ. 25 μέτρα), ώστε έμοιαζαν με οχυρώσεις και, κατ' επέκταση, θα μπορούσαν να δίνουν την εντύπωση ορεινού όγκου.

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ

Το μεγαλύτερο και επιφανέστερο μνημείο του πανελλήνιου ιερού της Ολυμπίας ήταν ο ναός του Δία, έργο του Ηλείου αρχιτέκτονα Λίβωνα. Πρόκειται για έναν δωρικό περίπτερο ναό από ντόπιο κογχυλιάτη λίθο, τον οποίο είχαν επικαλύψει με μαρμαροκονίαμα, αλλά ο θριγκός, η στέγη και ο γλυπτός τους διάκοσμος κατασκευάστηκαν από παριανό μάρμαρο. Ο γλυπτός αυτός διάκοσμος αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα της γλυπτικής του αυστηρού ρυθμού. Στο ανατολικό αέτωμα απεικονίστηκε η προετοιμασία της αρματοδρομίας μεταξύ Πέλοπα και Οινόμαου και στο δυτικό η Κενταυρομαχία. Οι μετόπες της ζωφόρου του σηκού, στις στενές πλευρές του, κοσμήθηκαν με τους 12 άθλους του Ηρακλή. Τέλος, το ανατολικό αέτωμα (και πιθανότατα και το δυτικό) στεφόταν από τρία ακρωτήρια: μια χάλκινη επίχρυση Νίκη στο κέντρο, που πατούσε στην ασπίδα των Λακεδαιμονίων και δύο χάλκινους λέβητες στα άκρα. Τα ακρωτήρια αυτά ήταν έργα του γλύπτη Παιωνίου ενώ παραμένει άγνωστος ο γλύπτης του υπόλοιπου διακόσμου του ναού (αν και έχουν γίνει διάφορες υποθέσεις), ο οποίος συμβατικά ονομάζεται «γλύπτης της Ολυμπίας».

Ο σηκός του ναού στέγαζε το περίφημο χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία, που φιλοτέχνησε ο περίφημος «γλύπτης των θεών», ο ουράνιος Φειδίας. Μάλιστα, κάτω από τα πόδια του Δία υπήρχε επιγραφή, που έλεγε ότι το άγαλμα ήταν έργο του Αθηναίου Φειδία, γιου του Χαρμίδα. Για την κατασκευή του, που έφθανε το ύψος των 12,40 μ., συνεργάστηκαν επίσης ο γλύπτης Κολώτης και ο ζωγράφος Πάναινος. Το άγαλμα του Δία τοποθετήθηκε στη θέση του γύρω στο 430 π.Χ. και παρέμεινε στον ναό έως το 395 μ.Χ., αν και ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Καλιγούλας κατέβαλε φιλότιμες προσπάθειες για να το μεταφέρει στη Ρώμη. Με το κλείσιμο των εθνικών ιερών, μεταφέρθηκε -όπως και άλλα έργα τέχνης της Αρχαιότητας - στην Κωνσταντινούπολη, όπου και κάηκε στη μεγάλη πυρκαγιά που κατέστρεψε την πόλη το 462 ή το 475. Μια και δεν σώζονται αντίγραφα του (μεμονωμένη περίπτωση μπορεί να χαρακτηριστεί ένα μεγάλο μεγέθους άγαλμα στην Κυρήνη της βόρειας Αφρικής), η μορφή του μας είναι γνωστή μόνο από τις περιγραφές των αρχαίων συγγραφέων (ιδίως του Πausανία) και από τις αποτυπώσεις του στα νομίσματα των Ηλείων.

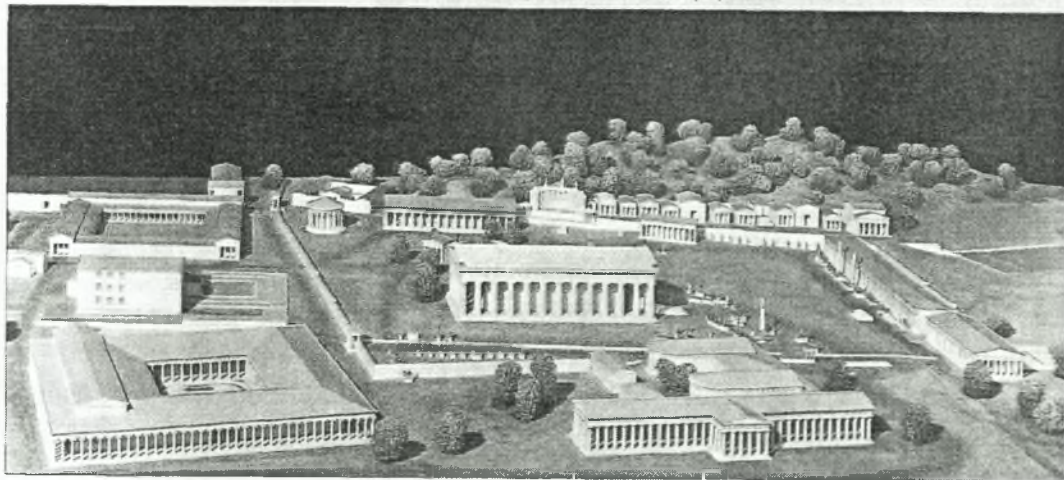

Ο γενειοφόρος θεός απεικονίσθηκε στεφανωμένος με χρυσό κλωνάρι ελιάς, καθισμένος στον θρόνο του. Στο αριστερό του χέρι κρατούσε σκήπτρο, που την κορυφή του κοσμούσε αετός. Στο δεξί κρατούσε χρυσελεφάντινη στεφανωμένη Νίκη, που είχε στα χέρια της ταινία. Ο σκελετός του αγάλματος ήταν ξύλινος και πάνω του είχαν στερεωθεί το ελεφαντοστό (για τα γυμνά μέρη του σώματος) και ο χρυσός (για τα μαλλιά, τα γένια, τα υποδήματα, το μάτιο στο οποίο υπήρχαν παραστάσεις και λουλούδια).

Την προσοχή του Πausανία τράβηξε ιδιαίτερα ο πολυποίκιλος θρόνος του Δία. Διέθετε σκελετό από έβενο και χαλκό, ήταν επιχρυσωμένος και είχε παραστάσεις ζωγραφικές και ανάγλυφες, φιλοτεχνημένες από ελεφαντόδοντο και πολύτιμους λίθους. Τέσσερις Νίκες απεικονίζονταν σαν χορεύτριες σε κάθε πόδι του θρόνου ενώ άλλες δύο υπήρχαν χαμηλότερα, στη βάση κάθε ποδιού. Σε καθένα από τα μπροστινά πόδια του θρόνου παραστάθηκαν παιδιά των Θηβαίων αρπαγμένα από Σφίγγες και κάτω από τις Σφίγγες παριστάνονταν ο Απόλλων και η Άρτεμις να τοξεύουν τα παιδιά της Νιόβης. Ανάμεσα στα πόδια του θρόνου υπήρχαν οριζόντιοι σύνδεσμοι με ανάγλυφες εικόνες αθλητών και μυθολογικών θεμάτων. Στις τρεις επίπεδες επιφάνειες ανάμεσα στα πόδια ο ζωγράφος Πάναινος είχε ζωγραφίσει μια πλειάδα μυθολογικών θεμάτων. Γραπτές μυθολογικές σκηνές κοσμούσαν επίσης το επάνω μέρος του θρόνου ενώ με ανάλογες γλυπτές σκηνές κοσμήτο και το βάθρο του αγάλματος, μήκους 9,93 μ. και πλάτους 6,65 μ., που ήταν κατασκευασμένο από κυανό ελευσινιακό λίθο. Μπροστά από το

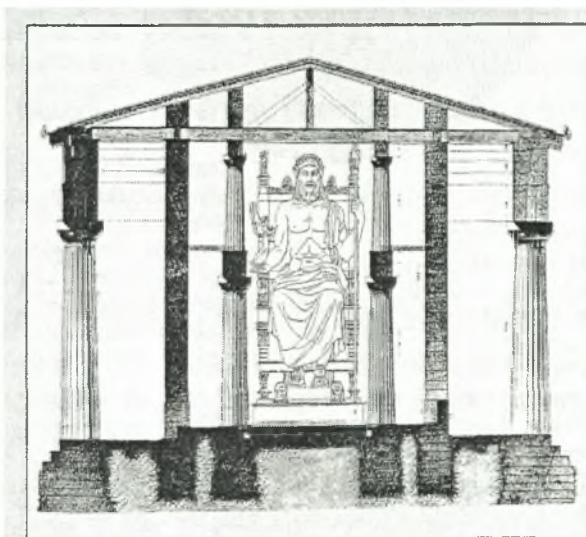
άγαλμα υπήρχε μια μικρή δεξαμενή στρωμένη με πλάκες παριανού μαρμάρου. Εκεί συγκεντρωνόταν το λάδι με το οποίο άλειφαν οι φαιδρυντές το έργο τέχνης για να το προστατεύσουν από την

(G. Heimerl, D.A.I. Αθήνα).

καταστρεπτική υγρασία του ελώδους εδάφους της Ολυμπίας.

Το άγαλμα του Δία ήταν τόσο τέλειο, ώστε ο ίδιος ο θεός, όπως έλεγαν οι αρχαίοι, το «ενέκρινε» ρίχνοντας τον κεραυνό του, όπως του ζήτησε ο Φειδίας. Οι πιστοί μπορούσαν να αντιληφθούν άμεσα αυτήν την τελειότητα, αφού ήταν δυνατόν να το δουν από την είσοδο, από τα πλαϊνά κλίτη ή από τα υπερώα του σηκού, στα οποία οδηγούσαν σκάλες δεξιά και αριστερά της πόρτας. Δεν μπορούσαν βέβαια να το αγγίξουν, αφού ανάμεσα στους κίονες της εσωτερικής κιονοστοιχίας του σηκού υπήρχε μαρμάρινο στήθαιο και προστατευτικό κιγκλίδωμα ύψους ενός μέτρου.

Με το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία συνδέεται στενά άλλο ένα οικοδόμημα της Ολυμπίας, που βρίσκεται έξω από την ιερή Αλτη και στα δυτικά του ναού. Ο Πausανίας το αναφέρει ως «εργαστήριο του Φειδία» και οι ανασκαφές των Γερμανών αρχαιολόγων τον επιβεβαίωσαν. Ανάμεσα στα ευρήματα από τον χώρο αυτόν συγκαταλέγονται οστέινα εργαλεία, μήτρες για την κατασκευή τμημάτων του ενδύματος, κομμάτια από φθαρμένα πολύτιμα υλικά (ελεφαντόδοντο, υαλόμαζα, μέταλλα), καθώς και μια πήλινη μελαμβαφής πρόχους με το όνομα του Φειδία. Όλα χρονολογούνται στη δεκαετία του 430 π.Χ. και εξής, εποχή κατά την οποία ο Φειδίας εργάστηκε στην Ολυμπία.

ΤΟ ΑΡΤΕΜΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΦΕΣΟΥ

Το Αρτεμίσιο της Εφέσου δεν ήταν απλώς και μόνο ένας ναός, όπως τόσοι άλλοι. Ήταν ένα έξοχο δείγμα αρχιτεκτονικής, η ωραιότερη κατασκευή που είχε υπάρξει έως τότε, γι' αυτό και κατατάχθηκε στα επτά θαύματα.

Η παράδοση αναφέρει την ίδρυση ενός ιερού της Πρωτοθρονίας Αρτέμιδος στην περιοχή ήδη πριν από τον αποικισμό της Ιωνίας, οι ανασκαφές όμως έδειξαν ότι τα παλαιότερα κτίσματα χρονολογούνται γύρω στο 700 π.Χ. (φάση Α). Πρόκειται για τον βωμό των θυσιών και για έναν χώρο όπου ήταν στημένο το λατρευτικό άγαλμα της θεάς. Ακολούθησαν δύο σύντομες οικοδομικές φάσεις (Β και C), οπότε το ιερό επεκτάθηκε. Σημαντικότερη όμως είναι η τέταρτη φάση (D), που χρονολογείται γύρω στα μέσα του 6ου αιώνα π.Χ. Ο ναός D καταστράφηκε το 356 π.Χ., από πυρκαγιά που

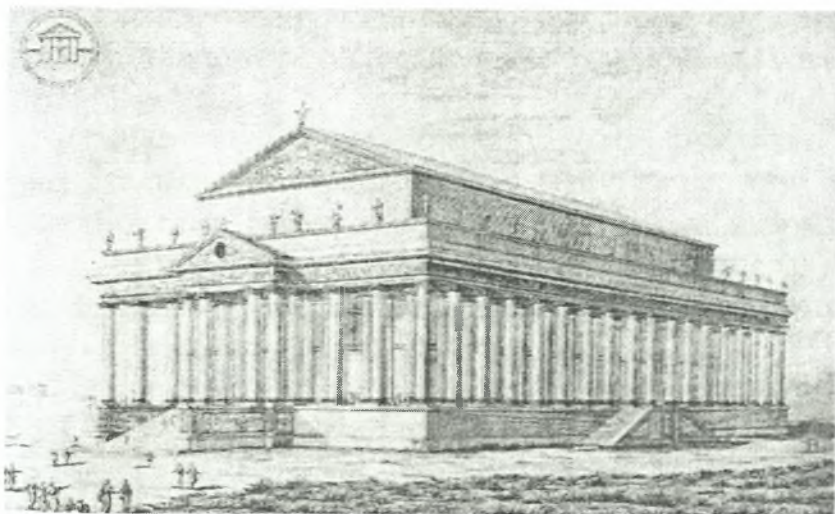
προξένησε ένας - κατά τα άλλα - άσημος άνδρας της Αρχαιότητας, που θέλησε έτσι να «γράψει ιστορία», ο Ηρόστρατος. Η τελευταία οικοδομική φάση (E) ανήκει στους υστεροκλασικούς και ελληνιστικούς χρόνους και πρέπει να ολοκληρώθηκε το 250 π.Χ. Ο ναός αυτός κάηκε από τους Γότθους το 262/3 μ.Χ. και το 401 καταστράφηκε εκ θεμελίων από τον άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο και από φανατικούς χριστιανούς.

Η κατασκευή που κατατάσσεται στα επτά θαύματα είναι βεβαίως οι ναοί D και E. Αρχιτέκτονες του ναού D ήταν ο Χερσίφρων από την Κνωσό και ο γιος του Μεταγένης ενώ ως υπεύθυνος της θεμελίωσης αναφέρεται ο Θεόδωρος ο Σάμιος. Ο Θεόδωρος συνδέεται με το αρχαϊκό Ηραίό της Σάμου, έναν ιωνικό ναό που ήταν κτισμένος σε ελώδες έδαφος, όπως και το Αρτεμίσιο. Ο ναός ήταν ιωνικός δίπτερος, με οκτώ κίονες στην πρόσοψη (που βρισκόταν στη δυτική πλευρά, αντίθετα απ' ό,τι συνηθιζόταν στους ελληνικούς ναούς), 20 ή 21 ή 22 στις μακριές πλευρές και εννέα στην ανατολική πίσω όψη του. Το σύνολο των κίωνων θα αποτελούσε ένα πραγματικό «δάσος» αλλά ο συνολικός αριθμός τους

ποικίλλει από 117 ως 127, και, ως εκ τούτου, ποικίλλουν και οι διάφορες αναπαραστάσεις της όψης τους. Πάντως, όπως συνάγεται από τις πηγές, ο ναός είχε διαστάσεις περίπου 115 x 58 μέτρων και εδραζόταν επάνω σε πλάτωμα διαστάσεων 131 x 78,5 μέτρων. Είχε βαθύ πρόναο και άδυτο (όχι οπισθόδομο), το οποίο πρέπει να ήταν υπαίθριο, σε αντίθεση με το περιστύλιο και τον πρόναο.

Οι κίονες του Αρτεμισίου, ύψους 18-19 μέτρων, ήταν λεπτοί και ραδινοί και κοσμούντο από έξοχα ιωνικά κιονόκρανα. Επιστέφονταν από το επιστύλιο, τους γεισηπόδες και τη σίμη, η οποία έφερε ανάγλυφες παραστάσεις που ίσως απεικόνιζαν μάχες. Ιδιαίτερο γνώρισμα του ναού είναι οι σπόνδυλοι με την ανάγλυφη διακόσμηση (*columnae caelatae*), που κοσμούσαν το κατώτερο μέρος των κίωνων της πρόσοψης και του

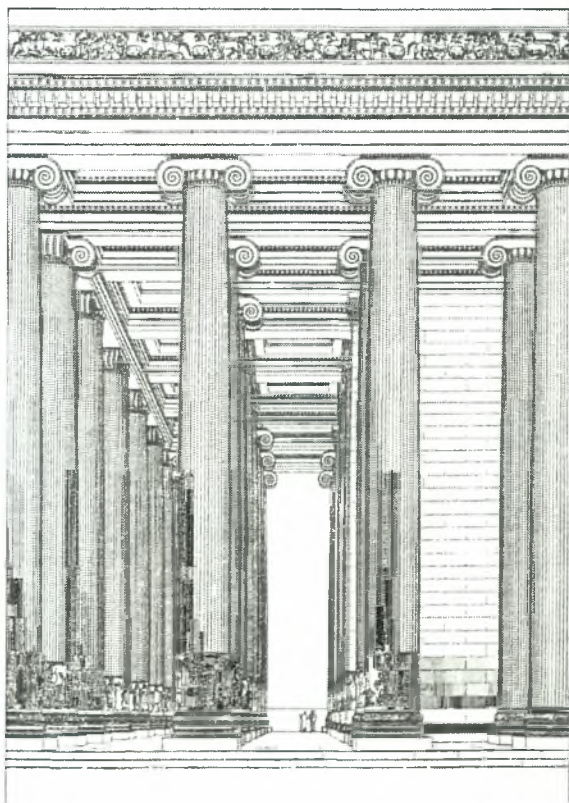

πρόναου. Τα θέματα τους δεν έχουν αναγνωρισθεί με σαφήνεια, απεικονίζουν όμως μορφές κατά τομή, τη μία πίσω από την άλλη. Επιγραφές που βρέθηκαν στο ιερό αναφέρουν ότι κάποιοι από τους κίονες αυτούς είχαν ανατεθεί στην Εφέσια Αρτέμιδα από τον βασιλιά των Λυδών, Κροίσο. Για τον λόγο αυτόν, ο ναός D είναι γνωστός και ως «ναός του Κροίσου». Ο ναός αυτός συνδέθηκε και με τον διαγωνισμό μεταξύ τεσσάρων από τους πιο διάσημους γλύπτες της Αρχαιότητας, του Φειδία, του Πολυκλείτου, του Κρησίλα και του Φράδμονα, για το ποιος θα φιλοτεχνούσε το καλύτερο χάλκινο άγαλμα Αμαζόνας. Η παράδοση αναφέρει ότι νικητής αναδείχθηκε ο Πολύκλειτος και ότι οι τέσσερις Αμαζόνες τοποθετήθηκαν στο ιερό γύρω στα μέσα του 5ου αιώνα π.Χ.

Η βίαιη καταστροφή του αρχαϊκού ναού δεν υπήρξε αφορμή για την εγκατάλειψη του. Σχεδόν αμέσως οι Εφέσιοι άρχισαν την ανοικοδόμηση πάνω στα ερείπια του προηγούμενου κτηρίου. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, όχι μόνο διατήρησαν τον ίδιο προσανατολισμό και την ίδια κάτοψη, αλλά διατήρησαν τα ίδια

διακοσμητικά θέματα που είχε και ο αρχαϊκός ναός. Αρχιτέκτονες του νεώτερου Αρτεμισίου ήταν ο Παιώνιος και ο Δημήτριος. Δύο είναι οι διαφορές του ναού Ε από τον ναό D. Πρώτον, ήταν κτισμένος κατά 2,68 μέτρα ψηλότερα από τον προγενέστερο, έτσι ώστε τα ερείπια του προγενέστερου να χρησιμεύσουν ως θεμέλια του μεταγενέστερου ναού. Δεύτερον, εκτός από τους σπονδύλους με την ανάγλυφη διακόσμηση, είχε και τετράγωνα βάθρα με ανάγλυφες παραστάσεις, η τοποθέτηση των οποίων παραμένει προβληματική. Είναι πιθανό να κοσμούσαν το κατώτατο σημείο της πρώτης σειράς των κιόνων της πρόσοψης και επάνω τους να πατούσαν οι ανάγλυφοι σπόνδυλοι. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το κείμενο του Πλίνιου, που αναφέρει ότι ένας από τους σπονδύλους αυτούς ήταν έργο του Σκόπα. Αν και η ερμηνεία του κειμένου είναι προβληματική, η παρουσία του Σκόπα στο Αρτεμίσιο δεν αποκλείεται, από τη στιγμή μάλιστα που ο γλύπτης είχε εργασθεί στο Μουσολείο της Αλικαρνασσού, δηλαδή μερικά χιλιόμετρα νοτιότερα.

Τα αετώματα του ναού διέθεταν τρία ανοίγματα εν είδει παραθύρων. Στα τέσσερα ενδιάμεσα κενά είχαν τοποθετηθεί αγάλματα, ίσως γυναικεία, όπως φαίνεται στα νομίσματα των αυτοκρατορικών χρόνων. Αν στις μορφές αυτές αναγνωρίσουμε τις τέσσερις Αμαζόνες, αυτό θα επιβεβαίωνε ακόμη περισσότερο το γεγονός ότι ο ναός Ε κατασκευάστηκε κατ' εικόνα και ομοίωση του ναού D.

Εκτός από σημαίνον θρησκευτικό κέντρο, το Αρτεμίσιο λειτουργούσε ως τραπεζικό κέντρο και ως χώρος αγοραπωλησιών. Όταν ο απόστολος Παύλος επισκέφθηκε την Έφεσο τον 1ο αιώνα μ.Χ., βρήκε μια πόλη γεμάτη με οίκους ανοχής, εταίρες, ηθοποιούς, εμπόρους και κάθε λογής ανθρώπους που λάτρευαν την Αρτέμιδα και απέρριψαν τη νέα θρησκεία. Η υποχώρηση της λατρείας της θεάς επήλθε μόνο κατά τον 4ο αιώνα. Με την πλήρη καταστροφή του ναού το 401, η θέση του ιερού εγκαταλείφθηκε, τα

αρχιτεκτονικά μέλη χρησιμοποιήθηκαν σε άλλα μνημεία ή έγιναν ασβέστης και ο χώρος σταδιακά καταχώστηκε. Από το μεγαλοπρεπές Αρτεμίσιο σήμερα σώζονται μόνο λίθοι από τα θεμέλια και ένας μοναδικός κίονας, αναστηλωμένος εν μέρει επάνω στο ελώδες έδαφος.

ΤΟ ΜΑΥΣΩΛΕΙΟ ΤΗΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ

Η αρχαία Αλικαρνασσός εκτεινόταν γύρω από το λιμάνι του σημερινού Bodrum, που προστατευόταν από τη νησίδα Ζεφύριο στα ανατολικά και τη χερσόνησο της Σαλμακίδας στα δυτικά. Περιβαλλόταν από ισχυρά πολυγωνικά τείχη που ενισχύονταν κατά διαστήματα από πύργους, ορισμένοι από τους οποίους σώζονται έως σήμερα. Η θέση της

αρχαίας πόλης αναγνωρίστηκε και ερευνήθηκε το 1856-57 από την Εταιρεία των Dilettanti, με επικεφαλής τον Charles T. Newton. Από τότε και έως σήμερα στην ευρύτερη περιοχή της πόλης έχουν πραγματοποιηθεί περιστασιακές έρευνες. Μια και από τα αρχαία μνημεία δεν σώζονται σημαντικά κατάλοιπα, οι πληροφορίες μας γι' αυτά προέρχονται από τις επιγραφές. Σε αυτές αναφέρονται οι ναοί του Απόλλωνα (όπου φυλάσσονταν τα αρχεία της πόλης), του Αρη, του Ερμή και της Αφροδίτης, ένα υπαίθριο ιερό της Δήμητρας, η αγορά, σπίτια και στοές με ψηφιδωτά, τα ανάκτορα, το θέατρο (σε αυτό ανήκουν τα μόνα ορατά σήμερα ερείπια) και - φυσικά - το Μαυσωλείο στο κέντρο της πόλης.

Το Μαυσωλείο ήταν ο μνημειώδης τάφος του ηγεμόνα της Αλικαρνασσού, Μαυσώλου, ο οποίος βασίλευσε από το 377 ως το 353 π.Χ. και ανέδειξε την Αλικαρνασσό σε πρωτεύουσα της Καρίας. Ο ίδιος αυτός όρος χρησιμοποιήθηκε από τους Ρωμαίους για να δηλώσει τα πολυτελή ταφικά μνημεία των επιφανών νεκρών τους και με την ίδια σημασία χρησιμοποιείται από τότε έως και σήμερα.

Η κατασκευή του Μαυσωλείου σχεδιάστηκε και άρχισε από τον ίδιο τον ηγεμόνα γύρω στο 360 π.Χ., αλλά συνεχίστηκε από την αδελφή και σύζυγο του Αρτεμισία, για να ολοκληρωθεί το 351 π.Χ. από τα αδέλφια τους που τους διαδέχθηκαν, τον Ιδριέα και την Άδα. Ήταν ένα επιβλητικό και πολυτελέστατο

οικοδόμημα για το οποίο εργάστηκαν πολλοί και σημαντικοί καλλιτέχνες της Αρχαιότητας: αρχιτέκτονες ήταν ο Πύθεος και ο Σάτυρος. Οι γλύπτες που φιλοτέχνησαν τον εξαιρετικά πλούσιο γλυπτό διάκοσμο ήταν ο Σκόπας, ο Βρύαξιν, ο Τιμόθεος και ο Λεωχάρης και ίσως και ο Πραξιτέλης. Το μνημείο διασωζόταν σε αρκετά καλή κατάσταση έως τον 12ο αιώνα μ.Χ. Οι σεισμοί της εποχής εκείνης και οι συνεχείς επιδρομές

το ερείπωσαν σταδιακά αλλά δεν το εξαφάνισαν. Η πλήρης καταστροφή άρχισε το 1494, όταν οι Ιππότες του Τάγματος του Αγίου Ιωάννου αποφάσισαν να ενισχύσουν το φρούριο που είχαν κτίσει το 1402 στο λιμάνι του Bodrum. Άρχισαν λοιπόν ν' αφαιρούν λίθο-λίθο όλα τα αρχιτεκτονικά μέλη του μνημείου. Οι ογκόλιθοι από πράσινο ηφαιστειογενή λίθο, που αποτελούσαν τον πυρήνα του Μουσουλίου, είναι ορατοί σε πολλά σημεία του φρουρίου. Αντίθετα, λιγοστά είναι τα σωζόμενα τμήματα της μαρμάρινης επένδυσης και του γλυπτού διακόσμου, καθώς το μεγαλύτερο μέρος τους έγινε ασβέστης. Η καταστροφή του μνημείου συνεχίστηκε έως το 1522, οπότε οι εργάτες έφθασαν στο επίπεδο των θεμελίων και εντόπισαν την είσοδο προς τον - άθικτο ως τότε - ταφικό θάλαμο. Σήμερα τα μόνα ορατά κατάλοιπα από το Μουσουλίου είναι το τετράγωνο σκάλισμα των θεμελίων στον φυσικό βράχο, η σκάλα που οδηγούσε στον ταφικό θάλαμο, το περίγραμμα του θαλάμου και διάσπαρτοι σπόνδυλοι και αρχιτεκτονικά μέλη.

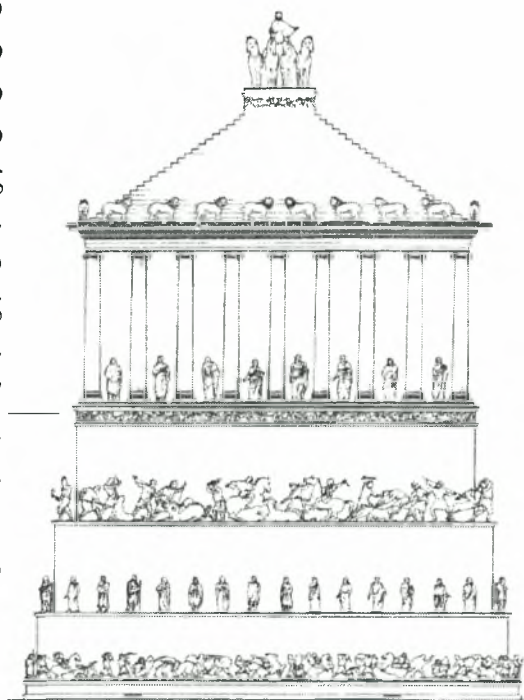
Αξιόλογη για την πορεία της καταστροφής του Μουσουλίου είναι η αφήγηση του Claude Guichard, που δημοσιεύθηκε στα γαλλικά το 1581. Εκεί ο Guichard αναφέρεται στην κατεδάφιση του μνημείου και στην ανακάλυψη μιας σκάλας που οδηγούσε στον ταφικό θάλαμο. Εκεί μέσα βρέθηκαν μπροστά σε μια ωραιότατη σαρκοφάγο από λευκό μάρμαρο, την οποία όμως δεν άνοιξαν, επειδή είχε νυκτώσει και έπρεπε να επιστρέψουν, για τον φόβο των πειρατών. Όταν την άλλη μέρα μετέβησαν εκ νέου στον χώρο, βρήκαν τον τάφο ανοιχτό και άδειο ενώ γύρω του υπήρχαν κομμάτια χρυσού υφάσματος και χρυσών κλωστών. Οι νεώτερες ανασκαφές που πραγματοποίησε στην περιοχή ο Δανός αρχαιολόγος Kristian Jeppesen (1966-1977) αποκάλυψαν ότι ο Γάλλος συγγραφέας ήταν εν πολλοίς σωστός στην αναφορά του. Στον ταφικό θάλαμο βρέθηκαν κομμάτια από το αετωματικό σκέπασμα της σαρκοφάγου, όπου θα είχε τοποθετηθεί η σορός του Μουσούλου, ενώ γύρω βρέθηκαν μικρά κομμάτια χρυσού υφάσματος και διάσπαρτες

χρυσές κλωστές, που προφανώς ανήκαν στο ύφασμα με το οποίο είχαν τυλιχτεί τα οστά και η τέφρα του ηγεμόνα.

Η μορφή του Μουσουλίου μας είναι γνωστή, σε γενικές γραμμές, μόνο από τις αρχαίες περιγραφές του Πλίνιου και του Βιτρούβιου αλλά και πάλι παραμένει ασαφής. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι έως σήμερα οι αναπαραστάσεις των τεσσάρων όψεων του υπερβαίνουν τις 50.

Το μνημείο είχε σχεδόν τετράγωνη κάτοψη, διαστάσεων 40 x 30 μέτρων. Το συνολικό ύψος του έφθανε τα 45 μέτρα και αποτελείτο από τρία μέρη: ένα ορθογώνιο πόδιο (ύψους 20 μέτρων), στο εσωτερικό του οποίου βρισκόταν ο ταφικός θάλαμος, έναν σηκό ύψους 12 μέτρων, που περιστοιχίζονταν από 36 ιωνικούς κίονες, ανάμεσα στους οποίους είχαν τοποθετηθεί αγάλματα όπως αυτά που αποδόθηκαν στον Μαύσωλο και στην Αρτεμισία, μια πυραμιδοειδή στέγη (ύψους επτά μέτρων) με 24 βαθμίδες, που επιστεφόταν από ένα μεγαλοπρεπές μαρμάρινο τέθριππο ύψους έξι μέτρων και στη βάση της είχε μια σειρά από μαρμάρινα λιοντάρια.

Ο γλυπτός διάκοσμος του μνημείου ήταν εξαιρετικά πλούσιος. Από τον μεγάλο αριθμό των γλυπτών ο Charles T. Newton βρήκε μέσα σ' έναν αδιατάρακτο αποθέτη, στον βόρειο τοίχο του αρχαίου περιβόλου, ένα σύνολο 66 έργων, που ανήκαν σε 20 τουλάχιστον διαφορετικά αγάλματα ποικίλου μεγέθους, αν και όλα ήταν μεγαλύτερα του φυσικού. Τα γλυπτά αυτά μεταφέρθηκαν τον 19ο αιώνα στο Λονδίνο και έκτοτε εκτίθενται στο Βρετανικό Μουσείο.

Η ακριβής θέση του κάθε γλυπτού παραμένει άγνωστη. Οι πιο πρόσφατες αναπαραστάσεις, των G. Waywell και S. Bird, τοποθετούν στην κορυφή της πυραμίδας το τέθριππο, τη βάση του οποίου κοσμούσε μια ζωφόρος με σκηνές Κενταυρομαχίας. Ανάμεσα στους κίονες του σηκού είχαν στηθεί ολόγλυφα αγάλματα ευγενών της Καρίας, μεταξύ των οποίων οι επονομαζόμενοι «Μαύσωλος» και «Αρτεμισία». Στη βάση του περιστυλίου, ακριβώς στην κορυφή του ποδίου, είχε τοποθετηθεί η

ζωφόρος της Αμαζονομαχίας, από την οποία σώζονται εντυπωσιακά δείγματα. Αν μάλιστα το μήκος της έχει υπολογισθεί σωστά στα 116 μέτρα, οι πλάκες που σώζονται αντιστοιχούν περίπου στο 1/4 του συνόλου. Τα υπόλοιπα γλυπτά ανήκαν σε μορφές που κοσμούσαν τρεις ζώνες του ποδίου. Αυτό συνάγεται από το γεγονός ότι το μέγεθος των γλυπτών αυτών τα κατατάσσει σε τρεις διαφορετικές ομάδες. Με βάση λοιπόν το μέγεθος τους, οι ομάδες τοποθετούνται ως εξής: ζωφόρος με σκηνές κυνηγίου, προσφορών και θυσίας στην ανώτερη ζώνη, ζωφόρος με όρθιες ανδρικές και γυναικείες μορφές (που αποκαλούνται «ηρωικές») στη μεσαία ζώνη, ζωφόρος με σκηνές μάχης μεταξύ Ελλήνων και Περσών στην κατώτερη ζώνη.

Ο ΚΟΛΟΣΣΟΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

Ο Κολοσσός της Ρόδου, δηλαδή το υπερφυσικού μεγέθους άγαλμα του θεού Ηλίου, είναι το μόνο θαύμα για το οποίο γνωρίζουμε τόσο λίγα, λιγότερα και από όσα ξέρουμε για τους Κρεμαστούς Κήπους της Βαβυλώνας. Αιτία γι' αυτό είναι η τόσο σύντομη διάρκεια ζωής του, μόλις 56 χρόνια, που ήταν ενδεχομένως και ο λόγος για τον οποίο το έργο δεν αποτυπώθηκε σε νομίσματα της εποχής, όπως θα ήταν αναμενόμενο. Θα σκεφτόταν ίσως κανείς τον λόγο για τον οποίο ένα τέτοιο έργο θα μπορούσε να καταταχθεί στα επτά θαύματα της Αρχαιότητας. Η απάντηση έρχεται από την περιγραφή του Πλίνιου του Πρεσβύτερου: ακόμη και πεσμένος στη γη, ο Κολοσσός ήταν θαυμαστός, αφού πολύ λίγοι άνθρωποι θα μπορούσαν να κλείσουν στην αγκαλιά τους έστω και τον αντίχειρα του!

Η Ρόδος αναδείχθηκε σε πρωτεύον κέντρο εξουσίας μετά το 408 π.Χ., όταν οι τρεις (ανεξάρτητες ως τότε) πόλεις - κράτη, Λίνδος, Κάμιρος, Ιαλυσός, συνενώθηκαν και δημιούργησαν την πόλη της Ρόδου στο βόρειο άκρο του νησιού. Η νέα πόλη γνώρισε μεγάλη ακμή, κυρίως λόγω της θέσης της στο σταυροδρόμι των εμπορικών δρόμων της εποχής και της ύπαρξης τουλάχιστον τριών ασφαλών λιμένων. Λίγο μετά τον θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, το 323 π.Χ., η Ρόδος γνώρισε μια σχετικά σύντομη περίοδο ανεξαρτησίας, που ενίσχυσε τη θέση και την οικονομική της δύναμη. Στη συνέχεια όμως, συνήψε στενές σχέσεις με τους Πτολεμαίους. Το 307 π.Χ. ο Αντίγονος ο Μονόφθαλμος ζήτησε από τους Ροδίους να συμπράξουν μαζί του εναντίον του Πτολεμαίου αλλά οι Ροδιοί αρνήθηκαν. Απαντώντας στην άρνηση των νησιωτών να συνεργασθούν μαζί του, ο γιος του Αντιγόνου Δημήτριος άρχισε το 305 την πολιορκία της πόλης της Ρόδου (εξ ου και η προσωνυμία του, Δημήτριος ο Πολιορκητής), έχοντας στη διάθεση του 40.000 στρατιώτες, 30.000 εργάτες, 300 πολεμικά και 170 μεταγωγικά πλοία, καθώς και σημαντικό αριθμό πολιορκητικών μηχανών. Η πολιορκία διήρκεσε έναν

χρόνο αλλά υπήρξε ανεπιτυχής. Στο τέλος, ο Δημήτριος εγκατέλειψε τη Ρόδο, αφήνοντας πίσω του όλες τις μηχανές και τον εξοπλισμό του. Οι Ρόδιοι πούλησαν τα πάντα και με τα χρήματα που εισέπραξαν κατασκεύασαν ένα κολοσσιαίο άγαλμα προς τιμήν του πολιούχου θεού τους, του Ηλίου. Αυτός ήταν ο περίφημος Κολοσσός, ύψους 33 μέτρων.

Υπάρχουν πολλά που αγνοούμε για το άγαλμα αυτό. Δεν γνωρίζουμε ούτε πώς ακριβώς ήταν, ούτε το πού είχε στηθεί. Από τις μαρτυρίες των αρχαίων συγγραφέων, και ιδίως του Πλίνιου του Πρεσβύτερου, του Στράβωνα και του Φίλωνα του Βυζάντιου, πληροφορούμαστε ότι το έργο ανατέθηκε στον γλύπτη Χάρη από τη Λίνδο, μαθητή του διάσημου Σικυωνίου γλύπτη Λυσίππου, και ότι η κατασκευή του, που κόστισε 300 (Πλίνιος) ή 800 τάλαντα (Φίλων), πραγματοποιήθηκε μέσα σε 12 χρόνια (294-282 π.Χ.).

Η κατατοπιστικότερη περιγραφή για το άγαλμα και για την πορεία των εργασιών ανήκει στον Φίλωνα. Επάνω σε μια βάση από λευκό μάρμαρο, ύψους περίπου 4,7 μέτρων, ο Χάρης έστησε ένα χάλκινο άγαλμα, ο σκελετός του οποίου ήταν κατασκευασμένος από σίδηρο και ογκολίθους. Όταν το άγαλμα έσπασε και έπεσε καταγής, από τις κοιλότητες του φαίνονταν αυτοί οι όγκοι. Επάνω στον σκελετό επεξεργάστηκε όλα τα κομμάτια του μετάλλου, έτσι ώστε να κατασκευάσει το άγαλμα επί τόπου. Αφού είχε εξασφαλίσει τη στατική του έργου με τον εσωτερικό σκελετό, δημιούργησε έναν γήλοφο γύρω από κάθε κομμάτι που επεξεργαζόταν κάθε φορά, φθάνοντας έτσι έως την κορυφή, στα 33 μέτρα. Όταν το άγαλμα είχε πλέον ολοκληρωθεί, ο γήλοφος αυτός απομακρύνθηκε, αποκαλύπτοντας ένα αριστούργημα. Κρίνοντας από την περιγραφή του Φίλωνα, τείνουμε να φαντασθούμε τον Κολοσσό ως ένα άγαλμα σε όρθια, ήρεμη στάση, με τα πόδια ενδεχομένως ενωμένα και όχι σε διασκελισμό. Αφού όμως ο Χάρης ήταν μαθητής του Λυσίππου, είναι σχεδόν βέβαιο ότι το κεφάλι του Κολοσσού θα ήταν απολύτως εκφραστικό και καθόλου τυποποιημένο.

Η θέση όπου στήθηκε ο Κολοσσός είναι το δεύτερο αμφιλεγόμενο σημείο. Παλαιότερα πιστευόταν ότι το άγαλμα είχε στηθεί επάνω στην είσοδο του λιμανιού στο Μαντράκι, με τα πόδια σε έντονο διασκελισμό, να πατούν στα δύο άκρα. Η άποψη αυτή, που στηρίχθηκε σε φανταστικές εικαστικές δημιουργίες του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης, είναι αστήριχτη, αφού, για να καλυφθεί το άνοιγμα των 400 μέτρων, θα ήταν απαραίτητο ένα πολύ μεγαλύτερου ύψους άγαλμα. Σύμφωνα με μία άποψη, υπάρχει η πιθανότητα το άγαλμα να είχε στηθεί στην ανατολική είσοδο του λιμανιού, εκεί όπου κατά την Ιπποτοκρατία υπήρχε εκκλησία του Αγίου Νικολάου και αργότερα το ομώνυμο φρούριο, μέρος του οποίου σώζεται έως σήμερα, με άφθονο εντοιχισμένο αρχαίο υλικό. Μια δεύτερη άποψη τοποθετεί τον Κολοσσό στο υψηλότερο σημείο της Οδού Ιπποτών, στο ύψος της δεύτερης καμάρας, απέναντι σχεδόν από το Παλάτι των Μεγάλων Μαγίστρων στην παλαιά πόλη της Ρόδου. Εκεί είχε κτισθεί ο ναός του Αγίου Ιωάννου, του επονομαζόμενου του Κολοσσού, που ανατινάχθηκε το 1856 και τη θέση του κατέλαβε το τουρκικό σχολείο. Σε αυτό το σημείο βρέθηκαν επιγραφές που μνημονεύουν την ύπαρξη του ναού του θεού Ηλίου. Υπέρ της άποψης αυτής συνηγορεί και η μαρτυρία μιας αρχαίας πηγής που αναφέρει ότι, όταν ο Κολοσσός κατέρρευσε από σεισμό το 226 π.Χ., καταπλάκωσε πολλά σπίτια της πόλης.

Ο πληγωμένος Κολοσσός κόπηκε στο ύψος των γονάτων και έμεινε πεσμένος στο χώμα. Ο Πτολεμαίος ο Γ' ο Ευεργέτης αλλά και αρκετές πόλεις προσφέρθηκαν να συμβάλουν στην επισκευή του αγάλματος, όμως οι Ρόδιοι αρνήθηκαν, επειδή ένας χρησμός τους είχε απαγορεύσει να κάνουν κάτι τέτοιο. Πέρασαν 880 χρόνια, ώσπου το 654 οι Άραβες κατέλαβαν και λεηλάτησαν τη Ρόδο. Τότε διέλυσαν ό,τι απέμενε από τον Κολοσσό και πούλησαν το μέταλλο σε κάποιον Εβραίο έμπορο από την Έμεσα της Συρίας. Ο τελευταίος, σύμφωνα με την παράδοση, μετέφερε το μέταλλο με καράβια . και στη συνέχεια με 900 καμήλες, στην Αφρική, όπου και το μεταπώλησε.

Μπορεί ο Κολοσσός να μη υπήρχε πλέον αλλά η μνήμη του ήταν τόσο έντονη, ώστε το 1886 ο Γάλλος γλύπτης Auguste Bartholdi δημιούργησε μια παραλλαγή του, σε ανάμνηση της Γαλλικής και της Αμερικανικής Επανάστασης. Το έργο του στήθηκε στην είσοδο του λιμανιού της Νέας Υόρκης: είναι το Άγαλμα της Ελευθερίας.

Ο ΦΑΡΟΣ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ο Φάρος της Αλεξάνδρειας είναι το τελευταίο από τα επτά θαύματα της Αρχαιότητας και το μοναδικό που εξυπηρετούσε έναν πρακτικό και όχι μόνο αισθητικό σκοπό. Κτισμένος επάνω στο ανατολικό άκρο της νησίδας Φάρος, ο φωτεινός αυτός πύργος θα έσωζε πολλά πλοία από τις ξέρες και τους υφάλους της θάλασσας και έμελλε να δώσει το όνομα του σε όλα τα φωτεινά σήματα μεγάλης εμβέλειας από τότε έως και σήμερα.

Δεν είναι απολύτως σαφές πότε και ποιός ξεκίνησε την κατασκευή του Φάρου. Κατά πάσα πιθανότητα, οι πρώτες εργασίες άρχισαν επί Πτολεμαίου του Α' του Σωτήρα (305-282 π.Χ.) γύρω στο 290 π.Χ. και ολοκληρώθηκαν επί Πτολεμαίου του Β' του Φιλάδελφου (284-246 π.Χ.). Ένα επίγραμμα του Ποσειδίππου από την Πέλλα (2ος αιώνας π.Χ.) μας πληροφορεί ότι αρχιτέκτονας του φάρου ήταν ο Σώστρατος, γιος του Δεξιφάνους από την Κνίδα: «Τον σωτήρα των Ελλήνων, τον φύλακα της Φάρου, ω άρχοντα Πρωτέα, τον έστησε ο Σώστρατος, γιος του Δεξιφάνους από την Κνίδα. Και τούτο επειδή στην Αίγυπτο δεν έχεις κανένα παρατηρητήριο πάνω σε νησί: όχι, ο κόλπος που δέχεται τα πλοία είναι ρηχός. Γι' αυτόν τον λόγο, ολόρθος σχίζει τον ουρανό ένας πύργος που φαίνεται από πολύ μακριά καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. Τη νύκτα, ο πολύ εύκολα, ανάμεσα στα κύματα, καίει στην κορυφή και θα μπορεί να κέρασ του Ταύρου και δεν θα τον Δία Σωτήρα, αυτόν που πλέει στα μέρη τούτα».

Εξίσου ενδιαφέρον είναι ο Λουκιανός, που έχει ως εξής: γάσθηκε ο Κνίδιος κατασκεύασε τον πύργο αυτόν χνώντας το μεγαλύτερο και έτσι ώστε ένα φωτεινό σήμα να πάνω από τη θάλασσα

το κείμενο του «Βλέπεις πώς εργαρχιτέκτονας; Αφού στη Φάρο, φιλοτεωραιότερο κτίσμα, εκπέμπεται μακριά προς τους ταξιδιώτες,

για να μη παρεκκλίνουν προς την κατεύθυνση του Παραιτονίου, αφού λοιπόν κατασκεύασε το οικοδόμημα αυτό, έγραψε το δικό του όνομα πάνω στην πέτρα, στη συνέχεια κάλυψε το όνομα αυτό με ένα στρώμα ασβέστη και έγραψε από πάνω το όνομα του βασιλιά της εποχής, γνωρίζοντας πολύ καλά τι θα συνέβαινε. Πράγματι, μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, το όνομα θα έπεφτε μαζί με το επίχρισμα και θα αποκαλυπτόταν το εξής κείμενο: «Ο Σώστρατος από την Κνίδό, γιος του Δεξιφάνους, [αφιερώνει το οικοδόμημα αυτό] στους Θεούς Σωτήρες, για τη σωτηρία των ναυτιλλομένων». Ενεργούσε, λοιπόν, έτσι όχι μόνο για τη συγκεκριμένη εκείνη στιγμή, ούτε για τη σύντομη διάρκεια της ζωής του μνημείου, αλλά συγχρόνως για το παρόν και για το μέλλον, όσο τουλάχιστον ο πύργος θα ήταν στη θέση του και το έργο του θα εξακολουθούσε να υπάρχει». Νεώτεροι μελετητές, βασιζόμενοι σε αυτήν την

αφήγηση, υποστήριξαν ότι ο αναθέτης του έργου δεν ήταν ο βασιλιάς Πτολεμαίος αλλά ένας πλούσιος αυλικός ή ίσως έμπορος ονόματι Σώστρατος, ενώ το όνομα του αρχιτέκτονα παραμένει άγνωστο.

Ο Φάρος ήταν ένα μνημειώδες οικοδόμημα, η κατασκευή του οποίου κόστισε - κατά τον Πλίνιο - 800 τάλαντα. Αν και οι πληροφορίες που μας δίνουν οι αρχαίοι συγγραφείς για τη μορφή του είναι πολυάριθμες, συχνά είναι αντιφατικές ή υπερβολικές, όπως π.χ. αυτές που αναφέρονται στο ύψος και στην εμβέλεια της λάμπης του: ο Επιφάνιος αναφέρει ότι είχε ύψος 559,6 μέτρων, ο Φλάβιος Ιώσηπος ότι

η λάμψη του ήταν ορατή από απόσταση 54.864 μέτρων. Η λάμψη αυτή προερχόταν από δύο πηγές: την ημέρα από την αντανάκλαση των ηλιακών ακτινών επάνω σε μεγάλα χάλκινα κάτοπτρα και τη νύκτα από μια μεγάλη φωτιά που συντηρούσαν στο κατώτερο εσωτερικό μέρος του φάρου.

Από τις περιγραφές των αρχαίων συγγραφέων, τις εγχαράξεις στα νομίσματα της εποχής και τις περιγραφές Αράβων περιηγητών όπως του Αβου-Ηαγγκάγ Αλ-Ανταλουσί (1166), μπορούμε να σχηματίσουμε μια εικόνα για το ποια ήταν σε γενικές γραμμές η μορφή του Φάρου. Το μνημείο αποτελείτο από τρία ευδιάκριτα μέρη, συνολικού ύψους (μαζί με τη βάση) περίπου 117 μέτρων. Το κατώτερο μέρος ήταν τετράγωνο, είχε ύψος 57 μέτρων και στο εσωτερικό του υπήρχε ένας κυλινδρικός αγωγός, μέσω του οποίου διοχετευόταν καύσιμη ύλη στο ανώτερο επίπεδο για τη συντήρηση της φωτιάς κατά τη διάρκεια της νύκτας. Το μεσαίο μέρος ήταν εξαγωνικό ή οκταγωνικό, με ύψος 27,5 μέτρων. Τέλος, το ανώτερο ήταν ένα κυκλικό κουβούκλιο (ύψους επτάμιση μέτρων) που επιστεφόταν από το χάλκινο άγαλμα του Δία Σωτήρα (ύψους επτά μέτρων). Ενδιαφέρουσα είναι η αποτύπωση στα νομίσματα της μορφής της Ίσιδος Φαρίας, θεάς προστάτιδας των ναυτικών. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι πρόσφατες έρευνες στον βυθό της θάλασσας γύρω από το φρούριο του Καϊτ-μπέη έφεραν στο φως ένα γυναικείο άγαλμα υπερφυσικού μεγέθους (ύψους δέκα μέτρων), που πιστεύεται ότι απεικονίζει την Ίσιδα και κατά πάσα πιθανότητα είχε στηθεί στο ιερό της, που βρισκόταν κοντά στον Φάρο.

Το τελευταίο από τα επτά θαύματα έμελλε να καταστραφεί και τελευταίο. Μετά το τέλος της Αρχαιότητας, ο Φάρος εξακολούθησε ν' αναφέρεται στις αραβικές πηγές, από τις οποίες πληροφορούμαστε ότι υπέστη σοβαρές ζημιές από σεισμούς κατά τα έτη 956, 1303 και 1323. Όταν ο Αραβας περιηγητής Ibn Battuta επισκέφθηκε την Αλεξάνδρεια το 1349, ο πύργος του Φάρου ήταν ερειπωμένος. Έτσι, όταν το 1480 ο Μαμελούκος σουλτάνος της Αιγύπτου Qaitbay αποφάσισε να ενισχύσει την άμυνα της Αλεξάνδρειας, έκτισε το φρούριο επάνω στα ερείπια του αρχαίου μνημείου, από το οποίο έλαβε το όνομα του, χρησιμοποιώντας το άφθονο διαθέσιμο οικοδομικό υλικό.

ΤΑ ΕΠΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Πριν από 2500 χρόνια ένας Έλληνας μελετητής κατέγραψε έναν εκπληκτικό κατάλογο θαυμάτων. Η θέα των εικόνων δεν μπορεί να καταστραφεί ποτέ από τα μάτια του νου είπε. Μέχρι και σήμερα αυτή η μαγεία στοιχειώνει ακόμα το μοντέρνο κόσμο μας.

Τόσο ισχυρό είναι το αρχαίο όνειρο. Ο κλασικός κατάλογος των επτά θαυμάτων ενθαρρύνει ακόμα το συναγωνισμό και εμφανίζονται νέες λίστες θαυμάτων. Σε ψηφοφορίες ειδικών, το κτίριο της Όπερας του Σίδνευ θεωρείται συχνά ως το πιο σπουδαίο θαύμα του σύγχρονου κόσμου. Ανακαλύπτουμε ότι οι σύγχρονοι κατάλογοι θαυμάτων είναι μετοχές μικρής αξίας. Δεν είναι το μεγάλο ή γρήγορο πράγμα που θα περίμενε κανείς. Στην πραγματικότητα είναι κτίρια όπερας πολύ μικρά για τα μεγάλα έργα της Όπερας ή πολύ παλιοί ουρανοξύστες που κάποτε σκόνταψε πάνω τους ο Κίνγκ Κονγκ ή τα βήματα των ανθρώπων που πρώτοι πάτησαν στη Σελήνη. Παράξενα πράγματα, φράγματα, γέφυρες σκουριασμένες οι περισσότερες και ξεπερασμένα αεροπλάνα ή ντίσνεϋλάντ ή το Λας Βέγκας, πράγματα που θέλουν να δουν οι άνθρωποι προτού πεθάνουν, πράγματα που τους προκαλούν το θαυμασμό. Λοιπόν τι είναι το θαυμαστό; οι ιδέες μας για το θαυμαστό είναι οι ίδιες που όρισαν και οι Αρχαίοι Έλληνες πριν 2500 χρόνια. Είναι όλα τα πράγματα που μοιάζουν γεμάτα από ανθρώπινη φαντασία, ανθρώπινη φιλοδοξία. Τα ανθρώπινα επιτεύγματα είναι τμήματα μιας νέας θρησκείας που πυροδοτεί το σύγχρονο κόσμο, όπως ακριβώς πυροδότησε και τους Αρχαίους Έλληνες. Και προς ενημέρωσή σας η ιστορία των αρχαίων θαυμάτων, η ιστορία του πως εκείνες οι εικόνες έφτασαν από την Αρχαία Ελλάδα στο σήμερα είναι κατ' ουσία η ιστορία της σύγχρονης φαντασίας, το πιο όμορφο παραμύθι όλων των εποχών.

Βλέποντας εξωτερικά το κτίριο της όπερας είναι λίγο σαν να κοιτάζουμε τις πυραμίδες. Ταξιδεύεις από το ταβάνι της ανθρώπινης φαντασίας πίσω προς τα πιο αρχαία φαντάσματα του παρελθόντος. Αυτό εδώ γεννήθηκε στο μυαλό ενός Δανού αρχιτέκτονα του Γιορν Ήτεν. Χρειάστηκε τρία χρόνια επεξεργασίας μέσω υπολογιστή για να υπολογιστούν οι καμπύλες, τις οποίες γρήγορα σχεδίασε πάνω στο χαρτί. Το τιτάνιο και η ρητίνη είναι αυτά που το συγκρατούν. Τα αφηρημένα σχέδια έγιναν συγκεκριμένα με τη βοήθεια της τεχνολογίας της δεκαετίας του '60. Ωστόσο όπως οι Αρχαίοι Έλληνες, ο Ήτεν επιθυμούσε να φτιάξει όμορφα, υπέροχα σχήματα. Σήμερα βέβαια αλλάζει η ίδια η φύση του θαύματος. Δεν είναι πια τα σιδερικά, δεν είναι πια τα κτίρια, είναι τα προγράμματα που τα σχεδιάζουν. Δε μιλάμε πια για μεγαλοπρεπή αγάλματα, μιλάμε για επιφάνειες. Είναι το τηλέφωνο αυτό που συνδέει όλα τα κτίρια του κόσμου. Μιλάμε για τη διαδικασία. Και ξέρετε με πολύ παράξενο τρόπο, αυτό μας γυρίζει πίσω στις απαρχές του σύγχρονου πολιτισμού, πίσω στην αρχή του θαυμαστού, πίσω στις πυραμίδες της Αιγύπτου.

Τα επτά θαύματα του κόσμου εφευρέθηκαν σε μια ιδιαίτερη περίοδο της ιστορίας. Ήταν μια εποχή που ο άνθρωπος κοιτούσε γύρω του, κοιτούσε κατάματα τον κόσμο του. Σκεφτόταν όχι αυτά που θα έκανε για τους θεούς, αλλά αυτά που θα έκανε για τον εαυτό του. Τα επτά θαύματα είναι μια λίστα από θαύματα του ανθρώπου και πάντοτε παραμένουν ως σύμβολο της δύναμης του ανθρώπου πάνω στη γη. Επομένως, αυτά τα κτήρια, αυτά τα παλιά κατασκευάσματα που δεν υπάρχουν σήμερα, διαπερνούν την κοινωνία μας, βρίσκονται στις πόλεις μας, υπάρχουν ακόμη και μέσα στην εικόνα του σώματός μας, στην εικόνα που έχουμε για τον εαυτό μας, από το πρόσωπο του θεού ως το σώμα της Μόνικας Μπελούτσι.

Λοιπόν τι ακριβώς ήταν αυτά τα επτά υπέροχα κατασκευάσματα; Ο Κολοσσός, που υψώνονταν πάνω από το νησί της μεσογείου, τη Ρόδο. Ο ναός της Άρτεμης που ήταν χτισμένος στην Έφεσο της Μικράς Ασίας. Ο επιβλητικός τύμβος στην Αλικαρνασσό, πλάι στη θάλασσα, το πρώτο μαυσωλείο στον κόσμο. Ο Φάρος της Αλεξάνδρειας που οδηγούσε τα πλοία στο λιμάνι της πόλης. Το άγαλμα του Δία, του πατέρα των θεών, φτιαγμένο στην Ολυμπία, από ελεφαντόδοντο και χρυσάφι. Στο μακρινό Ευφράτη οι μυθικοί Κρεμαστοί Κήποι της Βαβυλώνας και παντοτινά και αιώνια σε κάθε λίστα θαυμάτων, οι Πυραμίδες της Αιγύπτου, τα παλιότερα και ακριβέστερα πέτρινα κτίσματα που δημιουργήθηκαν ποτέ. Η ηχώ των αρχαίων αυτών δημιουργιών βρίσκεται ακόμη στις πόλεις μας. Στο Σαν Φρανσίσκο μια πυραμίδα έχει στηθεί μέσα στη σεισμογενή περιοχή και ο πύργος-ρολόι στην προκυμαία είναι φτιαγμένος με βάση τους αρχαίους φάρους. Ένα ξενοδοχείο επίσης, στην ίδια πόλη, είναι γεμάτο από εικόνες των κρεμαστών κήπων που είχαν κατασκευαστεί πού μακριά, στις χαμηλές πεδιάδες του Ιράκ, με σκοπό να ευχαριστήσουν μια ξένη βασίλισσα. Από το Κέιπ Τάουν ως το Λας Βέγκας, όλες οι σύγχρονες πόλεις έχουν τα δικά τους θαύματα. Τα επτά θαύματα της αρχαιότητας αποτελούν ακόμη κομμάτι της ταυτότητας του πολιτισμού μας. Όμως τότε και πού ήρθε στο φως η εκπληκτική λίστα των θαυμάτων ;

Η Χαυδεμβέργη της Γερμανίας έχει την απάντηση. Πριν από πέντε αιώνες, αυτή η όμορφη μικρή πόλη κρατούσε έναν ασυνήθιστο θησαυρό, τη μεγαλύτερη συλλογή από αρχαία βιβλία που είχε γνωρίσει ποτέ ο δυτικός κόσμος. Το μεγαλύτερο μέρος σήμερα έχει χαθεί, έχει κατακερματιστεί. Υπάρχουν όμως ακόμη μερικά ψίγματα που έχουν διασωθεί και διατηρούνται ακόμη στη βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου της πόλης. Εκεί συναντούμε το βιβλίο των “επτά αρχαίων θαυμάτων του

κόσμου”, ένα ογκώδες χειρόγραφο, ηλικίας χιλίων ετών, που έφτασε στην Ευρώπη μέσα στις αποσκευές ενός καρδινάλιου και αφού έκανε το γύρο της ηπείρου για τετρακόσια χρόνια, κατέληξε στο πανεπιστήμιο της Χαυδεμβέργης. Σήμερα επιβάλλονται γάντια και μάσκα για να το αγγίξει κάποιος. Ο Φίλων ο Βυζάντιος, ο συγγραφέας του βιβλίου αναφέρει, στα ελληνικά, ότι όλοι γνώριζαν για την ύπαρξη των θαυμάτων, αλλά λίγοι τα είχαν δει. Για να τα επισκεφτεί κανείς έπρεπε να ταξιδέψει πολύ, έπρεπε να πάει στη γή της Σούμα, έπρεπε να πάει στην Αίγυπτο, έπρεπε να πάει στην Ελλάδα.

Τα επτά θαύματα του κόσμου είναι σαν τις ιστορίες των ναυτικών, μερικές είναι πράγματι γνωστές και αφορούσαν πολυσύχναστα λιμάνια, ενώ μερικές ήταν πέρα από τη φαντασία, μυστικιστικές, λαθεμένες αναμνήσεις πραγμάτων που κανείς δεν είχε δει ποτέ στα αλήθεια. Η θάλασσα ήταν η λεωφόρος της αρχαιότητας. Τότε δεν υπήρχαν πολλοί δρόμοι και αυτοί που υπήρχαν ήταν πολύ άσχημοι. Τα επτά θαύματα του κόσμου είναι, από μια άποψη, η ιστορία της θάλασσας και των θαλασσινών στο δρόμο τους προς τον ωκεανό. Τα θαύματα είναι κάτι σαν μάθημα ιστορίας για τον πλέον αρχαίο κόσμο.

ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ – Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ

Αυτό που κοιτάζουμε εδώ είναι η διαδικασία. Οι Αιγυπτιακές πυραμίδες είναι ένα εκπληκτικό μνημείο, απλώς είναι η κληρονομιά μιας διαδικασίας που αποδυνάμωσε ένα ολόκληρο έθνος. Χιλιάδες χιλιάδων άνθρωποι εργάστηκαν για ολόκληρες δεκαετίες. Κατασκεύασαν το μοναδικό αρχαίο θαύμα που επιβίωσε και το παλαιότερο από όλα τα αρχαία θαύματα, οι πυραμίδες είναι το μοναδικό που βρίσκεται στο κατάλογο θαυμάτων του καθενός από εμάς. Και εδώ είναι που ξεκίνησαν όλα, το μακρύ αυτό ταξίδι της ανθρώπινης φαντασίας που φτάνει ως και τις μέρες μας.

Κατά τον πρώτο αιώνα ο Πλίνιος, αυτός ο πολύ λογικός Ρωμαίος, ονόμασε τις Πυραμίδες άεργες και ανόητες επιδείξεις βασιλικού πλούτου. Εκείνη την εποχή ήταν ήδη 2500 ετών και ο πραγματικός σκοπός της ύπαρξής τους είχε ήδη εκλείψει. Προφανώς οι Πυραμίδες είναι τύμβοι για βασιλιάδες, όμως είναι και κάτι άλλο επίσης. Για τους αρχαίους Αιγυπτίους ήταν φίλοι. Κατά τη διάρκεια της κατασκευής των πυραμίδων, οι Αιγύπτιοι ανακάλυψαν την ιδέα του ιερού κράτους. Επομένως οι πυραμίδες ήταν απόδειξη ότι το βασίλειό τους βρισκόταν σε τάξη και σύνδεση με την αιωνιότητα. Όπως κάνουν και σήμερα, οι αρχαίοι Αιγύπτιοι των κατοπινών εποχών έρχονταν εδώ, στέκονται στην άμμο και θαύμαζαν τις Πυραμίδες. Ποιες λοιπόν ήταν οι διαδικασίες που κατασκεύασαν αυτά τα δυο πράγματα, τις πυραμίδες δηλαδή και το κράτος μαζί;

Το πρώτο πράγμα που κάνεις όταν ξεκινάς το χτίσιμο μιας πυραμίδας είναι σκάψεις μια τρύπα για το βασιλικό νεκρικό θάλαμο.

Οι Αιγύπτιοι βασιλείς πάντοτε θάβονταν στο χώμα. Ήταν λαός αφοσιωμένος στην παράδοση. Εδώ αυτό που σε εντυπωσιάζει είναι το μέγεθος.

Η τρύπα για το νεκρικό θάλαμο έπρεπε να βρίσκεται μέσα σε μια καλή, δυνατή πέτρα πάνω σε ύψωμα, να κοιτάζει τον ήλιο κοντά στη βασιλική πόλη της Μέμφιδας.

Όταν ολοκλήρωσαν το λάκκο που θα φιλοξενούσε το νεκροθάλαμο οι κατασκευαστές των πυραμίδων επιστράτευσαν όλο το διαθέσιμο πληθυσμό της Αιγύπτου για να μετακινήσουν μεγάλου μεγέθους πέτρες πάνω στην πυραμίδα.

Όμως, πώς μετακίνησαν οι Αρχαίοι αυτές τις τεράστιες πέτρες; Για τρεις χιλιάδες χρόνια κανείς δεν έκανε αυτή την ερώτηση. Επειδή οι Αρχαίοι Αιγύπτιοι κυλούσαν με χαρά αυτές τις πέτρες όλοι ήξεραν πως είχε κατασκευαστεί. Αργότερα όμως έφυγαν και ήρθαν οι Χριστιανοί. Και εκείνοι σκέφτηκαν ότι οι αρχαίοι λίθοι μετακινούνταν με τη δύναμη του Θεού. Σκέφτηκαν ότι αν πάρεις ένα κομματάκι πάπυρο και πάνω γράψεις μια προσευχή και το βάλεις κάτω από την πέτρα, μπορούσες να ρίξεις ένα βέλος και η δύναμη της προσευχής στο θα έστελνε την πέτρα πάνω στο επίπεδο της πυραμίδας, πίσω από το βέλος. Την εποχή του μεσαίωνα οι Ραβίνοι έλεγαν ότι ο Μωυσής τις είχε κατασκευάσει με τις σκλαβωμένες φυλές του αρχαίου Ισραήλ. Τον 19^ο αιώνα Βρετανοί Αρχαιολόγοι, που ζούσαν μέσα σε αποικιοκρατικό περιβάλλον κατάλαβαν ότι οι πυραμίδες κατασκευάστηκαν με χιλιάδες σκλάβους και αυστηρή διοίκηση, όπως ακριβώς έκαναν και οι Βρετανοί. Σήμερα φυσικά έχουμε πολλές οικολογικά ευφάνταστες θεωρίες. Θεωρίες γενειοφόρων καθηγητών, που έρχονται με τα ραβδιά τους και εικάζουν ότι αν βρέξουν αυτό εδώ και το στεγνώσουν ανυψώνεται κατακόρυφα. Είλικρινά η αλήθεια είναι πολύ απλούστερη. Πριν από πολλά χρόνια

έγινε ένα συνέδριο συνταξιοδοτημένων αρχαιολόγων σε ένα χωριό της Γαλλίας και αυτοί οι ηλικιωμένοι κύριοι χωρίς ιδιαίτερη σωματική προσπάθεια, για το πείραμα έσπρωξαν τεράστια κομμάτια πέτρας στη λεωφόρο, χρησιμοποιώντας λάσπη και νερό. Τα κομμάτια αυτά κινούνταν σαν να ήταν πάνω στον πάγο και οι καθηγητές επέδειξαν μεγάλη επιδεξιότητα. Αυτοί ήταν οι άνθρωποι που έφτιαξαν την ίδια τη μεγάλη πυραμίδα. Επρόκειτο για πολύ απλή τεχνολογία και πολύ περίπλοκη οργάνωση. Το ανάποδο, το ακριβώς ανάποδο του σύγχρονου κόσμου. Για αυτό και το βρίσκουμε πολύ μυστηριώδες.

Οι πυραμίδες της μεγαλειώδους αυτής εποχής, της κατασκευής δηλαδή των πυραμίδων δεν είναι απλώς τα πρώτα μεγάλα πέτρινα κτίρια στον κόσμο, όχι είναι απλώς τα μεγαλύτερα, αλλά είναι και τα ακριβέστερα. Οι αιγυπτιακές πυραμίδες αφορούν κάτι περισσότερο από ένα έθνος που έστρωσε πολλά κομμάτια πέτρας. Είναι τοποθετημένες ακριβώς στα σημεία μιας πυξίδας. Οι γωνίες τους είναι σχεδόν τέλειες ορθές γωνίες και το μήκος των τεσσάρων τους πλευρών είναι ουσιαστικά το ίδιο. Με διαστάσεις 2 και 2,5 μέτρων και περισσότερο, το μέγιστο λάθος σε αυτές είναι ζήτημα ελάχιστων εκατοστών. Στους ύστερους καιρούς τέτοια μαγική γεωμετρία, τέτοια εκπληκτική ακρίβεια έμοιαζε υπερφυσική. Οι Άραβες συγγραφείς της εποχής του μεσαίωνα έλεγαν ότι οι πυραμίδες κατασκευάστηκαν για να μετράται ο χρόνος. Ο ίδιος ο χρόνος, έγραψαν, τρομάζει στη θέα των πυραμίδων. Διαπρεπείς Ευρωπαίοι μαθηματικοί και αστρονόμοι αναζήτησαν τη σύνδεση της μεγάλης πυραμίδας με την τάξη του σύμπαντος. Τέτοιες θεωρίες βασίστηκαν συχνά στα εσωτερικά δώματα της μεγάλης πυραμίδας, της οποίας οι διάδρομοι και οι θάλαμοι κατασκευάστηκαν με θανάσιμη ακρίβεια.

Υπήρχαν τρεις νεκροθάλαμοι. Ο πρώτος χαράχθηκε σε ένα βράχο

κάτω από το κέντρο της πυραμίδας με τον παραδοσιακό τρόπο. Αργότερα ένας δεύτερος διάδρομος κόπηκε εκεί και ένας δεύτερος νεκρικός θάλαμος χτίστηκε στο τέρμα του διαδρόμου αυτού. Όμως ούτε και αυτό δεν ολοκληρώθηκε. Και πάλι ακόμη ένας διάδρομος, η μεγάλη μεγαλοπρεπής νεκρική στοά, θαύμα από μόνη της, εκτείνεται μέσα στην καρδιά της πυραμίδας και ένας τρίτος νεκρικός θάλαμος τοποθετείται στο τέρμα της. Για πολλούς δυτικούς των τελευταίων εκατό περίπου χρόνων, τέτοιες τρομακτικές συμμετρίες πρόδιδαν το χέρι του θεού, όπως έκανε και η Αγία Γραφή. Αν ήταν έτσι, οι μετρήσεις αυτών των αρχαίων λίθων περιείχαν την ιστορία του μέλλοντος όπως ακριβώς και το κείμενο της Αποκάλυψης. Καταμετρώντας τα χρόνια από τη βιβλική ιστορία της Γένεσης μέτρησαν τους διαδρόμους μέσα από την ηλικία του Αδάμ και των Πατριαρχών του Ισραήλ, μέσα από τους Προφήτες και τους βασιλείς τη ζωή του Χριστού. Μια ασίδα στην είσοδο του ψηλότερου νεκρικού θαλάμου, ο οποίος όπως ισχυρίζονταν σηματοδοτούσε το έτος 1914, την ίδια χρονιά που σύμφωνα με αυτούς τους δυτικούς του μεσοπολέμου είχε δει τη μεγαλύτερη καταστροφή που είχε γνωρίσει ο κόσμος. Ξαφνικά τότε το μέλλον κείτονταν εκεί στο μεγάλο νεκροθάλαμο του βασιλιά Χέωπα. Μπορείτε να τους φανταστείτε τους σύγχρονους αυτούς μυστικιστές τα μυστήρια της ιστορίας, το μέλλον στην κυριαρχία τους. Αργά πλησίαζαν το τέλος του κόσμου το 1928, τέλεια παράνοια, δε βγαίνει ο υπολογισμός. Όμως κατά ένα παράδοξο τρόπο αυτοί οι άνθρωποι είχαν ανακαλύψει κάτι από την αρχαία νοοτροπία, κάτι που ήταν δικό τους για όλη την αιωνιότητα. Στο μεγάλο νεκρικό θάλαμο τα φρεάτια αέρια ανέβαιναν μέχρι τους μεγαλύτερους αστερισμούς, μέχρι το εξωτερικό της πυραμίδας. Το κτίριο αυτό είναι σφραγισμένο στον ουρανό. Το πάτωμα αν το εκτείνουμε από το κέντρο ως έξω 54 μέτρα, η πυραμίδα που σχηματίζεται από πάνω είναι ακριβώς στο μισό της

μεγάλης πυραμίδας. Υπάρχει μια μαγική γεωμετρία που κυβερνά το χώρο. Αυτοί οι τοίχοι είναι με τόση ακρίβεια κατασκευασμένοι προς βορρά, νότο, ανατολή και δύση, που λαθεύουν μόνο στο εκατοστό της μοίρας. Η σαρκοφάγος πριν την περιλάβουν οι τουρίστες ήταν τόσο τέλεια που μόνο σύγχρονα όργανα μέτρησης μπορούν να βρουν ασυμφωνία στο μέγεθός της. Επομένως οι Αρχαίοι ενδιαφέρονταν για μια κάποιας μορφής αιώνια αφοσίωση. Ο βασιλιάς είχε τοποθετηθεί μέσα στην καρδιά της Αιγύπτου, μέσα στην καρδιά του ουρανού. Ο Νείλος άλλωστε ρέει από το νότο προς το βορρά. Ο Ήλιος διασχίζει τη χώρα από την ανατολή προς τη δύση. Προσπαθούσαν να αγγίξουν την αιωνιότητα και να κάνουν αυτή την αίθουσα σκληρή σαν διαμάντι και όσο περισσότερο τέλεια γινόταν.

Μετά τους Αιγυπτίους ήρθαν οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι που είπαν ότι η ίδια η γεωμετρία προέρχονταν από την Αίγυπτο και έφτιαξαν τον κατάλογο των 7 θαυμάτων. Κατόπιν ήρθαν οι Χριστιανοί που απέφευγαν μετά βδελυγμίας τέτοιες παγανιστικές κατασκευές. Οι πυραμίδες δεν αναφέρονταν καν μέσα στη Βίβλο. Για εκείνους τα πραγματικά θαύματα είναι τα έργα του Θεού. Για λίγο τα αρχαία επτά θαύματα έμοιαζαν να έχουν εξαφανιστεί. Όμως τούτες οι εκπληκτικές πέτρες πάνω στην άμμο διήρκησαν και προσκυνητές ακόμη περπατούν μέσα στην έρημο για να τις βρουν.

Οι αναμνήσεις των αρχαίων θαυμάτων ακόμη τρεμοπαίζουν στη φαντασία της δύσης και όταν ανακαλύφθηκαν και πάλι οι Αρχαίοι κατάλογοι, δημοσιεύθηκαν, εκδόθηκαν, διαβάστηκαν εκ νέου και μακριά, πέρα στη Χριστιανική Ρώμη. Τότε τα φαντάσματα των θαυμάτων συναντήθηκαν. Το τεράστιο άγαλμα του αυτοκράτορα που στέκονταν δίπλα στο μεγαλύτερο αμφιθέατρο της πόλης αναγνωρίστηκε ως ο Κολοσσός που στέκονταν κάποτε στο νησί της ρόδου και το

Κολοσσαίο πήρε το όνομά του από ένα εκ των επτά θαυμάτων του κόσμου. Σιγά – σιγά η πόλη γέμισε με αρχαία θαύματα. Οι τύμβοι των Ρωμαίων αυτοκρατόρων έμοιαζαν με κρεμαστούς κήπους και υπήρχαν οβελίσκοι και πυραμίδες, πολύ διαφορετικές βέβαια και ναοί επίσης και γιγάντια αγάλματα. Η Ρώμη λοιπόν, όχι η Βαβυλώνα ήταν γεμάτοι από αστερισμούς και ζωδιακούς κύκλους. Έγινε μια πόλη μαγική περικυκλωμένη από ένα σιδερένιο τείχος, που μέσα της περιέκλειε επτά λόφους, έναν για κάθε μέρα της Δημιουργίας και έναν για την ξεκούραση του δημιουργού. Υπήρχαν 365 πλατείες στη Ρώμη, 365 δρόμοι, 365 παλάτια για τους Πάπες και κάθε παλάτι είχε 365 σκαλοπάτια και κάθε σκαλοπάτι καλύπτονταν από τόσο ψωμί που έφτανε για να χορτάσει όλο τον πλανήτη. Ήταν το όνειρο ενός φτωχού λαού που φαντάζονταν ότι είχε θρυλικό παρελθόν, παρελθόν αφάνταστου πλούτου και υπεροχής.

ΟΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

Με τον καιρό ωστόσο, τα αρχαία φαντάσματα βρήκαν ξανά μια θέση στην φαντασία και τη φιλοδοξία της ανθρωπότητας. Και τότε ήταν που δημιουργήθηκαν οι ομορφότερες σκόνες από τα επτά θαύματα του κόσμου. Εκείνη την μαγική στιγμή όπου είχε ξεκινήσει η επιστημονική μελέτη ενώ εκείνες οι αρχαίες αναμνήσεις και οι μύθοι ήταν ακόμη ζωντανοί. Το 1520 περίπου ο Γερμανός καλλιτέχνης Μάρτιν Βαν Χέρνσγκεκ ταξίδεψε στη Ρώμη και μαγεύτηκε από την πόλη. Χρόνια αργότερα παρήγαγε μια σειρά από σχέδια που ξανάφερναν στη ζωή τα επτά θαύματα του κόσμου. Ο Χέρνσγκεκ τοποθέτησε τα επτά θαύματα σε μια σκηνή που όλοι γνώριζαν και μπορούσαν να χαρούν. Δημοσιεύτηκαν μια σειρά σχεδίων και έγιναν πολύ δημοφιλή και μέχρι και έναν αιώνα αργότερα, υφαντές χαλιών χρησιμοποιούσαν τα σχέδιά του για κουρτίνες ευγενών που έφεραν αναπαραστάσεις των αρχαίων θαυμάτων του κόσμου.

Αυτό είναι ενδεχομένως το πιο διάσημο από τα επτά θαύματα του Χέρνσγκεκ. Ο τεράστιος Κολοσσός της Ρόδου ενώ δρασκελίζει το λιμάνι. Στην πραγματικότητα αυτή η φιγούρα δεν είναι ιδέα του Χέρνσγκεκ. Φυσικά ποτέ δεν έστεκε έτσι. Αυτό που συνέβη ήταν ότι ένας ταξιδιώτης πήγε στη Ρόδο άκουσε τον τοπικό θρύλο και τον σχεδίασε στο τετράδιο της ζωγραφικής τους. Ο Χέρνσγκεκ έκλεψε το σχέδιο το οποίο είχε περίπου το ίδιο σχήμα και το τοποθέτησε μέσα σε ένα υπέροχο μαγικό τοπίο που διηγείται την ιστορία του Κολοσσού.

Το περιστατικό που αναπαριστάται είναι πραγματικό και αναφέρεται σε μια επιδρομή Αράβων στο νησί. Σε πρώτο πλάνο απεικονίζονται μικρά πλοία που μπαίνουν μέσα με χριστιανούς σκλάβους και πολεμικές γαλέρες που απομακρύνονται. Επίσης οι

ντόπιοι που προσεύχονται στον Κολοσσό για να τους βοηθήσει. Και στη μέση οι Άραβες εργάτες που διαλύουν το μεγαλοπρεπές πρόσωπο του αγάλματος.

Ένα άλλο σχέδιο διηγείται άλλη ιστορία, όχι της καταστροφής ενός από τα θαύματα, αλλά της κατασκευής του στην πραγματικότητα. Παρουσιάζεται ο μεγαλοπρεπής ναός της Αρτέμιδος στην Έφεσο και η θέα βολικά ντυμένη με βόρεια ρούχα και υπάρχει και ο αρχιτέκτονας δουλεύοντας, κατασκευάζοντας τους κίονες. Μια αμφιλεγόμενη μορφή που απεικονίζεται εδώ, όπως ισχυρίζονται κάποιοι είναι ο βασιλιάς Σολόμωντας και αυτό είναι το κτίσιμο του ναού του Σολόμωντα. Βλέπετε στην εποχή του μεσαίωνα τα επτά θαύματα του κόσμου που ήταν ειδωλολατρικά αντικαταστάθηκαν με μια άλλη ομάδα θαυμάτων. Η Πυραμίδα έγινε η Κιβωτός του Νώε και ο ναός της Αρτέμιδος έγινε ο ναός του Σολόμωντα. Οι καημένοι εργάτες που κατασκεύαζαν κουρτίνες στην πόλη των Βρυξελλών ήταν αναγκασμένοι να ακολουθήσουν αυτά τα τεράστια σκίτσα, όμως μέσα στα πλαίσια μπορούσαν να κάνουν αυτό που ήθελαν και αυτοί οι άνθρωποι μέσα στο σκοτεινό τους εργαστήριο σκέφτονταν τα επτά θαύματα του κόσμου. Φυσικά περιελάμβαναν και διάφορα άλλα που θεωρούνταν θαύματα από τους δυτικούς του μεσαίωνα ,όπως το μαγικό πουλί, ο φοίνικας να χτίζει τη νεκρική πυρά του και να παίρνει φωτιά από τον ήλιο και καθώς καίγεται στο θάνατό του σηκώνεται αναστημένος και πάλι σαν εικόνα του Χριστού. Υπάρχει ακόμη ένα πολύ τοπικό θαύμα ,η απεικόνιση μιας μικρής θερμοπηγής στη γαλλική πόλη Γκρενόμπλ. Είναι ωραίο να έχεις ζεστό νερό κανείς, χωρίς να το ζεσταίνει ο ίδιος.

Υπήρχαν κάτι άλλα οράματα για τα επτά θαύματα, οράματα πολύ λιγότερο καλοσυνάτα και πολύ περισσότερο τρομακτικά. Και αυτά επίσης στοιχειώνουν τις σύγχρονες πόλεις μας. Όνειρα που ξεκίνησαν

μέσα από ένα ρωμαϊκό δάσος. Όνειρα πόνου, αγάπης και θανάτου. Η βίλα Ορσίνο, αυτό το παράξενο κτίριο είναι κάτι σαν κλειδαριά χρονισμού από την εποχή της Αναγέννησης ή είσοδος σε ένα όνειρο των επτά θαυμάτων του κόσμου. Η είσοδος επίσης οδηγεί σε έναν κήπο που κατασκευάστηκε τον 16^ο αιώνα από έναν στρατιώτη σε αποστρατεία, το Βιτσίνο Ορσίνο, έναν ευφυή κυνικό άνθρωπο που διασκέδαζε τους φίλους του. Εδώ τα επτά θαύματα του κόσμου έχουν γίνει μια σειρά από γρίφους μέσα σε ένα απαραβίαστο αλσύλλιο, ένα μικρό δάσος γεμάτο υποσημειώσεις, παράδοξα και τον τέλειο τρόπο. Ο Ορσίνο κάνει τον Κολοσσό από τα επτά θαύματα του κόσμου έναν τρελό παλαιστή που ξεσκίζει στα δυο τον αντίπαλό του. Ο παλιός στρατιώτης που διεύθυνε σφαγές στο όνομα του Πάπα μας δείχνει τη σκοτεινή πλευρά της μάχης και μας δείχνει ένα βασανιστικό παράδοξο. «Ο ίδιος ο Ορσίνο σε συναντά καθώς προχωράς στον εφιάλτη του, αν η Ρόδος περηφανευόταν για τον Κολοσσό της, έλεγε, έτσι και αυτό μέσα στο δάσος μου είναι πηγή δόξης». Μια παλιά φοινικική ξυλογραφία σε έναν ονειροκρίτη έδειξε στον Ορσίνο το όραμα του αρχαίου μαυσωλείου. Τα γλυπτά του αντιγράφουν τα ιστία που διαλαλούν τη νίκη στην κορυφή τους και το έβαλε να στέκεται πάνω στη χελώνα. Λοιπόν μιλάμε για μια αργή κυνική νίκη ή το ότι προχωράμε προς τα σαγόνια της Κολάσεως. Και μέσα στο ίδιο στόμα του τεράστιου κεφαλιού που συναντά ο επισκέπτης, που Ορσίνο γράφει τις διάσημες λέξεις του Δάντη: «Εγκαταλείψτε όλοι εσείς που μπαίνετε εδώ μέσα». Ένα άλλο από αυτά τα ξυλόγλυπτα δείχνει τα ερωτικά όνειρα ενός μοναχού, δυο εραστές να κοιτάζουν τα ερείπια μιας αρχαίας πόλης μέσα στο δάσος. Ο Ορσίνο επίσης μας έφτιαξε ένα τελείως καινούργιο ερείπιο μέσα στο δικό του δάσος, έναν ερειπωμένο τύμβο φτιαγμένο από ένα και ενιαίο κομμάτι πέτρας. Αυτά είναι λοιπόν τα πρώτα δείγματα της ευχαρίστησης που λάμβαναν οι

δυτικοί από τα ερείπια, μια ευχαρίστηση που οδηγεί την παγκόσμια βιομηχανία των μέσων και το παγκόσμιο τουριστικό εμπόριο των πολλών δισεκατομμυρίων. Επιτέλους στο τέλος της διαδρομής βρίσκουμε την ελπίδα, το φως του κόσμου, το φάρο της Αλεξάνδρειας, ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου που σχεδίασε για τον Ορσίνο ένας φίλος του. Ο κόσμος, παρουσιάζεται να ισορροπεί γενναία πάνω στο κεφάλι του τέρατος και περικλείεται από ένα δάσος θεών με τέσσερα πρόσωπα. Αυτό είναι ένα πολύ σύγχρονο όνειρο τότε, ένα όνειρο που παίρνει τα επτά θαύματα του κόσμου και τα χρησιμοποιεί για μια εντελώς καινούργια κατάσταση. Λίγο αργότερα αυτή η ίδια ιδέα θα τοποθετήσει τα φαντάσματα, των θαυμάτων μέσα σε κάθε σύγχρονη πόλη του κόσμου. Ένας μόνο άνθρωπος εκείνος που έκανε τα σχέδια για το Φάρο του Ορσίνο, ο καλλιτέχνης και κατασκευαστής υδραγωγείων ο Πύρρος Λιγόριος, ξεκίνησε τα ταξίδια των επτά θαυμάτων του κόσμου από αυτό το μοναχικό δάσος.

Πολυ σημαντικό εύρημα αποτελεί ο τόμος 34 από τις αρχαιότητες της Ρώμης, γραμμένες από τον Πύρρο Λιγόριο. Κάποτε διασώζονταν εκατοντάδες τέτοια. Τώρα έχουν απομείνει μόνο μερικοί. Αυτός εδώ σώζεται στο σπίτι του Πύρρου στη Νάπολη. Ο Πύρρος δεν είναι γνωστός στις μέρες μας. Στην πραγματικότητα είναι γνωστός για το πώς κορόιδευε τα σχέδια του Μιχαήλ Αγγέλου και την απόλυσή του. Δεν συμπαθούσε καθόλου τον Μιχαήλ Άγγελο. Ο Μιχαήλ Άγγελος δεν ήταν διανοούμενος. Ο Πύρρος Λιγόριος ήταν διανοούμενος και ήταν και διαφορετικού τύπου διανοούμενος. Οι παλαιότεροι άνθρωποι στην πραγματικότητα, κοιτούσαν τα βιβλία και ξόρκιζαν το παρελθόν μέσα από αυτά. Κατέληξαν με ένα παρελθόν γεμάτο δράκους και αλχημιστές αλλά και γεμάτο σοφούς ανθρώπους, αλλά αυτό απέχει πολύ. Ο Πύρρος είδε το παρελθόν ως μια μεγάλη μηχανή που άφηνε συγκεχυμένα και

διάσπαρτα τα κομμάτια της μέσα στο τοπίο. Και μελέτησε τα κομμάτια και τα ένωσε και πάλι με τα αρχαία κείμενα. Επομένως έχουμε ένα βιβλίο που περιγράφει όλα τα μνημεία της Ρώμης, γραμμένο στο χέρι. Αυτό το συγκεκριμένο δε δημοσιεύθηκε ποτέ, για αυτό και είναι τόσο πολύτιμο. Τα περισσότερα από αυτά τα μνημεία είχαν εξαφανιστεί σήμερα. Με συστηματικότητα ο Πύρος συνδέει τα κομμάτια του αρχαίου κόσμου και τα βάζει μέσα στο κείμενο. Βλέπετε νωρίτερα, ο αρχαίος κόσμος ήταν γεμάτος με νεράιδες και δράκους και αλχημιστές, όμως εδώ ο Πύρρος αρχίζει να βάζει τα πράγματα στη θέση τους. Βλέπει το παρελθόν του κόσμου σαν μηχανή και σε αυτή τη μηχανή τα επτά θαύματα του κόσμου παίζουν σημαντικό ρόλο. Στις σελίδες του παλιού αυτού βιβλίου μπορεί να δει κανείς τη θεά Άρτεμη για παράδειγμα, της οποίας ο μεγαλύτερος ναός βρίσκονταν στην Έφεσο, όπως πολύ καλά ήξερε ο Πύρρος. Ο Πύρρος ήξερε για την Άρτεμη όσα γνωρίζουμε και εμείς σήμερα. Την είδε πραγματικά σαν μητέρα του σύμπαντος, ίσως λίγο σαν την Παρθένο Μαρία, την είδε όπως είδε και το αρχαίο σύμπαν. Η κορύφωση του έργου που συνέγραψε ο Πύρρος για την αρχαιότητα είναι ένας καταπληκτικός χάρτης, που δημοσιεύτηκε το 1561. Δείχνει την πόλη της Ρώμης. Για τους περισσότερους δυτικούς πάντα θεωρούνταν ως το αποκορύφωμα του ειδωλολατρικού πολιτισμού. Για τον Πύρρο φυσικά αυτό σήμαινε ότι έπρεπε να είναι γεμάτη από θαύματα. Καθένα από τα θαύματα συμβόλιζε κατά κάποιο τρόπο κομμάτια της μεγάλης μηχανής, για αυτό αν κοιτάξετε το χάρτη δεν είναι μόνο ένας όμορφος χάρτης της Ρώμης αλλά και γεμάτος από θαύματα του κόσμου. Σε μια μεριά παρουσιάζονται οι Κρεμαστοί Κήποι. Για τον Πύρρο αυτό σηματοδοτούσε την τέλεια ισορροπία στον άνθρωπο και τη φύση. Σε μια άλλη φαίνονται κάποιες πυραμίδες. Δεν είναι απλώς οι σιταποθήκες που μας περιγράφει η παλαιά διαθήκη, αλλά και αποθήκες

της ανθρώπινης ψυχής. Φάροι επίσης για να οδηγούν τους ανθρώπους στους δρόμους και τα ποτάμια. Όμως, δεν ήταν απλώς ένας χάρτης της Ρώμης. Αυτό που κατάφερε ο Πύρρος, ήταν μια ένωση ανάμεσα στο μύθο και την αρχαιολογία. Έκανε έναν άλλο χάρτη, όπου απεικονίζεται το φανταστικό και συμβολικό λιμάνι της Ρώμης . Ορίστε τώρα βρίσκονται μαζί τόσα πολλά θαύματα του κόσμου. Ορίστε ο Κολοσσός που στέκει για να σας πει ότι είστε στο κέντρο του πολιτισμού. Υπάρχει και ο Φάρος για να οδηγήσει το βάρος σας μέσα στο λιμάνι και την ψυχή σας μέσα στον πολιτισμό και υπάρχει και μια μεγάλη τοξωτή στοά που αγκαλιάζει όχι μόνο τους ναυτικούς, αλλά και την ίδια την ψυχή. Υπήρξε όλο αυτό η έμπνευση που δημιούργησε τις πλατείες της Ρώμης, ή ο Πύρρος ήταν απλώς μπροστά από την εποχή του; Στον Άγιο Πέτρο η μεγάλη στοά του Μπερνίνι μοιάζει σαν να αντηχεί τα διάσημα σχέδια του Πύρρου. Εκεί όπου αναπαριστάται το αρχαίο λιμάνι της Ρώμης. Και όλα αυτά τα σπουδαία θαύματα βρίσκονται ακόμη εδώ. Τώρα αφορισμένα από τους Χριστιανούς Πάπες. Ο αιγυπτιακός οβελίσκος, τον οποίο ο Πύρρος αποκαλούσε πυραμίδα τώρα είναι στεφανωμένος από έναν χρυσό σταυρό και το ειδωλολατρικό λιμάνι του Πύρρου είναι τώρα καταφύγιο για τους πιστούς, στολισμένο με κολοσσιαία αγάλματα των αγίων. Και ο φάρος της Αλεξάνδρειας; Λοιπόν αυτό είναι ο Άγιος Πέτρος. Ένας φανός επάνω στην εκκλησία που στέλνει προς τα έξω το φως της πίστης μέσα στο σκοτάδι του κόσμου. Δρόμοι μετά δρόμων, πλατεία την πλατεία, όλη η Ρώμη ήταν γεμάτη με όνειρα για το θαυμαστό. Οι φόβοι όμως είναι γεμάτοι με νέα θαύματα που απηχούν τα φαντάσματα της αρχαιότητας

Τα οράματα της αρχαιότητας που μας στοιχειώνουν, του Αλέξανδρου, των μνημείων, μαγικοί βασιλιάδες και βασίλισσες και τεράστιοι ναοί . Τεράστιες φιλοδοξίες και εκπληκτικές εικόνες

διασπασμένες μέσα στο δυτικό κόσμο, τα αρχαία φαντάσματα των θαυμάτων.

Τελικά ένας Αυστριακός αρχιτέκτονας ήταν εκείνος που κατέβασε τα επτά θαύματα στη γη, ο Γιόχαν Φύσερ Φον Έαρλαχ ξέκλεψε λίγο χρόνο καθώς διακοσμούσε εκ νέου τη Βιέννη για να παράγει την πρώτη πραγματική εργασία για την ιστορία στον κόσμο. Στα κείμενά του, τα επτά θαύματα παρουσιάζονται ως διαδικασία, δεν είναι τα επτά θαύματα ως εκπληκτικά επιτεύγματα και αναπάντεχα κατασκευάσματα. Αναζητά για παράδειγμα, τον τρόπο με τον οποίο αρδεύονταν οι κήποι της Βαβυλώνας και επίσης εξάγει το γεγονός ότι ήταν το μεγαλύτερο κτίριο από τούβλα που έγινε ποτέ, πολύ σημαντικό. Το ίδιο και με τις πυραμίδες. Πως τα κατάφεραν αυτοί οι άνθρωποι; Η απάντηση έγκειται στην οργάνωση. Επομένως όταν φτάνουμε στο Δία δεν είναι απλώς το μεγαλύτερο άγαλμα από ελεφαντόδοντο που έγινε ποτέ, αλλά ανησυχεί αν θα βρείτε το ναό του φιλόξενο και βολικό. Αυτή η στιγμή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η απαρχή του σύγχρονου κόσμου, μαισωλεία, μεγαλοπρεπείς ναοί. Αναφορικά με το Αρτεμίσιο, περιγράφει την τέλεια αναλογία μαρμάρων και λίθων, ασχολείται ιδιαίτερα με τους αριθμούς, όχι αποκλειστικά με τους αριθμούς . Είναι ένας σύγχρονος άνθρωπος και μιλάει για τα σύγχρονα θαύματα.

Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Ο καπετάνιος αναζητά ασφαλές λιμάνι. Ψάχνει την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, που βρίσκεται σε βαθιά και επικίνδυνη ακτή. Τα θαλάσσια ρεύματα κρύβουν δυσκολίες. Οι ναυτικοί ακολουθούν τη ρότα του εδώ και χιλιάδες χρόνια. Βυθομετρώντας τους βράχους και ψάχνοντας να βρουν αν ο κάβος τους έχει λάσπη από το ποτάμι για να τους δείξει ότι πλησιάζει στην ακτή. Προτού φτιαχτεί η καινούργια πόλη και τα ψηλά της κτίσματα ανυψωθούν δεν φαινόταν τίποτα σε αυτό το χαμηλό ορίζοντα, σχεδόν μέχρι να αγγίξει κανείς την όχθη. Μέσα στα επτά, θαύματα της αρχαιότητας εκείνο βέβαια που κατείχε πρακτική αξία ήταν ο αρχαίος Φάρος της Αλεξάνδρειας. Στεκόταν εκεί κατασκευασμένος περίπου το 285 π.Χ. και ήταν ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου. Μπορούσε να τον δεις από 15 χιλιόμετρα μακριά. Σηματοδοτούσε την αρχαία πόλη του Νεπά, ένα μαγικό φως που κατά τους θρύλους του Μεσαίωνα μπορούσε να κάψει τα ιστία των επιτιθέμενων караβιών. Ο Φάρος όμως ήταν κάτι παραπάνω από οδηγός για τα αρχαία πλοία. Συμβόλιζε και εξυμνούσε ένα από τα πιο εντυπωσιακά πειράματα της ανθρωπότητας, τη γέννηση της μοντέρνας πόλης της μαγικής μητρόπολης.

Κάποτε κατά μήκος της χαμηλής ακτής της Αιγύπτου υπήρχαν μόνο μερικά μικρά ψαροχώρια, βράχια, αμμώδεις όχθες και φώκιες που ζούσαν εκεί. Και τότε έφτασε ο Μέγας Αλέξανδρος. Θα δημιουργούσε μια αυτοκρατορία που θα εκτεινόταν από την Αίγυπτο ως το Αφγανιστάν. Στον Αλέξανδρο άρεσαν οι πόλεις. Του άρεσε να ιδρύει καινούργιες πόλεις, πολλές από τις οποίες με το όνομα Αλεξάνδρεια. Είχε μια πολύ ιδιότυπη αντιμετώπιση απέναντι στις πόλεις και τους

αρχιτέκτονες. Κάποτε είχε πάει να τον δει ένας νεαρός που ονομαζόταν Δεινοκράτης. Του είπε ότι είχε μια σπουδαία ιδέα για μια πόλη, ήθελε να βρει μια τοποθεσία και εκεί θα χαράξει το ομοίωμα του Αλέξανδρου. Και ο θρίαμβος αυτού του σπουδαίου έργου θα είναι μια ολόκληρη πόλη που θα λέγεται Αλεξάνδρεια. Μέσα στο σχεδιασμό του ήταν να κινούνται τα σύννεφα γύρω από το κεφάλι του αγάλματος και το νερό να τρέχει από τις φλέβες του και να ποτίζει ολόκληρη την πόλη. Ο Αλέξανδρος κοίταξε το προσχέδιο και του άρεσε, αλλά ήταν της άποψης ότι η πόλη δεν θα έχει μέλλον, αφού το πραγματικό αίμα μιας πόλης δεν είναι το νερό αλλά το εμπόριο. Η πρώτη ιδέα του Αλέξανδρου ήταν μια μεγάλη τετράγωνη αγορά και την τοποθέτησε ακριβώς στην παραλία ανάμεσα στο Νείλο και τη θάλασσα, εκεί όπου κατά μήκος ανοίγεται η ακτογραμμή. Και μετά επεξεργάστηκε τις διάφορες συνοικίες της πόλης. Τέλος γύρω από την κατασκευή του τοποθέτησε ένα μεγάλο τείχος. Ακόμη και μετά το θάνατο του Αλεξάνδρου, οι αρχιτέκτονες είχαν προχωρήσει πολύ λίγο. Είχαν τοποθετήσει έναν υπερυψωμένο δρόμο από την αγορά ως το νησάκι πέρα από την ακτή. Είχαν τοποθετήσει μεγάλους παραδρόμους και στο κέντρο των παράδρομων είχαν βάλει το μνημείο του Αλέξανδρου που πέθανε και σύμφωνα με κάποιους θάφτηκε σε αυτή την πόλη. Έτσι η πόλη του πράγματι ήταν γεμάτη θαύματα και παλάτια και ότι έβαζε του ανθρώπου ο νους, είχε δυο ιδιαίτερα θαύματα, το Φάρο που βρισκόταν στο νησί και το μνημείο (ίσως τον τάφο για κάποιους) του Αλέξανδρου. Σκεφτείτε τι κατασκεύασε ο άνθρωπος. Κατασκεύασε μια πόλη επινοημένη από τον ίδιο και αυτή η πόλη γεμάτη Αιγυπτίους, γεμάτη Έλληνες, γεμάτη Εβραίους ήταν μια διαπολιτισμική μοντέρνα πόλη, γεμάτη θαύματα, γεμάτη ναούς και παλάτια. Ήταν η νέα πόλη της νέας εποχής. Ο κατάλογος των επτά θαυμάτων καταρτίστηκε ακριβώς αυτή την επαναστατική εποχή. Τα δυο από αυτά, δυο αστικά

θαύματα, ο Φάρος της Αλεξάνδρειας και ο Τύμβος του βασιλιά, ένα μαυσωλείο κοντά στη θάλασσα, αποτέλεσαν περίπλοκα σύμβολα της πίστης ετούτης της πόλης στο εμπόριο. Η αρχαία Αλεξάνδρεια ωστόσο είναι σήμερα θαμμένη κάτω από την αρχαία πόλη. Επομένως πλέον δεν υπάρχουν πολλά σημάδια που να φανερώνουν τον αναβρασμό και την οχλοβοή της αρχαίας πόλης, της Ρώμης του Αλέξανδρου και ότι έχει απομείνει βρίσκεται στο μουσείο.

Τα τοπικά μουσεία είναι πολύ όμορφα, είναι γεμάτα αληθινά πράγματα, όχι αντίκες αγορασμένες σε πλειστηριασμούς, μόνο κομμάτια και τμήματα που βρέθηκαν όταν οι ντόπιοι κατασκεύαζαν τα γκαράζ τους ή έβαζαν φανάρια στους δρόμους. Απλώς σκόρπιες πέτρες από χαμένες πόλεις. Είναι ένα πολύ όμορφο τμήμα μιας Αλεξάνδρειας που χάθηκε από την πρώτη σπουδαία ελληνιστική περίοδο. Είναι φτιαγμένο από Έλληνα, ακόμη και η πέτρα προέρχεται από την Ελλάδα. Όλα πέρασαν από το Φάρο, το μάρμαρο, οι σκλάβοι, το μετάξι, τα κοσμήματα, το σιτάρι από την Αίγυπτο. Αυτή ήταν η αρχή του Ελ Ντοράντο.

Οι Εβραίοι αποτελούσαν μια πολύ ισχυρή ομάδα ανάμεσα στις κοινότητες της αρχαίας Αλεξάνδρειας. Η Εβραϊκή Βίβλος, η Παλαιά Διαθήκη είχε μεταφραστεί στο ελληνικό εδώ ακριβώς, στη σκιά του Φάρου. Έτσι ο Φάρος της Αλεξάνδρειας σηματοδότησε κάτι πολύ περισσότερο από το ασφαλές λιμάνι. Κατέρρευσε ολοκληρωτικά στο σεισμό του 1375. Κάποιες από τις πέτρες του φθείρονται από τη θάλασσα. Στέκονταν στην άκρη του τείχους, στο λιμάνι, εκεί όπου σήμερα υπάρχει το μεσαιωνικό οχυρό που κατασκευάστηκε από το σουλτάνο των Μαμελούκων Τουτζεντμπάη πάνω στα θεμέλιά του. Ο Φάρος όμως ήταν τουλάχιστον πέντε φορές ψηλότερος, πάνω από 90 μέτρα ύψος, το ψηλότερο κτίριο της εποχής του. Σήμερα εδώ έρχονται

τα παιδιά εκδρομή με το σχολείο,για να επισκεφτούν τους μεσαιωνικούς τοίχους, που στηρίζονται σε κάτι παραπάνω από αρχαίους λίθους. Ακριβώς στη μέση του οχυρού κτίστηκε ένα τέμενος. Το ενδιαφέρον αυτού του τεμένους είναι ότι δεν κοιτάζει, όπως τα περισσότερα προς τη Μέκκα. Είναι κατασκευασμένο πάνω από τον αρχαίο Φάρο και για αυτό έχει θέση προς βορά, νότο, ανατολή, δύση, όπως ακριβώς και ο αρχαίος Φάρος. Αν κοιτάξει κανείς πάνω προς το μεγάλο πύργο αυτό που βλέπει είναι στην πραγματικότητα το φάντασμα του Φάρου και μπορεί να δει με τα μάτια του νου του, τα γαιδουράκια και τους ανθρώπους που μετέφεραν καύσιμα στην κορυφή του Φάρου.

Υπάρχει ωστόσο ένα μέρος όπου μπορεί κάποιος να δει ακόμη τον αρχαίο Φάρο, καλοδιατηρημένα να στέκει μέχρι τις μέρες μας. Πενήντα χιλιόμετρα ανατολικά από την Αλεξάνδρεια, στην ίδια χαμηλή ακτογραμμή, βρίσκεται ένας φάρος μινιατούρα, τετράγωνος, οκταγωνικός και στρογγυλός με μια εσωτερική σκάλα. Μάλλον κάπως έτσι έμοιαζε ο πραγματικός Φάρος της Αλεξάνδρειας, ήταν όμως δέκα φορές μεγαλύτερος από αυτόν εδώ με αρκετά αγάλματα και μια επιγραφή και σίγουρα υποδεέστερος από το υπέροχο κτίριο που παρουσιάζεται στα παιδικά βιβλία και ούτε είχε φακό στην κορυφή, ούτε κάτοπτρα που συγκέντρωναν το φως και έβαζαν φωτιά στα πλοία των εχθρών, δεν υπήρχε τίποτα τέτοιο. Βέβαια και μόνο ένας πύργος είναι αρκετός σε αυτά τα επικίνδυνα νερά. Όμως αυτός ο Φάρος δεν ήταν μόνο για τα πλοία. Αυτό ο μικρός φάρος πάνω στον τύμβο είναι τμήμα ενός συμπλέγματος τύμβων και το φως του λειτουργούσε ως οδηγός για τα πνεύματα των νεκρών που περιπλανούνταν στην Αίγυπτο, ώστε να ξαναβρούν το σώμα τους. Οι κάτοικοι της Αλεξάνδρειας θα πρέπει να ήταν στα αλήθεια περήφανοι για την πόλη τους, για την ευμάρεια και τον πλούτο της σε γνώση και μάθηση. Αυτός ο Φάρος θα είναι ένα νέο φως

για τον αρχαίο κόσμο. Έτσι ο αρχαίος Φάρος με το φανό του καλυμμένο με στρώσεις γυαλιού έγινε το σύμβολο της πόλης. Όμως δεν πήγαιναν όλα καλά μέσα στη μαγική μητρόπολη. Με την εκπληκτική νύξη της πόλης από θρησκείες και έθιμα, πολλοί Αλεξανδρινοί ένοιωθαν μοναξιά και αβεβαιότητα. Ήταν η γέννηση μιας παράξενης σύγχρονης αλλοτρίωσης.

ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ – Η ΑΠΑΡΧΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΡΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Στη Λυδίας της σημερινής νοτιοανατολικής Τουρκίας, όπου εφευρέθηκε το χρήμα, ακόμη διατηρούνται οι τύμβοι των αρχαίων βασιλιάδων των Σάρδεων, της πρωτεύουσας της Λυδίας, εκεί όπου εφευρέθηκε το χρήμα. Το χρήμα ήταν το καύσιμο των νέων πόλεων του Αλεξάνδρου. Από τα επτά θαύματα μέχρι το χρηματιστήριο ένα τμήμα του μοντέρνου κόσμου άρχισε εδώ πλάι σε αυτούς τους ζωνηρούς αγρούς. Η πόλη των Σάρδεων στεκόταν στο άκρο ενός θρυλικού εμπορικού δρόμου που οδηγούσε από της Ελλάδα και το Αιγαίο ως την Περσία και τα βάθη της Ασίας, το δρόμο του μεταξιού με εμπόρους, εμπορεύματα και βασιλιάδες σαν τον Κροίσο, του οποίου ο πλούτος όπως λεγόταν προέρχονταν από ένα μικρό ποτάμι που κυλούσε από τους γύρω λόφους

μέχρι την αγορά της πόλης. Δε χρειάζεται καν να αναφερθούμε στην αρχαιολογική σημασία που έχει σήμερα η περιοχή της αρχαίας Λυδίας. Δε βρήκαν τη θρυλική αγορά του βασιλιά Κροίσου όμως βρήκαν τα εργαστήρια όπου σφυρηλατήθηκε ο μοντέρνος κόσμος μας. Όταν οι αρχαιολόγοι κάνουν ανασκαφές σε τέτοιου είδους μνημεία πάντοτε κοσκινίζουν το χώμα που βγάζουν και προς μεγάλη τους έκπληξη οι αρχαιολόγοι που δούλευαν εδώ βρήκαν μικρούς σβώλους χρυσού που μέναν στα κόσκινά τους. Αυτό που ανακάλυψαν δεν ήταν η αγορά, αλλά το ίδιο το μέρος, τα εργαστήρια χρυσού δίπλα στο ποτάμι. Η κατεργασία της εποχής δεν επέτρεπε τον έλεγχο της καθαρότητας του χρυσού που ήταν αναμεμιγμένος με άλλα στοιχεία όπως μόλυβδος, ασήμι και άλλα μέταλλα. Όμως οι άνθρωποι εδώ για πρώτη φορά πήραν αυτή την πανέμορφη χρυσή ύλη, και την έκαναν ομοιόμορφη. Την ανακάτεψαν με αλάτι την έβαλαν σε δοχεία και την έψησαν. Όταν έβγαζαν το χρυσό από τα δοχεία, για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας είχαν ελεγχόμενο καθαρό χρυσό. Άνθρωποι ζούσαν και εργάζονταν εδώ το 700 π.Χ., τότε που ο Κροίσος και μερικοί άλλοι πειραματίζονταν με την ιδέα του χρήματος. Το καθαρό χρυσάφι σημαίνει ότι μπορείς να κατασκευάσεις νομίσματα πάντοτε ίδια, είναι ένα αιώνιο σύμβολο. Όταν η Θεά Άρτεμις Πύλη αποτυπώθηκε για να δηλώνει τα ίσα ποσά χρυσού του Κροίσου, οι άνθρωποι ήξεραν τι κρατούσαν στα χέρια τους. Μέσα σε πενήντα χρόνια υπήρχαν τράπεζες, τσιγκούνηδες, έμποροι, αγορά και άνθρωποι που ζούσαν από τις αγορές και τις πωλήσεις. Η ιδέα μιας και αφηρημένης αξίας που μπορείς να την κρατήσεις στο χέρι σου εμφανίστηκε για πρώτη φορά στον κόσμο.

Τα «λεφτά», μεγάλα τσουβάλια με χρυσάφι, ήταν αυτά που έφτιαζαν τις νέες πόλεις του Αλέξανδρου και τα επτά θαύματα του κόσμου. Όπως ήταν αναμενόμενο όταν πέθανε ο Αλέξανδρος το 323

π.Χ., η αυτοκρατορία γρήγορα διαιρέθηκε σε μικρότερα βασίλεια καθένα από τα οποία κυβερνούνταν από τους στρατηγούς και από τους τραπεζίτες του. Η κάθε πόλη ήταν μόνη. Τα τείχη της πόλης ήταν η πανοπλία της. Έγιναν μάλιστα τόσο μεγάλες και τόσο θαυμαστές που μερικές από αυτές μετρούσαν από μόνες τους ως θαύματα. Τέτοια τρομερά τείχη με μεγάλο μήκος προστάτευαν και τη μικρή πόλη της Ηράκλειας. Είναι τεράστια μνημεία της γενικής ανασφάλειας που επικρατούσε στην αρχαιότητα. Ο νέος άνθρωπος στο νέο του κόσμο φοβόταν πολύ. Απαλές πόλεις τοποθετημένες σε σκληρά καβούκια. Στη σημερινή εποχή ο πόνος και η ενέργεια που έφτιαζαν αυτούς τους σκληρούς λίθους έχει εξαφανιστεί και απομένουν μόνο τα όμορφα ερείπιά της. Οι πόλεις του Αλεξάνδρου έχουν χαθεί στην πλειονότητά τους. Στην ανατολική Τουρκία ωστόσο μερικές από αυτές όπως η Ηράκλεια στέκουν ακόμη με όλα τα διαλυμένα θαύματα, τους ναούς και τα αγάλματά τους. Μισοχαμένες αναμνήσεις κλέους, ο πρόγονος της μοντέρνας πόλης η Φρυγία της δυτικής Τουρκίας είναι η πιο καλοδιατηρημένη πόλη της ελληνιστικής περιόδου. Σπίτια, αγορές, μαυσωλεία σπάνια ερείπια γεμάτα από τους φόβους και τις ελπίδες των κατοίκων της στις μαγικές μητροπόλεις. Επισκεπτόμενος τη Φρυγία σήμερα μπορεί κάποιος ακόμη να μυρίσει το μαγικό άρωμα του κόσμου που έζησε την εποχή των επτά θαυμάτων. Υπάρχουν πολλά μεγάλα και σκοτεινά τείχη που φυλάνε τις απαρχές του σύγχρονου κόσμου. Οι κάτοικοι της πόλης πιστεύουν ότι εκεί σε ένα σπίτι κάποτε κοιμήθηκε ο Αλέξανδρος μετά το θάνατο του έπρεπε να φορέσεις λευκά για να μπεις στο σπίτι. Δεν είναι απλώς ότι ο Μέγας Αλέξανδρος κοιμήθηκε εδώ, όπως θα λέγαμε για κάποια άλλη προσωπικότητα της ιστορίας. Εκείνη την εποχή οι ήρωες γίνονταν θεοί. Το σπίτι του Αλέξανδρου έγινε προσκύνημα στη κυριολεξία και στο χώρο υπάρχει μεγάλος βωμός, όπου

βρέθηκαν πορτραίτα του και μαρμάρινα τραπέζια θυσιών. Όμως παρ' όλα αυτά πρόκειται για ένα γνήσιο ελληνιστικό σπίτι από την περίοδο των επτά θαυμάτων και έμενε εδώ μια φυσιολογική οικογένεια . Πολύ ψηλά δωμάτια πολύ μικρά δωμάτια, πολύ μικρά και σκοτεινά παράθυρα που δεν επέτρεπαν να μπαίνει καιπολύς ήλιος μέσα, όχι και πολύ σπιτική ατμόσφαιρα για να μείνει κανείς, πλην όμως σε αυτά τα μεγάλα αστικά κέντρα, το σπίτι ήταν το επίκεντρο της κοινωνίας. Ο κάθε πολίτης έπρεπε να φροντίζει το δικό του σύστημα ύδρευσης και το καλό με το νερό εδώ πέρα είναι ότι το όλο σύστημα είχε κατασκευαστεί και πληρωθεί από μια κυρία ονόματι Φίλη. Είναι ασυνήθιστος ρόλος για μια γυναίκα εκείνη την εποχή. Ενώ η θέση των γυναικών μέσα στο σπίτι ήταν διαφορετική από ότι σήμερα, εντούτοις δεν υπήρχε κάποιο εμπόδιο που να τις κρατά μακριά από τα δημόσια και πολύ συχνά πολιτεύονταν. Η Φίλη έκανε αυτό το υπέροχο σύστημα ύδρευσης, σύμφωνα με μια επιγραφή. Υπήρχε πολύ αστική περηφάνια εκεί.

Το καύσιμο αυτών των πόλεων ήταν το χρήμα. Τα χρήματα για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκαν στις αρχαίες αγορές των πόλεων της Μικράς Ασίας. Οι πόλεις ενοικίαζαν όλα τα καταστήματα κατά μήκος των πλευρών και ελέγχαν τις τιμές, ρύθμιζαν τις ποσότητες και φρόντιζαν τις αγορές τι προσφέρονταν προς πώληση, το φαγητό, οι σκλάβοι, τα αγαθά εισαγωγής. Εδώ λοιπόν οι αρχαίοι πολίτες έκαναν τη βόλτα τους για μυρίσουν την πρόοδο.

Αυτές οι πόλεις δεν ήταν πραγματικές πόλεις με την μοντέρνα έννοια του όρου. Δεν κατασκευάστηκε εδώ τίποτα βιομηχανικό. Υπήρχαν συγγραφείς και καλλιτέχνες και σκεπτόμενοι και τέτοιου είδους άνθρωποι, γαιοκτήμονες με σκλάβους, μικροκαλλιεργητές και ίσως και κάποιοι επιχειρηματίες, όμως στην πραγματικότητα ήταν κατασκευασμένες πόλεις. Εδώ ο κόσμος περνούσε ωραία, έρχονταν στις

αγορές σε αυτούς μεγάλους χώρους και κάθονται στις καρέκλες τους και μιλούσαν για την τιμή του σιταριού ή αν το άγαλμα το οποίο είχαν φτιάξει ήταν καλό σαν κάποιο άλλο διάσημο και αν κάποιος ήταν πολύ πλούσιος και είχε επιδοτήσει τους φτωχούς το κέρδος του θα ήταν το όνομά του σε μια οδό ή σε λίθο ή ακόμη και ένα άγαλμα.

Στο κέντρο της αγοράς η αίθουσα του συμβουλίου, εδώ περίπου 640 από τους πολίτες της Φρυγίας έρχονταν για να μιλήσουν. Μιλούσαν για όλα, από την τιμή των δημητριακών μέχρι την πρόσληψη γιατρού στην πόλη. Αυτοί οι μικροί χώροι συνεδριάσεων είναι οι πρόγονοι της σύγχρονης δημοκρατίας. Δημοκρατία όχι με την έννοια των φυλετικών κοινωνιών, όπου όλοι θα έλεγαν το δικό τους, αλλά δημοκρατία με την έννοια μιας πολύ προσεκτικής ελεγμένης και ρυθμισμένης κοινωνίας. Και εδώ σε αυτό το εμπορικό κλίμα παράχθηκε μια δυναμική και επιθετική κοινωνία που είναι αληθινά ο πρόγονος του σύγχρονου κόσμου. Ο χώρος λοιπόν ανάμεσα στις δυο σειρές από θέσεις είναι μια πραγματική επανάσταση. Αν ανατρέξουμε σε παλαιότερες κοινωνίες από αυτή που σχολιάζουμε θα περπατήσουμε σε σκονισμένους διαδρόμους πέρα από τις αρχαίες ζωές, μέσα από σκιάδες ναούς, οι πόλεις μπορεί να είναι τεράστιες όμως χώρο σαν αυτό εδώ δεν θα βρούμε ποτέ, με τα πρόσωπα να κοιτάζονται, να κάθονται το ένα απέναντι από το άλλο. Εκείνες οι αρχαίες κοινωνίες ήταν ενστικτώδεις, κινούνταν σαν κοπάδια ψαριών, όμως εδώ οι άνθρωποι κοιτάζονται, βλέπουν τα πρόσωπά τους, παρατηρούν, καταλαβαίνουν τις διάφορες απόψεις. Στα ερείπια της πόλης συναντούμε ακόμη το μέρος, όπου μάθαιναν οι νέοι να ανταγωνίζονται. Το Γυμναστήριο της πόλης και ο Στίβος με τα αρχαία του φράγματα εκκίνησης να σώζονται μέχρι σήμερα. Αν κάποιος ήταν πολύ καλός πήγαινε και στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Τίποτε δεν ήταν αρκετά καλό για τα νεαρά λιοντάρια που θα διοικούσαν την πόλη στην

επόμενη γενιά. Δίπλα είναι τα δημόσια λουτρά που είχαν μαρμάρινα μπάνια και μαρμάρινες αντλίες και πάντοτε ζεστό νερό. Εκεί όπου πλένονταν και τρίβονταν μετά τους αγώνες οι αθλητές. Δίπλα από το λουτρό η αίθουσα της σχολής που ήταν ένας τύπος σύνδεσης των ανδρών. Σε πολλούς τοίχους βλέπουμε ακόμη τα ονόματα των μαθητών που τα χάραζαν στο μάρμαρο. Το προνόμιο της γραφής των ελληνικών προσφέρονταν μόνο στους πλούσιους των πόλεων και κατ' ουσία κανένας άλλος στην περιοχή δεν ήξερε να γράφει ή να διαβάζει, εκτός από μερικές γυναίκες και εκείνες μάλλον είχαν διδαχθεί στο σπίτι τους. Αυτό όμως που ήταν πραγματικά το κέντρο, η φωνή της ελληνικής κοινωνίας, που απομένει σήμερα, ήταν το μαυσωλείο των ιδρυτών και οι ναοί των θεών. Υπήρχαν δυο είδη ναών. Το ένα φωτεινό και μαρμάρινο και το άλλο από σκουρόχρωμους λίθους. Ο ναός της Φρυγίας για την Αθήνα, ένα εκλεπτυσμένο, ελαφρύ κτίσμα φιλοτεχνημένο από το σπουδαίο αρχιτέκτονα Πύθιο, τον άνθρωπο που σχεδίασε και τον τύμβο του βασιλιά Μαυσώλου, ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου. Η αλήθεια για την ιδιοφυΐα του Πυθίου δεν είναι ότι σχεδίασε ένα αρχαιοελληνικό ναό με παράξενη οροφή και πολλούς κίονες στις πλευρές του, αυτό το έκαναν οι άνθρωποι για αιώνες. Είναι η σημασία στη λεπτομέρεια που έδωσε, αυτό είναι το ιδιοφυές. Μόλις είχε ολοκληρώσει το Μαυσωλείο και επέστρεψε στην κλασική συμβολική φόρμα ενός ναού. Ακόμη και τα κομμάτια που βρισκόταν σε ύψος είκοσι μέτρων από το έδαφος ήταν σωστά και προσεγμένα στην κάθε τους λεπτομέρεια. Αυτό που έκανε ο Πύθιος ήταν μια εντελώς κλασική άσκηση τελειότητας.

Ένας εξίσου σημαντικής σημασίας ναός για την πόλη ήταν το ιερό της Δήμητρας, της μυστηριώδους θεάς της γονιμότητας και του θανάτου. Η κόρη της Δήμητρας απήχθη από το θεό του Άδη και κάθε χρόνο

κατέβαινε στον κάτω κόσμο και κάθε χρόνο επέστρεφε με την καινούργια βλάστηση. Και αυτά δεν ήταν μόνο αρχαιοελληνικοί μύθοι και ιστοριούλες, ήταν ένα σύστημα ζωής. Υπάρχει για παράδειγμα ένας υπέροχος επιτάφιος επάνω σε επιτύμβιο λίθο, δυο γονείς γράφουν στον βαρκάρη που μεταφέρει τους νεκρούς στον κάτω κόσμο και λένε : “φρόντισε το μικρό μας γιο όταν βγει από τη βάρκα, σε παρακαλούμε να τον βοηθήσεις γιατί δεν περπατά ακόμη καλά και φοράει και καινούργια άστρωτα παπούτσια...”. Αυτοί οι άνθρωποι σκέφτονταν με αυτό τον τρόπο, λάμβαναν παρηγοριά από ένα σύστημα που λειτουργούσε και προσέφερε τάξη στον κόσμο. Δεν έχουν μείνει και πολλά από το μυστηριακό ιερό της Δήμητρας, που είχε απλή και βασική αρχιτεκτονική. Τα πράγματα που γινόταν εκεί ήταν τόσο μυστηριακά ώστε ακόμη δεν γνωρίζουμε σχεδόν τίποτε για αυτά. Όταν Γερμανοί ανασκαφείς ανακάλυψαν ένα πέρασμα στο κάτω μέρος του ναού βρήκαν θαμμένα πολλά αγαλματίδια, άσεμνες φιγούρες για μια θεότητα ονόματι Βωβώ, της οποίας το πρόσωπο ήταν παράξενα συνδεδεμένο με τα γενετικά της όργανα. Δε βλέπουμε συχνά τέτοιες εικόνες στα βιβλία, συνήθως τέτοιου είδους ευρήματα τα αγνοούν οι παραδοσιακοί ιστορικοί. Έτσι όταν βλέπουμε αυτές τις αρχαίες πόλεις δε σκεφτόμαστε τον ερωτισμό και τη σεξουαλικότητα, ενώ στην πραγματικότητα είναι γεμάτες από τέτοια σύμβολα. Υπήρχαν φαλλικά και επιφαλικά αγάλματα, ήταν αρκετά διαδεδομένη η ερωτική τέχνη, ακόμη και στην παραμικρή της λεπτομέρεια και επίσης υπήρχε εκπληκτική ερωτική λογοτεχνία. Αυτές τις πόλεις πρέπει να τις βλέπουμε ως ζωντανούς οργανισμούς. Η σεξουαλικότητα ήταν σεξουαλικότητα της πόλης. Ήταν η δύναμη και η ισχύς του κράτους και φυσικά μια σκέψη που απέρριψε τελείως η χριστιανική πόλη που τη διαδέχθηκε.

Οι χριστιανοί επίσης απέρριψαν την ελληνική ιδέα του θανάτου,

του κάτω κόσμου, ένα λάκκο κρύο και σκοτεινό, γεμάτο από τις σκιές και τα πνεύματα των νεκρών. Και εδώ αγγίζουμε την αλλότρια καρδιά της μαγικής μητρόπολης: “Ήμουν ο Μαύσωλος ο Βασιλιάς της Καρίας, ήμουν ψηλός και όμορφος και νικητής στον πόλεμο και είμαι στην Αλικαρνασσό με τύμβο που δεν έχει άλλος άνθρωπος, με ομοιώματα αλόγων χαραγμένα σε λεπτό μάρμαρο που μοιάζουν αληθινά.”

Ο Βασιλιάς Μαύσωλος μας μιλά από τον κάτω κόσμο και χρησιμοποιεί λόγια ενός Έλληνα φιλοσόφου. Ο Αλέξανδρος πρέπει να είχε δει τον Τύμβο του βασιλιά Μαυσώλου, το Μαυσωλείο, όταν πολιορκήσε την Αλικαρνασσό, το σημερινό Bodrum της δυτικής Τουρκίας. Ο τάφος του ιδρυτή της πόλης βρίσκεται στο κέντρο της, ένα τεράστιο κτίριο διακοσμημένο από τους πιο διάσημους Έλληνες γλύπτες. Το 352 π.Χ., την ημέρα που ετάφη ο βασιλιάς Μαύσωλος, σφάχτηκαν ένα κοπάδι πρόβατα και πέντε βόδια, γουρούνια κρεμάστηκαν, εσφάγησαν και αιμορραγούσαν τόσο που το αίμα έφτανε ως τα θεμέλια του μεγαλοπρεπέστερου τύμβου που είχε δει ποτέ ο κόσμος. Ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου, ένας τύμβος τόσο σπουδαίος που έδωσε το όνομά του σε όλους τους σπουδαίους τύμβους από τότε, τα μαυσωλεία. Το Μαυσωλείο ανακαλύφθηκε από έναν Βρετανό καθηγητή. Η ανασκαφή έγινε με τη βοήθεια του Βρετανού Πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη, καθώς και με τη μέριμνα του βρετανικού ναυτικού. Φόρτωσαν 280 κιβώτια με μάρμαρα πάνω στο πλοίο Τζόρνταν. Ωστόσο δε μεταφέρθηκε ολόκληρο το Μαυσωλείο στο Λονδίνο. Αφέθηκε μεγάλη ποσότητα λίθων πίσω. Πολύ πριν φτάσουν οι αρχαιολόγοι το μεγαλύτερο κομμάτι του είχε καταλήξει ιδιοκτησία των Ιωαννητών Ιπποτών της Μάλτας στο τοπικό οχυρό τους, όπου πολλά κομμάτια είναι ορατά για τους επισκέπτες μέχρι σήμερα.

Αφότου οι Μαλτέζοι ιππότες διέλυσαν το Μαυσωλείο δεν έχουν πάψει οι προσπάθειες ανακατασκευής του. Είναι ένα μεγάλο παιχνίδι χωρίς πολλά στοιχεία, μόνο ένα αρχαίο κείμενο, κάποιες άλλες γραπτές μαρτυρίες και τα κομμάτια που μεταφέρθηκαν στο Λονδίνο.

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ ΣΤΗ ΓΗ – Η ΑΝΑΤΟΛΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΕΙ ΤΗ ΔΥΣΗ

Αυτή είναι η ιστορία των πιο βασικών ιδεών της δύσης ιδεών για το θεό και τον παράδεισο και τη γυναικεία φύση και το πώς φτάνουν από την πιο αρχαία ανατολή στο σύγχρονο κόσμο. Η Ιστορία είναι πάνω από 10.000 χρόνια και μπορούμε να ξεκινήσουμε τη διήγηση από οποίο σημείο θέλουμε. Ωστόσο εμείς θα ξεκινήσουμε από τη Ρώμη, στις 5 Μαΐου του 1527 με ένα φοβισμένο Πάπα που θέλει να ξεφύγει από το γερμανικό στρατό. Τρέχει σαν τρελός κατά μήκος του τείχους που ενώνει το Βατικανό και το ναό του Αγίου Μιχαήλ. Ήταν μια μεγάλη πολιορκία και στο τέλος ο Πάπας έχασε τα πάντα, το χρυσό του, τα διαμάντια του, του πήραν ακόμη και τα ρούχα του. Ωστόσο μέσα σε δέκα χρόνια καινούργιος Πάπας έφτασε στο ίδιο κάστρο επαναβεβαιώνοντας την ιερή ισχύ και μεγάλη εξουσία της Ρώμης. Ο Πάπας βρήκε έναν αρχαίο μισοκατεστραμένο τάφο και τον μετέτρεψε σε μεγαλοπρεπές παλάτι,

ιδανικό για θαύματα. Ακριβώς στη μέση της μεγάλης αίθουσας του παλατιού συναντούμε τον Αρχάγγελο Μιχαήλ με αιματοβαμμένο ξίφος. Ήταν ένας Πάπας που γνώριζε ότι τα παπικά στέμματα είχαν τηχθεί σε αυτό εδώ το οχυρό πριν λίγα χρόνια, ήταν ο Πάπας που άρχισε την Ιερά Εξέταση. Ήθελε όμως να μείνει γνωστός ως χριστιανός ιππότης, ευγενής, άνθρωπος της δράσης. Λοιπόν τις ιδέες για τους πίνακές του τις δημιούργησε εδώ. Και βρήκε τον Αλέξανδρο, το Μεγάλο Αλέξανδρο, είχε το ίδιο όνομα με τον Πάπα. Και να ένα από τα μεγαλύτερα κατορθώματα του Αλέξανδρου, να κόβει το Γόρδιο δεσμό, όπως παρουσιάζεται σε τοιχογραφία της ίδιας αίθουσας. Υπήρχε ένας μύθος που έλεγε ότι στην Ανατολή υπήρχε ένας κόμπος, ένας δεσμός τόσο σφιγμένος, που όποιος κατάφερνε να τον λύσει θα γινόταν ο βασιλιάς της γης. Ο Αλέξανδρος τον κοίταξε για λίγο και τον έκοψε με το σπαθί του. Ο ιππότης αυτός ήταν άνθρωπος της δράσης, στην ίδια αίθουσα ο Αλέξανδρος ως προστάτης των τεχνών εικονίζεται με το έργο του Ομήρου στα πόδια του. Και παραδίπλα, σε άλλη απεικόνιση, ο Αλέξανδρος, να τον ικετεύει η σύζυγος του βασιλιά των Περσών και ο Αλέξανδρος λέει πως δε θα την πάρει, δε θα τη βιάσει όπως κάνουν συνήθως οι βασιλιάδες, ήταν ένας έντιμος ιππότης. Παρ' όλα αυτά πήρε τον Περσικό χρυσό πίσω στη δύση. Επομένως ο Αλέξανδρος εδώ λειτούργησε σαν γέφυρα. Δεν πήρε απλώς το χρυσάφι, σκεφτείτε όλα τα πράγματα που προέρχονται από τη μυστηριακή ανατολή : μετάξι, κεράσια, λουλούδια, κήποι, παλάτια, που κανείς δεν είχε ποτέ ονειρευτεί. Κήπους που ήταν θαύματα του κόσμου. Η αυτοκρατορία του Αλέξανδρου ήταν αυτοκρατορία θαυμάτων. Κατέκτησε την πόλη που είχε το αρχαίο ανατολικό άγαλμα της μητέρας θεάς. Πέθανε στη Βαβυλώνα, την πόλη των κρεμαστών κήπων. Αυτή είναι το αντικείμενό μας, η ιστορία των εκπληκτικών θαυμάτων από την Ανατολή και πως

ένας μόνο άνθρωπος αποτέλεσε τη γέφυρα Ανατολής – Δύσης.

Ο θρύλος του Αλέξανδρου ξεκινά με το θάνατό του στη Βαβυλώνα το 323 π.Χ. Στην αρχή ήταν λατρεία ήρωα που πέρασαν οι στρατηγοί του και οι διοικητές της τεράστιας αυτοκρατορίας του. Στο διάσημο πίνακα της μάχης της Ισσού βρίσκουμε το μύθο του γενναίου Ιππότη στο σημείο που ξεκινά. Ένας πίνακας του νεαρού Αλέξανδρου ενώ πολεμά τους Πέρσες και προχωρά στην αρχαία Ανατολή. Στην πραγματικότητα πρόκειται για ρωμαϊκό μωσαϊκό από την Πομπηία. Ένα έξυπνο αντίγραφο του πρωτότυπου που πιθανότατα φτιάχτηκε την εποχή του Αλέξανδρου και φιλοτεχνήθηκε από μια γυναίκα. Κάποιοι πιστεύουν ότι ήταν παραγγελία ενός άνδρα που απεικονίζεται δίπλα από τον Αλέξανδρο. Φυσικά είναι πραγματικό πορτρέτο. Πραγματικό είναι και το πρόσωπο του Αλέξανδρου. Όλο το έργο είναι απλή προπαγάνδα. Η συνήθης νύξη από μύθους και απίστευτα ιστορικές λεπτομέρειες. Είναι επίσης μια πολύ ωραία εικόνα μάχης. Στο πίσω μέρος φαίνονται οι τρομακτικές μακεδονικές λόγχες μήκους πέντε μέτρων. Σε λίγο θα χαμηλώσουν και ο ελληνικός στρατός θα προωθηθεί μέσα στις περσικές γραμμές που είναι λεπτές και μακριές. Εν τω μεταξύ ο Αλέξανδρος αποκόπτεται από τις γραμμές για να φτάσει στο Βασιλιά των Περσών, στο μέσο του στρατού του. Ο Αλέξανδρος έχει ήδη λογχίσει έναν από τους φρουρούς του Δαρείου που καλούνταν Αθάνατοι, όμως το μάτι του είναι καρφωμένο στο βασιλιά των Περσών. Θα μπορούσε κανείς να πει ότι είναι η τρομακτική σύγκρουση στο χρόνο. Συμβαίνει και στη δική μας εποχή, όταν δυο κοινωνίες, δυο πολιτισμοί συγκρούονται και ο ένας αποσυντίθεται. Είναι ο καινούριος κόσμος που καταστρέφει την παλιά Ανατολή. Αυτό που κάνει ο Έλληνας καλλιτέχνης είναι ότι εφευρίσκει την ιδέα του βάρβαρου, του ηττημένου ανατολίτη και στην πορεία

βέβαια εφευρίσκει την δική του ταυτότητα. Αυτή η ταυτότητα αποτελεί σήμερα κομμάτι της δυτικής ταυτότητας. Σε αυτό το κομμάτι παίζουν ρόλο τα επτά θαύματα του κόσμου.

Στην Αίγυπτο πλάι στο Νείλο ο Αλέξανδρος θεωρήθηκε Φαραώ. Στην αρχαία Βαβυλώνα κυβέρνησε μέσα από το μεγαλοπρεπές παλάτι του βασιλιά Ναβουχοδονώσορα και εκεί πέθανε. Η ατμόσφαιρα ήταν ομιχλώδης και στον ουρανό ένα αστέρι έπεφτε, όταν ο Αλέξανδρος έπεσε στον αιώνιο ύπνο του. Έτσι λέει ο θρύλος. Πέθανε μέσα στην καρδιά της αρχαίας ανατολής, στη Βαβυλώνα. Χτισμένη από τους θεούς, στη πόλη των χιλίων ονειρικών οβελίσκων, στην πόλη του Πύργου της Βαβέλ και της εξορίας των Ιουδαίων. Βαβυλώνα, ο Μπενεσάσαρ και τα αχρεία συμπόσιά του, η πόλη επίσης των μυστηριωδών απατηλών Κρεμαστών Κήπων, η οποία όπως μας λένε οι Έλληνες οι οποίοι έγραφαν για αυτά, ήταν οι κήποι στο παλάτι του βασιλιά Ναβουχοδονώσορα. Με αγρούς τόσο ψηλούς που οι γεωργοί περνούσαν πάνω από το κεφάλι σου και τόσα ψηλά δέντρα των οποίων οι ρίζες ποτίζονταν από το ομιχλώδες ράντισμα των συντριβανιών. Οι αρχαιολόγοι έσκαψαν στους απαλούς λοφίσκους της Βαβυλώνας πριν από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ήταν μια μεγάλη και καλά οργανωμένη αποστολή με υπεύθυνο το σεβαστό καθηγητή του Πανεπιστημίου του Βερολίνου Ρόμπερτ Κόλντεϋβ. Ανάσκαψαν τα θαμμένα τείχη της πόλης που κάποτε και αυτά θεωρούνταν ένα θαύμα του κόσμου. Βρήκαν τις πύλες από τις οποίες πέρασαν οι αιχμάλωτοι βασιλείς της Ιουδαίας μαζί με όλους τους αυλικούς τους. Βρήκαν 25.000 επιγεγραμμένα πήλινα πινάκια. Μέτρησαν την κατεστραμμένη πόλη του βασιλιά Ναβουχοδονώσορα και ξανάφεραν στη ζωή την παλιά Βαβυλώνα. Και έτσι τα ερείπια της αρχαίας Βαβυλώνας χτίστηκαν και πάλι. Νέα τούβλα με εντυπωμένα όχι τα ονόματα των αρχαίων βασιλιάδων, αλλά με το

όνομα του Σαντάμ Χουσεΐν, του πιο πρόσφατου άρχοντα της Βαβυλώνας. Ο Κολντέιβι βρήκε επίσης πολλούς θησαυρούς. Πίστεψε μάλιστα ότι είχε βρει και τους Κρεμαστούς Κήπους. «Εδώ στέκονταν, έγραψε, μέσα σε αυτή την εικόνα, σε αυτές τις λίθινες ασίδες» και έφτιαξε μερικά έξυπνα σχέδια για να μας δείξει πως έμοιαζαν. Κι όμως στην πραγματικότητα δεν είχε βρει τίποτα. Οι ρίζες από τους Κρεμαστούς κήπους θα είχαν διαλύσει τα τούβλα και τις πέτρες. Αν ήταν έτσι, μερικούς αιώνες αργότερα, ο Αλέξανδρος θα κοιτούσε τα φοβερά ερείπια. Οι μεταφράσεις των αρχαίων πινακίων επίσης έδειξαν ότι οι κήποι του Κόλντειβι ήταν στην πραγματικότητα κυβερνητικά γραφεία και οι μεγάλες ασίδες δε συγκρατούσαν κρεμαστό κήπο, αλλά επρόκειτο για ταπεινές αποθήκες κάτω από το δρόμο. Η ίδια η βαβυλωνική γραμματεία πρόσφερε το δικό της μυστήριο. Σε κανένα από τα πινάκια δεν αναφέρονταν οι Κρεμαστοί Κήποι. Τι στο καλό ήταν τότε αυτό το θαύμα του κόσμου; Λοιπόν οι περισσότεροι Έλληνες που έγραψαν για τους κρεμαστούς κήπους δεν είχαν πάει ποτέ στη Βαβυλώνα, ωστόσο γνώριζαν για τους θαυμαστούς κήπους της Ανατολής, τους κήπους που οι Πέρσες Βασιλιάδες ονόμασαν Παράδεισο. Όπως φαίνεται είχαν συνδέσει τα δυο στοιχεία μεταξύ τους και είχαν φτιάξει ένα όνειρο κήπων, πέρα στη μακρινή Βαβυλώνα, από τα πιο μεγαλόπρεπα, τα πιο εξωτικά πράγματα σε όλη την ανατολή. Τι ήταν αυτό που ενέπνευσε αυτό το ιδιότυπο όραμα ενός κήπου κρεμασμένου στον αέρα; Η απάντηση βρίσκεται στα ταπεινά αγροκτήματα της αρχαίας Ελλάδας, όπου επικρεμάμενοι αγροί ή για να το πούμε πιο σωστά αγροί σε αναβαθμίδες, λωρίδες γης στις παρυφές των λόφων, ήταν ο πιο συνήθης τρόπος καλλιέργειας σπόρων.

Ελιές και σιτάρι και ωραίο κρασί και μεγάλες ποσότητες καλού τυριού από αιγοπρόβατα είναι η κλασική μεσογειακή διαίτα που

εφευρέθηκε ή τουλάχιστον αναπτύχθηκε στην αρχαία Ελλάδα από το 1000 π.Χ. Και αυτή η πλούσια σε πρωτεΐνες δίαιτα έγινε η κινητήριος δύναμη που υποστήριζε τη μεγάλη άνθιση της ελληνικής κουλτούρας. Ήταν μια τελείως καινούργια διατροφή. Οι παλαιότεροι πολιτισμοί είχαν αναπτυχθεί δίπλα από ποτάμια με πλούσια υλή, με καλό νερό και μια φοβερή ποικιλία καρπών. Κανένας από αυτούς δεν υπήρχε στην Ελλάδα φυσικά. Ήταν σκληρή η γη, σκληρό το χώμα και παρότι τα θηράματα ήταν καλά δεν υπήρχαν πολλά είδη ζώων, όμως οι Έλληνες ήταν πολύ σκληρός λαός. Σκεφτείτε τον Πλάτωνα στο σπουδαίο φιλόσοφο μέσα στην ακαδημία του κυκλωμένο από τους μαθητές του. Εκείνη η ακαδημία ήταν ένα ξερό άλσος με ελαιόδεντρα έξω από την Αθήνα. Όταν οι γενναίοι αυτοί και σκληροί άνθρωποι πήγαν στην ανατολή, εξεπλάγησαν με αυτά που είδαν. Εξεπλάγησαν από το πόσο μαλακό ήταν το τοπίο και πόσο πλούσιοι ήταν οι σπόροι. Από τα βερύκοκα και τα κεράσια που φύτεωναν εκεί και μπορούσες απλά να τα μαζέψεις από τα δέντρα, αλλά και από τον πλούτο των ίδιων των ανθρώπων. Και τότε επέστρεψαν στην Ελλάδα κουβαλώντας αυτό το ασύλληπτο όνειρο του παραδείσου, λέξη που στα περσικά σημαίνει κήπος, πίσω στη δύση και το όνειρο παραμένει εκεί από τότε.

Ο Μέγας Αλέξανδρος είχε διαβάσει για τους κήπους του Παραδείσου όταν ήταν παιδί. Πιθανότατα επίσης διάβασε διηγήσεις μισθοφόρων που εργάζονταν στην Περσική Αυλή. Αυτοί οι σκληροτράχηλοι στρατιώτες είχαν εντυπωσιαστεί από την καλλιέργεια του βασιλιά Κύρου και ο βασιλιάς Κύρος ήταν ευχαριστημένος από αυτούς. Έλεγε : “όλα αυτά τα φύτεψα και τα μέτρησα με τα ίδια μου τα χέρια. Μερικά από τα δέντρα μάλιστα, τα έχω μεγαλώσει εγώ”. Και οι Ρωμαίοι έφεραν την ιδέα του Παραδείσου από την Ελλάδα μέσα στην καρδιά της Ρώμης.

Στη Ρώμη υπάρχει ένας αναγεννησιακός κήπος βασισμένος σε ένα αρχαίο σχέδιο που επεξεργάστηκε εκ νέου ο Πύρρος Λιγόριος και φυσικά είχε ακόμα τη διαμορφωμένη ροή του Παραδείσου, τα ρυάκια του παραδείσου που θα βρούμε στο βιβλίο της Γεννήσεως και τους αρχαίους μύθους της Μεσοποταμίας. Ο ήρωας Γκιλγκαμές βρήκε το ελιξήριο της ζωής σε ένα τέτοιο παράδεισο. Σε τέτοια μέρη τότε, μέσα στους κήπους του Καρδινάλιου Γκάντα στο Μπάνα, στο βόρειο μέρος της Ρώμης, δε βρίσκεις μόνο την ομορφιά και τη γαλήνη, αλλά και σχήματα και αρώματα που σε ταξιδεύουν πίσω στην απαρχή.

Οι Έλληνες είπαν ότι οι Κρεμαστοί Κήποι κατασκευάστηκαν για να ευχαριστήσουν μια παλακίδα από την Περσία που ένοιωθε νοσταλγία. Ήταν αναπαράσταση των βουνών της πατρίδας της, στην επίπεδη πεδιάδα του Ιράκ. «Είναι γεμάτο από δέντρα όλων των ειδών και μοιάζει ακριβώς με βουνίσια περιοχή. Σε μερικά σημεία το ένα ευδοκιμεί πάνω στο άλλο και μοιάζει με θέατρο. Είναι πυκνά καλλιεργημένο και τα βαριεστημένα φύλλα των δέντρων ακουμπούν το ένα το άλλο δημιουργώντας ευχάριστη σκιά. Τα νερά ξεχύνονται από τα ψηλά βουνά, βυθίζονται βαθιά μέσα στο χώμα και ανεβαίνουν πάλι με δύναμη. Ελίσσονται ελικοειδώς, εφορμούν και στροβιλίζονται μέσα από χάνδακες, γενναιόδωρα υγραίνουν τις ρίζες των δέντρων και το χώμα είναι αέναως υγρό». Τέτοιο ήταν το όνειρο για τον παράδεισο, το όνειρο του Αντίπατρου της Σιδώνος τον 3^ο αιώνα π.Χ. Ακολουθήστε όλα αυτά τα αρχαία ρυάκια πίσω στις αρχές τους. Πηγαίνετε όπως έκανε ο Αλέξανδρος πίσω στην πηγή των εμπειριών σας και δε θα ανακαλύψετε μόνο τον παράδεισο αλλά και όλους τους αρχαίους θεούς. Όπως ακριβώς στέκονται και εδώ στους Κήπους της Βίλα Ντέστε στο Τίβολι, κοντά στη Ρώμη. Έτσι στέκονται βαθιά μέσα στο μυαλό μας, πίσω στην αρχή του κόσμου μας.

ΕΦΕΣΟΣ – ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΘΕΑΣ

Κατά μήκος της πορείας του Αλέξανδρου μέσα στην Ασία υπήρχαν ναοί των περισσότερων αρχαίων θεών, θεών των οποίων τα ελληνικά ονόματα ήξερε και λάτρευε ο Αλέξανδρος. Θεούς που όταν τους είδε σε άλλα έθιμα και άλλες χώρες τους αναγνώρισε ως τμήμα μιας κοινής πηγής ιερότητας. Στην κεντρική Τουρκία υπάρχει ένα υπέροχο πέτρινο ιερό που ονομάζεται Αζναγκάγια και τα ανάγλυφά του είναι ηλικίας 3000 ετών, δεν έχουν πέσει ποτέ θύματα επίθεσης και κρατούν ακόμη την αρχαία τους ιερότητα. Στο κέντρο του ιερού, μεταξύ των παραστάσεων απεικονίζονται ορισμένες μορφές, όπως του θεού Τέσα, που στην Ελλάδα γίνεται ο θεός Ζευς που όταν στριφογυρίζει τις μαύρες μπουκάλες του, κάνει να πέφτουν κεραυνοί και αστροπελέκια πάνω στη γη. Παραδίπλα ένας μικρός θεός που φέρει δίκοπο τσεκούρι και αντιστοιχεί στον Έλληνα θεό Απόλλωνα, όμως όλο το ενδιαφέρον πέφτει σε μια γυναικεία φιγούρα στη μέση. Είναι ένα μεγάλο κομμάτι της παγκόσμιας ιστορίας των θρησκείων εδώ πέρα. Οκτακόσια χρόνια αφού χαράχτηκε σε αυτό το ιερό, τη συναντούμε και στην Ινδία ως τη θεά Βαρούνα, στέκεται πάνω σε ένα σύννεφο όπως ακριβώς την απεικόνιζαν 2000 χρόνια νωρίτερα οι αρχαίοι Σουμερίοι και 7000 χρόνια πριν από την εποχή μας τη ζωγράφιζαν στα χωριά της Ανατολίας, στους τοίχους των ιερών τους. Είναι γνωστή ως η Μεγάλη θεά, η Μητέρα θεά. Την εποχή του Αλεξάνδρου ο λαός της Ασίας την ονόμαζε Κυβέλη, οι Έλληνες την ονόμαζαν Άρτεμη και ο ναός της στην Έφεσο ήταν ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου.

Η ακουστική στο θέατρο της αρχαίας Εφέσου είναι καταπληκτική. Μπορεί κανείς να φανταστεί σαράντα χιλιάδες κόσμο να επευφημεί τη θεά, στο θέατρο και στους δρόμους πέρα ως τη θάλασσα. Αυτό συνέβη

στην Έφεσο, σύμφωνα με τις Πράξεις των Αποστόλων το 53 μ.Χ., όταν ο Απόστολος Παύλος έφερε το χριστιανισμό σε αυτή τη μεγαλοπρεπή πόλη. Αυτή ήταν η πόλη της Άρτεμης, η οποία κοσμούσε κάθε ναό, κάθε κτίριο, ήταν ο πλούτος της πόλης και η παρηφάνεια των κατοίκων της και δεν προκαλεί έκπληξη που σαράντα χιλιάδες κάτοικοι φώναζαν το όνομά της αφηφώντας το χριστιανισμό. Η θεά ήταν στην πόλη χίλια χρόνια και Απόστολος Παύλος και οι πιστοί του θα χρειαστούν άλλα τριακόσια χρόνια για να εξαφανίσουν τη λατρεία της. Χίλια οκτακόσια χρόνια αργότερα ένας Άγγλος, θα καθόταν μόνος στο αρχαίο θέατρο και θα κοιτούσε το μακρινό τοπίο αναζητώντας ένα ίχνος που θα του έδειχνε το ναό της Αρτεμίδος. Το όνομα του Άγγλου ήταν Τζον Γουντ, ήταν ένας εύπορος ταξιδιώτης και ερασιτέχνης αρχαιολόγος. Και όπως συνήθιζαν οι άνθρωποι του 19^{ου} αιώνα, είχε μια ήσυχη έμμονη ιδέα, να βρει ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου, το σπουδαίο αυτό ναό που είχε εξαφανιστεί εντελώς. Ο Γουντ έμεινε στην Έφεσο πολλά χρόνια ψάχνοντας για το ναό. Ξόδεψε μια περιουσία, κόλλησε ελνοοσία, απειλήθηκε με απαγωγή και τον πυροβόλησαν. Έσπασε, ο θεός μόνο ξέρει, πόσα κόκαλα, όμως στον τέλος τον βρήκε το ναό. Και ήταν εκεί, μέσα στο θέατρο όπου βρήκε το πρώτο ίχνος. Το κύριο ίχνος του Γουντ βρισκόταν σε έναν τοίχο. Όταν έκανε ανασκαφές όλοι οι τοίχοι ήταν γεμάτοι λάσπη που κατέβηκε από τα βουνά και κάλυψε το θέατρο. Όταν την καθάρισε ο Γουντ, βρήκε πάνω τους πολλές επιγραφές. Αυτό δεν ήταν κάτι το ασυνήθιστο, επειδή παντού υπήρχαν επιγραφές, η Έφεσος ήταν γεμάτη. Όμως μια συγκεκριμένη αποδείχθηκε μάλλον ενδιαφέρουσα. Γράφτηκε πενήντα χρόνια περίπου μετά την επίσκεψη του Αποστόλου Παύλου στην Έφεσο, από έναν πολίτη που ονομαζόταν Κύρος Βίβιος Σαλουτάριος. Ήταν τόσο σπουδαία επιγραφή για τον Γουντ ώστε κάλεσε ένα βρετανικό πολεμικό πλοίο, το Τέριμπλ και το

αγκυροβόλησε στο λιμάνι. Πενήντα ναύτες ήρθαν μαζί του με σκοινιά και σιδηροπρίονα και αφαίρεσαν όλη την επιγραφή, μάλιστα ως αμοιβή που την έβγαλαν άθικτη πήραν ένα κιλό καπνό. Αυτό που αναγράφεται είναι ότι αυτός ο άνθρωπος, ο Βίβιος Σαλουτάριος που έζησε εδώ πενήντα χρόνια μετά τον Απόστολο Παύλο δώρισε πολλά αγάλματα της θεάς Άρτεμης στο ναό. Αυτό από μόνο του ήταν ενδιαφέρον, το σημαντικότερο όμως για το Γουντ ήταν ότι ανέφερε τη λειτουργία που έκαναν κάθε χρόνο στα αγάλματα του ναού, στα γενέθλια της θεάς. Έλεγε ότι τα αγάλματα μεταφέρονταν από το ναό στην πύλη της πόλης, τη Μαγνησιακή Πύλη. Εκεί τα συναντούσαν οι νεαροί άνδρες της πόλης που συνέχιζαν τη λιτάνευση. Αυτό που έπρεπε πρώτα να κάνει ο Γουντ ήταν να βρει τη Μαγνησιακή Πύλη και έτσι θα έβρισκε και το δρόμο για το ναό. Χρησιμοποιώντας τις επιγραφές ως οδηγό, ο Γουντ έκανε ανασκαφές μέσα στην αρχαία πόλη, κατά μήκος του δρόμου της και επέστρεφε στην εποχή του Αλεξάνδρου. Η Έφεσος ήταν μια από τις πλουσιότερες πόλεις του πλανήτη. Καθώς ο Γουντ έσκαβε κάτω από τις μαρμάρινες οδούς της, επέστρεφε πίσω στην αρχαία ζωή. Εδώ μπορούσε να δει ναύτες από την Ινδία και τη Ρώμη και την Αλεξάνδρεια, Πέρσες επίσης με τους μωβ χιτώνες, ολοκέντητους με χρυσές χάντρες, Κορίνθιους με βαθιά κόκκινα, βιολετιά και πράσινα της θάλασσας, και οι πολυάσχολοι ιερείς της Αρτέμιδας που έφεραν χιτώνες με σχέδια ρόμβων κεντημένους με χάντρες. Ενώ έκανε ανασκαφές κατά μήκος της μεγάλης οδού, ο Γουντ δε βρήκε το άγαλμα της πόλης που αναπαριστούσε την Άρτεμη. Το βρήκαν χρόνια μετά Αυστριακοί αρχαιολόγοι, πίσω από το κυβερνείο της πόλης, προστατευμένο από στρώματα λεπτής άμμου, θαμμένο από κάποιους πρωτοχριστιανούς που δεν άντεχαν να δουν τη θεά τους να φεύγει από την πόλη. Δεκαεπτά αιώνες κείτονταν εκεί μέσα στο σκοτάδι, στολισμένη με γλυπτά περιδέραια και φίνους χιτώνες να

καλύπτουν τα παράξενα μαστοειδή αντικείμενα που αποτελούσαν το χαρακτηριστικό σύμβολο της θεάς. Μέσα σε ένα χρόνο από την ανεύρεση της επιγραφής, ο Γουντ βρήκε την πύλη της πόλης. Ήξερε ότι ήταν η πύλη της Μαγνησίας επειδή η πόλη της Μαγνησίας βρισκόταν προς εκείνη την πλευρά, και ακριβώς μπροστά της ο μεγάλος πεζόδρομος που ήξερε ότι θα τον οδηγούσε στο ναό. Για άλλη μια φορά ο Τζον Γουντ ανακάλυπτε ένα κομμάτι της ιστορίας. Ήταν η πύλη που σύμφωνα με ένα από τα ψευδοευαγγέλια, διέσχισε ο Ιωάννης για να προσηλυτίσει τους Εφεσίους. Και όταν μπήκε είδε ένα επιχρυσωμένο άγαλμα της θεάς με ένα πέπλο στο πρόσωπό της και μια λυχνία στα πόδια της. Ο Ιωάννης λέει ότι η πόλη ήταν σκοτεινή, από τον καπνό του έβγαινε από τους βωμούς της θεάς. Τελικά αποκόμισε το κέρδος του, η πόλη μέχρι τον δεύτερο αιώνα είχε γίνει χριστιανική και είχε προσηλυτιστεί από τον Ιωάννη. Ο Γουντ στο μεταξύ είχε πιο άμεσα προβλήματα, έφτασε στο εξωτερικό τμήμα της πύλης, ήταν βέβαια στον πεζόδρομο, αλλά δεν ήξερε προς ποια κατεύθυνση να κινηθεί. Έσκαψε ένα λαγούμι μήκους 45 μέτρων περίπου και βάθος 3,5 μέτρων αναζητώντας το δρόμο. Στάθηκε τυχερός, δε βρήκε μόνο ένα δρόμο, αλλά δυο και έτσι είχε ένα νέο πρόβλημα σχετικά με το δρόμο που έπρεπε να ακολουθήσει. Προσέξε πως στον έναν από τους δυο δρόμους δεν υπήρχαν καθόλου αυλάκια, αυλάκια από τις άμαξες που μετέφεραν τον κόσμο μέσα και έξω από την πόλη, αυτός ήταν ο πεζόδρομος που έψαχνε. Ο πεζόδρομος του Γουντ υπάρχει μέχρι σήμερα. Φανταστείτε εκατοντάδες Έλληνες και Αρμένιους εργάτες να σκάβουν τους δρόμους με τους Τούρκους να τους επιστατούν και ληστές να εμφανίζονται από τους λόφους. Ο Γουντ βρήκε επίσης κάτι που δεν έψαχνε και τόσο, σκάβοντας κατά μήκος του δρόμου, ήταν μαρμάρινες σαρκοφάγοι με ολόκληρες οικογένειες μέσα και επιτύμβιες επιγραφές όπως «...η

νοσοκόμα της Ηρούς, που αγαπούσε το κρασί κείται εδώ, είτε το γέρικο σώμα της θαμμένο μέσα στα αμπέλια, να γεύεται το μούστο, που τόσο αγαπούσε στη ζωή».

Μετά από πέντε χρόνια δουλειάς, ο Γουντ είχε σοβαρά προβλήματα, είχε κολλήσει ελονοσία και του τελείωσαν τα χρήματα. Το μόνο που είχε για να συνεχίσει ήταν ένας αρχαίος οδηγός σύμφωνα με τον οποίο ο δρόμος προς το ναό προχωρούσε στις παρυφές του λόφου. Ο Γουντ ένοιωσε ότι το μονοπάτι του οδηγούσε στο λόφο, αλλά δε φαινόταν να πηγαίνει πουθενά, έτσι αποφάσισε μια μεγάλη αλλαγή. Με τα τελευταία χρήματα που είχε, σταμάτησε τις ανασκαφές, μετακίνησε τους εργάτες μισό χιλιόμετρο προς τα εκεί που πίστευε ότι ήταν ο δρόμος και έσκαψε καινούργιο αυλάκι. Εκεί ο Γουντ ανακάλυψε μεγάλους ορθογώνιους ογκόλιθους. Κατάλαβε ότι ήταν βάσεις κιονοστοιχίας που προφανώς είχε κατασκευάσει κάποιος πλούσιος άνδρας για να μη βρέχεται το άγαλμα της θεάς κατά τη διάρκεια της πομπής. Όχι μόνο βρήκε την κιονοστοιχία, αλλά και τη στέγη που κρατούσε στεγνή τη θεά. Τώρα πλέον ανυπομονούσε να δει το ναό που είχε χτίσει, σύμφωνα με το θρύλο ο βασιλιάς Κροίσος και τον έκαψε ένας τρελός τη μέρα που γεννήθηκε ο Αλέξανδρος και ξαναχτίστηκε ακόμη πιο μεγαλειώδης και πλούσιος από πριν. Παρόλο που ο Γουντ συνέχισε να ακολουθεί τις μεγάλες ορθογώνιες πέτρες, ένοιωσε ότι κάτι δεν πήγαινε καλά από τη στιγμή που εγκατέλειψε τους λόφους. Ο ίδιος έγραψε: «... Ένοιωθα τους πόνους της αποτυχίας να με πλησιάζουν, καθώς κοιτούσα το απέραντο, αδιάκοπο τοπίο χωρίς κανένα ίχνος του λόφου, που θα μπορούσε να κρύβει το μεγαλόπρεπο ναό». Οι αγρότες φυσικά δεν τον άφηναν να σκάψει τους αγρούς και αναγκάστηκε να δουλέψει στις γωνιές των δρόμων και εκεί όπως το ήθελε η τύχη βρήκε και άλλες ορθογώνιες πέτρες. Παρατήρησε ότι ακολουθούσαν ακόμα τις γραμμές των

χωραφιών και η γραμμή οδηγούσε κατευθείαν στο τούρκικο οχυρό. Στους τελευταίους μήνες του 1869 ο Γουντ σπάει το πόδι του και για να συνεχιστεί η δουλειά του έπρεπε να τον βοηθήσει η γυναίκα του, η οποία προηγουμένως καθόταν στο σπίτι και μαγείρευε. Τώρα ήταν εκείνη στο χαντάκι και εκείνος ακίνητος πάνω στο άλογο. Ήταν όπως έλεγε ο Γουντ «το πιο τυχερό ατύχημα που είχε ποτέ», από τότε και μετά το ζευγάρι δούλευε πάντα μαζί.

Η κυρία Γουντ ανέλαβε την ανασκαφή, επιστατώντας τρύπες 7,5 μέτρων και βρίσκοντας βωμούς, αγάλματα και μονοπάτια με μωσαϊκά, αλλά ποτέ το ναό της Αρτέμιδος. Τότε την τελευταία μέρα του χρόνου σε βάθος 7,5 μέτρων οι εργάτες χτύπησαν πάνω σε τεράστια φράγματα, ένα μεγάλο μαρμάρινο μονοπάτι. Μέχρι τις 3 Ιανουαρίου το ζευγάρι γνώριζε ότι είχαν βρει το ναό της Αρτέμιδος, ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου. Παραληρώντας από ευτυχία, και από ελνοσσία ο Τζον Γουντ κάθισε να γράψει στο ημερολόγιό του. Μέσα στον ενθουσιασμό του έγραψε δεκαπέντε συνεχόμενες ώρες και μετά κατέρρευσε. Έτσι τελείωσε η πιο ρομαντική αρχαιολογική ανασκαφή που έγινε ποτέ.

Όταν σήμερα περπατά ανάμεσα από τα μνημεία της μεγάλης ανασκαφής του Γουντ, μέσα από το ερειπωμένο τοπίο, που κάποτε ήταν ο περίβολος ενός αχανούς και ιερού ναού, είναι δύσκολο να καταλάβεις προς τι όλη αυτή η φασαρία. Αυτό που πυροδότησε τον Τζον Γουντ για επτά μακρά έτη στην αναζήτηση αυτών των λίγων λίθων ήταν η φήμη του ίδιου του ναού. Αναφέρεται χιλιάδες φορές στην αρχαία γραμματεία, δοθέντος ότι οι σπουδαιότεροι ιστορικοί το περιγράφουν ως συνδυασμό συνωμοσίας των ελληνικών τεχνών και της αφθονίας της Ασίας, εμπλουτισμένο από διαδοχικούς βασιλείς και φημισμένο για την ευλάβειά του.

Στην Έφεσο λοιπόν στεκόταν ο ιερότερος βωμός της εποχής του

Αλεξάνδρου. Ακόμη και τα ψάρια από το ποτάμι δίπλα από το ναό θεωρούνταν ιερά. Αντίγραφα του ναού κατασκευάζονταν και σε άλλες περιοχές, επάργυρα μοντέλα της θεάς πωλούνταν κατά χιλιάδες. Όπως και σε μια σύγχρονη εκκλησία, το πραγματικό θαύμα είναι η ιερότητα του ναού. Οι χριστιανοί σκότωσαν τελικά τη θεά Άρτεμη. Το μεγάλο άγαλμα, στο κέντρο της πόλης, του απατηλού δαίμονα, όπως το θεωρούσαν γκρεμίστηκε και ο νικηφόρος χριστιανικός σταυρός υψώθηκε στη θέση του. Μέχρι τον 4^ο αιώνα κάθε αναφορά του ονόματος της Άρτεμης βγήκε από τις επιγραφές της πόλης.

Πώς έμοιαζε στην πραγματικότητα όμως ο ναός της Αρτέμιδος; Στην ίδια περιοχή της νότιας Τουρκίας, στα Δίδυμα υπάρχει ένα αντίγραφο του ναού, όπου οι λεπτομέρειες που διασώθηκαν είναι εξαιρετικές. Μερικοί από τους αρχιτέκτονες που δούλεψαν σε αυτό το ναό, δούλεψαν επίσης και στο ναό στην Έφεσο. Πρόκειται για την ελληνική αρχιτεκτονική στην απόλυτη μεγαλοπρέπειά της, τέλεια για την επιβλητική κυρία, την πιο παλιά θεά του κόσμου. Καθαρή, λιτή και απλή, πολυτελής και μεγαλοπρεπή στέκεται ακόμη προς μεγάλη μας ευχαρίστηση στο μουσείο.

Σήμερα οι λίθοι του αρχαίου μεγάλου ναού βρίσκονται διασκορπισμένοι στην τουρκική πόλη που βρίσκεται κοντά στην αρχαία Έφεσο. Λίθοι από τους 117 κίονες, που όπως αναφέρει ο Ρωμαίος Πλίνιος είχε ο ναός. Υπήρχαν τρεις διαφορετικοί ρυθμοί στο ναό, οι τρεις ρυθμοί της ελληνικής αρχιτεκτονικής. Ο Δωρικός ήταν ο ισχυρότερος, ο κορινθιακός ο πιο διακοσμητικός. Όταν τον επισκέφτηκε ο Πλίνιος είπε ότι ο ναός είχε 68,5 μέτρα πλάτος και 129,5 μέτρα μήκος.

Ο καθηγητής Μπάμα του πανεπιστημίου της Βιέννης επαναγράφει την ιστορία της Μεγάλης Θεάς. Ολόγυρα σε αυτούς τους αρχαίους ναούς, σφραγισμένα από την υλή των ποταμών, βρίσκονται τα πετράδια

της θεάς, από τα εσώτερα τμήματα του ιερού, τα ρούχα και οι θησαυροί της, τα δώρα που της έφερναν οι κάτοικοι. Το έδαφος ήταν ποτισμένο από την οσμή της πίστης, μια ανάμειξη πίστης από την Ασία, την Αφρική και την Ευρώπη, όλες μαζί εδώ στο ιερό της Μητέρας θεάς. Αυτή που ο Αλέξανδρος ονόμαζε Άρτεμη, οι κάτοικοι της Ανατολίας Κίμβολη και οι Ρωμαίοι Ντιάνα, η παρθένος Θεά του κυνηγιού, έφτασε στην Ευρώπη με τον αρχαίο βαβυλωνιακό ζωδιακό κύκλο της νυχτερίδας της κολάσεως και όλη τη σοφία και τη συμπόνια μιας μητέρας που τα γνωρίζει όλα.

Μέσα σε έναν αιώνα από τον εξοστρακισμό της Άρτεμης από την Έφεσο, τα ανατολικά ευαγγέλια μας λένε ότι η πόλη υπήρξε το τελευταίο καταφύγιο της Παρθένου Μαρίας και η Έφεσος έγινε η πιο σημαντική χριστιανική πόλη της μεγάλης επαρχίας της Ρωμαϊκής Ασίας. Πριν από το 444 μ.Χ. εδώ στον ίδιο ναό φιλοξενήθηκε μια από τις οικουμενικές συνόδους και το ζήτημα στο οποίο κλήθηκαν να αποφασίσουν ήταν το βασικότερο όλων, τη φύση του ίδιου του θεού. Εδώ ήταν όπου η χριστιανική εκκλησία υιοθέτησε την τριαδικότητα του θεού, ο Θεός Πατήρ, ο Θεός Υιός και ο Θεός ως Άγιο Πνεύμα. Επομένως πώς σε αυτή τη θεολογική δόμηση ταίριαζε η Παναγία, η μητέρα του Χριστού; Προφανώς ήταν η μητέρα του Θεού και έτσι θεωρήθηκε και από τη Σύνοδο ως Θεομήτωρ. Αυτό είναι υπέροχο αν το καλοσκεφτούμε. Εδώ στην πόλη της Άρτεμης με το ναό της που είναι ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου, με ιδέες για τη γυναικεία θεότητα που εκτείνονται πίσω δέκα χιλιάδες χρόνια πριν την ύπαρξη της χριστιανικής εκκλησίας. Εδώ στην ίδια αυτή πόλη η σύλληψη της γυναικείας θεότητας διαγράφει ένα πλήρη κύκλο και επιστρέφει στη μοντέρνα θρησκεία. Αυτή ήταν η ιστορία του ναού μέσα στον κήπο, των πετραδιών της Παρθένου Θεάς και του ονείρου για τον Παράδεισο, αλλά και του Αλεξάνδρου του

ευγενικού ιπότη, του οποίου το θρυλικό ταξίδι μέσα στη μακρινή Ασία, έφερε στη δύση κάποια από τα επτά θαύματα του κόσμου.

ΤΟ ΧΡΥΣΕΛΕΦΑΝΤΙΝΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΟΥ ΔΙΟΣ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΞΥΜΝΕΙ ΤΟ ΘΕΟ

Η επίκεψη στην Ολυμπία και στο άγαλμα του Δία, ενός από τα επτά θαύματα του κόσμου, ήταν σαν ένα σπάνιο θεατρικό έργο. Η επίσκεψη στον Παρθενώνα της Αθήνας διατηρεί κάτι από την πρώτη πρ'αξη αυτού του έργου. Ο Φειδίας εργάστηκε εδώ, προτού φιλοτεχνήσει το Δία και έκανε, θα λέγαμε, την τελευταία του πρόβα, με στόχο το μεγαλοπρεπές άγαλμα. Πώς λειτουργούσε όμως αυτό το θεατρικό έργο : τίποτα δεν είναι τόσο εύκολο, όσο φαίνεται.

Η λεπτή κύρτωση του ναου του Παρθενώνα προσφέρει στο κτήριο δύναμη και μεγαλοπρέπεια και υπάρχουν αρκετά ακόμη τεχνάσματα που όλα μαζί συμβάλλουν στον ίδιο σκοπό. Το εκπληκτικό τελικό αποτέλεσμα -και αυτή είναι η πρώτη πράξη του έργου- είναι ότι αυτός ο σπουδαίος ναός καθησυχάζει τον επισκέπτη, μοιάζει σαν να του χαμογελά. Το πιο όμορφο ίσως στοιχείο του Παρθενώνα είναι η κλίμακά του και όχι το μέγεθός του. Σε καταβάλλει, όπως θα έκαναν τα επτά θαύματα του κόσμου, σε αγκαλιάζει. Κατά κάποιο τρόπο σε εξευγενίζει και σε μεγενθύνει, σαν να βαδίζεις και εσύ μαζί με τους θεούς, ενώ ταυτόχρονα σε κρατάει άνθρωπο. Οι ίδιες οι πέτρες του ακόμα, είναι

όμορφες, κομμένες σαν κοσμήματα. Είναι ζεστές στον ήλιο και διάφανες σαν ανθρώπινο δέρμα. Μέσα στον Παρθενώνα υπήρχε η δεύτερη πράξη του έργου, το τεράστιο άγαλμα της Αθηνάς, φιλοτεχνημένο από τον Φειδία, δέκα χρόνια πριν φτιαξει το άγαλμα του Διός. Ήταν ψηλό όσο και οι γερανοί της αναστήλωσης που υπάρχουν εκεί σήμερα.

Για να δούμε καλύτερα την δεύτερη πράξη πρέπει να πάμε αλλού, στην πόλη που ονομάζεται Αθήνα του νότου, στο Νάσβιλ του Τεννεσί. Αυτό είναι το τέχνασμα, αυτή είναι η έκπληξη που σχεδίασε ο Φειδίας για εκείνους που θα επισκέπτονταν τη χρυσελεφάντινη Αθηνά στην Αθήνα και το Δία του στην Ολυμπία. Είναι τέχνασμα κλίμακας και φαίνεται πολύ καθαρά στην αμερικανική αντιγραφή. Το άγαλμα που κρατάει στο χέρι της εκεί η Αθηνά έχει το μέγεθος κανονικού ανθρώπου. Από το εξωτερικό του αντίγραφου ναού, ο επισκέπτης πρωτονοιώθει ηρεμία και σιγουριά και μετά εισχωρεί στο αβέβαιο σκοτάδι, μέσα στην τρομακτική παρουσία μιας τεράστιας και επιβλητικής θεότητας. Είναι κομμάτι αληθινού θεάτρου που οργάνωσε ο Φειδίας, ένα σκηνικό δέους και εβλάβειας, φόβου, πίστης και κατάπληξης γύρω από τα αγάλματά του. Κρίνοντας από την φήμη του στην αρχαιότητα, το σημείο όπου το τέχνασμα είχε τα καλύτερα αποτελέσματα, ήταν ο ναός του Δία στην Ολυμπία. Εκεί για χίλια τριακόσια χρόνια άντρες από την Ελλάδα συναγωνίζονταν στους ιερούς αγώνες του Διός, τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Τα αγάλματα τριακοσίων πρωταθλητών είχαν τοποθετηθεί γύρω από τους βωμούς και τους ναούς του παντοδύναμου Δία. Οι κίονες που σώζονται οριοθετούν τα κτίσματα του αρχαίου ολυμπιακού χώρου. Υπό ολυμπιακή εκχειρία, εκεί συγκεντρώνονταν αθλητες από όλες τις πόλεις του ελληνικού κόσμου. Εκεί αθλητές και θεατές έκαναν μαζί σπονδές, ανεβαίνοντας τα

σκλοπάτια του ιερού του Δία για να δουν ένα από τα θαύματα του κόσμου. Εκεί χτυπούσε η καρδιά του πολιτισμού τους, το μέγιστο μνημείο για τους αρχαίους Έλληνες. Το δέρμα του Δία ήταν φτιαγμένο από παχιά στρώματα ελεφαντόδοντου και τα μαλλιά από χρυσάφι. Το πρώτο που ήθελαν να μάυοθν όλοι όσοι ερχόταν εδώ για να δουν το άγαλμα, ήταν αν ο Δίας βρισκόταν στον ουρανό πάνω από τον ίδιο το θεό. Οι ιερείς είχαν την απάντηση. Έλεγαν ότι όταν ο Φειδίας τοποθέτησε για πρώτη φορά το άγαλμα, την ίδια ακριβώς ερώτηση έκανε στον ολύμπιο Δία και τότε ο θεός είχε ρήξει αστροπελέκι και έσπασε το λιθόστρωτο του ναού. Με μια μικρή αμοιβή μάλιστα, οι ιερείς μπορούσαν να βγάλουν ένα μικρό χάλκινο δοχείο και να δείξουν το σπάσιμο, προιόν του κεραυνού.

Κόσμος συνέρρεε για να δει το άγαλμα για πάνω από οκτακόσια χρόνια. Πίσω του ήταν τοποθετημένο το ιερό πέπλο του ναού της Ιερουσαλήμ, λάφυρο πολέμου, και μπροστά του μια ρηχή λιμνούλα γεμάτη πό ελαιόλαδο για να αντανακλά το φως. Καθόλη τη διάρκεια της ζωής του αγάλματος,, ένα ειδικό σώμα ανδρών που λεγόταν στυλβωτές ερχόταν για να γυαλίσουν το το ελεφαντόδοντο.

Το άγαλμα ήταν ιδιαίτερα αγαπητό, κάποιος επισκέπτης μάλιστα είχε δηλώσει ότι μπορούσε να υπολογίσει τις διαστάσεις του αγάλματος, όχι όμως και την ενέργειά του. Κάποιος άλλος, ο Αντίπατρος της Σιδώνος, που κατέγραφε τα αρχαία θαύματα, είπε ότι “τα άλλα έξι θαύματα τα τιμούμε, το Δία όμως το σεβόμαστε.” Η απάντηση στο ερώτημα γιατί δημιουργούσε αυτό το άγαλμα τόσο βαθιά αισθήματα βρίσκεται στο όμορφο, φιλντισένιο πρόσωπό του. Ο Φειδίας, όπως έγραψε και ένας ιστορικός, δημιούργησε, έδωσε το πρόσωπο του Θεού και συμπλήρωσε τη θρησκεία. Φυσικά ο Φειδίας είχε φτιάξει το πρόσωπο

του θεού κατ εικόνα του ανθρώπου και έτσι κατασκευάζοντας έναν νέο θεό, δημιούργησε έναν νέο άνθρωπο. Δεν υπάρχει καλλιτέχνης που να μπορεί να το ξεπεράσει αυτό.

Το άγαλμα δεν υπάρχει σήμερα, όμως κατά ένα εκπληκτικό τρόπο, το εργαστήριο μέσα στο οποίο κατασκευάστηκε, υπάρχει ακόμη. Πρόκειται για ένα σθεναρό δωμάτιο, του οποίου οι τεράστιοι τοίχοι προστάτευαν τον έναν και πλέον τόνο χρυσού, που χρησιμοποίησαν οι τεχνίτες για την κατασκευή του αγάλματος, καθώς και τις άπειρες ποσότητες ελεφαντόδοντου. Στο χώρο επίσης διακρίνονται κάποια στοιχεία της τελειμανίας του Φειδία. Το εργαστήριό του ήταν χτισμένο στην ίδια ακριβώς γωνία του ηλίου, όπως και ο ναός. Ο Φειδίας μπορούσε να δει πώς θα έπεφτε το φως πάνω στο άγαλμά του από την είσοδο του ναού. Εκεί πιθανότατα να συνέλαβε και την ιδέα της λίμνης με το ελαιόλαδο, που αντανακλούσε το φως πάνω στο πρόσωπο του Δία. Το εργαστήριο είχε επίσης το ίδιο μέγεθος με αυτό του ναού. Πώς σχεδίασε ο Φειδίας με τόση φροντίδα και με τόση τελειότητα την εκπληκτική αλλαγή κλίμακας γύρω από τον Δία;

Το μικρό μουσείο της Ολυμπίας εκθέτει για το κοινό πολλά ευρήματα από την ανασκαφή στο εργαστήριο του Φειδία. Εκεί βρίσκονται και ορισμένα από τα εργαλεία καθώς και κομμάτια από τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή τους θαύματος. Έχει βρθεί ακόμη, ένα αγγείο με την επιγραφή “Φειδίου ειμί”, ήταν κάτι, θα μπορούσαμε να πούμε, αντίστοιχο της σημερινής κούπας του καφέ του. Ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει στα κομμάτι ελεφαντοστού, που σώζονται, τα σημάδια από την κοπή τους, καθώς και τις σμήλες και τα τρυπάνια που έκοψαν το ελεφαντόδοντο και το επεξεργάστηκαν, ώστε να θωρακιστεί και να κρεμαστεί πάνω στο ξύλο. Υπάρχουν επίσης, μεταξύ των ευρημάτων, ένα σφυρι χρυσοχόου και μερικά καλούπια είτε για το

χρυσό, είτε για να ισιώνεται εγκάρσια το ελεφαντόδοντο. Οι αρχαίοι Έλληνες είχαν ένα μυστηριώδη τρόπο για να λυγίζουν και να ισιώνουν το ελεφαντόδοντο. Οι περισσότεροι επισκέπτες εντυπωσιάζονται από το πόσο μικρά είναι τα εργαλεία. Πράγματι είναι παράξενο πώς ένα από τα μεγαλύτερα αγάλματα του κόσμου κατασκευάστηκε με τόσο μικροσκοπικά εργαλεία. Η αλήθεια είναι ότι ήταν σύνεργα χρυσοχοΐας, το μεγάλο άγαλμα του Δία φτιάχτηκε σαν κόσμημα.

Το τέλος ήρθε με τους χριστιανούς. Τον 4ο μ.Χ. Αιώνα οι ολυμπιακοί αγώνες σταμάτησαν με διαταγή των χριστιανών αυτοκρατόρων, το εργαστήριο του Φειδία έγινε εκκλησία, η παλιά Ελλάδα είχε χαθεί. Ο μεγαλοπρεπής ναός είχε ήδη γκρεμιστεί, οι κίονές του είχαν υποχωρήσει κατά τη διάρκεια σεισμού, οι λίθοι του είχαν λεηλατηθεί για να κατασκευαστεί οχυρό εναντίον των βαρβαρικών επιδρομών. Ο κλασικός κόσμος είχε εγκαταληφθεί. Τα ποτάμια της περιοχής γέμισαν κίτρινες λάσπες και αυτό ήταν που κατέπνιξε τα απομεινάρια της Ολυμπίας και προστάτεψε τα εργαλεία και τι κύπελο του Φειδία για μας.

Το άγαλμα του Δία κατατμήθηκε και μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη, πρωτεύουσα της εποχής. Στην εποχή των πρώτων χριστιανών αυτοκρατόρων, η Πόλη ήταν ο τόπος των πιο ασυνήθιστων καλλιτεχνικών συναρθρίσεων που είχε δει ως τότε ο κόσμος. Ο Λίκιος, ένας ευνούχος ευλαβής χριστιανός, ήταν επιφορτισμένος από τον αυτοκράτορα με την ευθύνη να κλείσουν όλοι οι ειδωλολατρικοί ναοί της επικράτειας. Συνέλεγε επίσης ελληνικά αγάλματα και τα συγκέντρωνε στο παλάτι του, εκεί όπου είχαν μαζευτεί μερικά από τα σπουδαιότερα έργα τέχνης του αρχαιοελληνικού κόσμου. Το σπουδαιότερο λάφυρο βρισκόταν στο τέλος του μεγάλου διαδρόμου του ανακτόρου του Λικίου, το άγαλμα του Δία, ηλικίας οκτακοσίων ετών. Εκεί βρισκόταν για πάνω

από εξήντα χρόνια, μετά καταστράφηκε σε μια στάση της Πόλης. Κατά ένα τρόπο όμως ακόμη βρίσκεται εκεί σήμερα, μιας και το πρόσωπο του Δία του Φειδία έγινε το πρόσωπο του Χριστού της Ορθοδόξου Εκκλησίας.

Η μικρή εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπους στην Κωνσταντινούπολη αποτελεί ένα από τα πιο όμορφα εναπομείναντα μνημεία του Βυζαντίου, ένα θεολογικό κόσμημα, όπου μπορεί να δει κανείς το μεγάλο Δία στους τοίχους της. Ο Δίας είναι ο Χριστός, χίλια χρόνια αφού το προτότυπο κάηκε μέσα στο παλάτι του Λικίου. Στην κορυφή του τρούλου απεικονίζεται ο ολύμπιος Δίας καθισμένος στο θρόνο του σαν Χριστός. Πώς συνέβαινε όμως ένα ζειδωλατρικός θεός να παριστάνει την εικόνα του ίδιου του Χριστού ; Καταρχήν, ο ολύμπιος Δίας στο παλάτι τω Λικίου αποτελούσε ένα πολύ εντυπωσιακό έργο τέχνης και έπειτα το ίδιο το άγαλμα αντιπροσώπευε την εικόνα της υπέρτατης θεότητας για πάνω από χίλια χρόνια.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ – Η ΕΝΑΡΞΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Η ιδέα των ελληνικών και ρωμαϊκών αγαλμάτων, που αντιπροσώπευουν κατά κάποιο τρόπο την ιδεατή σωματική ομορφιά, μας επιρρεάζουν μέχρι σήμερα. Απέχει βέβαια πάρα πολύ από την πραγματικότητα. Σε μια έρευνα που κατά την οποία μετρήθηκαν χιλιάδες Έλληνες και Ιταλοί αεροπόροι, με μέτρο τα κλασικά αγάλματα της αρχαιότητας, αποδείχθηκε ότι δεν είχαν καμία απολύτως ομοιότητα. Επίσης οι γυναίκες της μεσογείου που δουλεύουν στα χωράφια όλη τους τη ζωή σίγουρα δε μοιάζουν με Μαντόνες. Παρόλαυτα, υπάρχει ακόμη μια έντονη εμμονή με την κλασική σωματική φιγούρα σε πράγματα, όπως το αερόμπικ, στο αδυνάτισμα και τα παρόμοια. Αυτό το ιδεατό της κλασικής ομορφιάς, που μας κατατρέχει ακόμα, ξεκίνησε φυσικά από τα ελληνικά αγάλματα, των οποίων οι αρχαίες εικόνες είναι ακόμη ζωντανές.

Γλύπτες σαν το Φειδία, σφράγισαν την εικόνα του ανθρώπινου σώματος με αγάλματα όπως του Δία. Στους αιώνες που ακολούθησαν, ωστόσο, η γλυπτική έγινε πιο ζωντανή, όπως την αποκαλούν πολλοί δυτικοί, πιο φυσική. Γλυπτά γυναικών συνέλαβαν βλέμματα και μετιές που ακόμη και σήμερα θεωρούνται σέξι. Και άντρες με κίνηση σαν αληθινή. Δρασκελίζοντας την είσοδο του λιμανιού, ο Κολοσσός, το άλλο άγαλμα από τα επτά θαύματα του κόσμου, έγινε πασίγνωστη εικόνα του νέου τύπου αγάλματος με κίνηση. Πάνω από όλα ήταν η εικόνα που δημιουργήθηκε από καλλιτέχνες που δούλευαν τα πορτρέτα ενός και μοναδικού άνδρα, του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η γλυπτική βρισκόταν στο απόγειό της. Τα πρόσωπα έμοιαζαν αληθινά. Φαίνονταν οι ρυτίδες, τα ρεαλιστικά ανακατεμένα μαλλιά καθώς, οι συσπάσεις των μυών του

προσώπου, καθώς και ο δέρμα πάνω τους. Ο Αλέξανδρος άλλαξε την ιστορία, κινούμενος από την Μακεδονία προς την Ινδία. Η ιστορία μπορούσε να χωριστεί σε πριν και μετά κατακτήσεων Αλεξάνδρου περιόδους και ο Αλέξανδρος έγινε με τον καιρό ο άνθρωπος του πεπρωμένου. Όπως ο Χίτλερ είχε την τρέλα του, η Γκάρμπο το Χόλιγουντ, έτσι και ο Αλέξανδρος είχε τον image maker του, έναν γλύπτη, ονόματι Λύσιππο ο οποίος εφήυρε την εικόνα του ανθρώπου ως ήρωα. Έκανε παρα πολλά για τον Αλεξάνδρο. Ένα σημαντικό επίτευγμά του ήταν η αλλαγή των ευγενικών καμπύλων της ελληνικής γλυπτικής και η άτακτη αναδιαμόρφωσή τους. Η σημαντικότερη όμως αλλαγή ήταν στο παραδοσιακό μέγεθος των χεριών των ελληνικών αγαλμάτων. Συνήθως τότε χρησιμοποιούνταν η αναλογία 7 ή 8 προς ένα, ο Λύσιππος το έκανε 10 προς ένα. Έφερε επίσης μεγάλη αλλαγή και στο πρόσωπο και κατασκεύασε το σύγχρονο ήρωα. Οι μορφές των αγαλμάτων του θα μπορούσαν στις μέρες μας να ανήκουν σε κινηματογραφικούς αστέρες. Ο Λύσιππος ήταν ένας από τους προσωπικούς γλύπτες του Αλεξάνδρου, αυτός μάλιστα μας χάρισε τη μορφή του, όπως τον γνωρίζουμε σήμερα. Υπάρχει μια παράξενη ιστορία σχετικά με το πώς προέκυψε αυτή η εικόνα. Ο πραγματικός Αλέξανδρος ήταν μακρυμάλλης, πιο κοντός και πιο μικροκαμωμένος -από ότι απεικονίζεται συνήθως- και λίγο κουφός. Όταν λοιπόν περιστοιχιζόταν από τους αυλικούς του, έκανε μια ελαφρά κίνηση του κεφαλιού του για να ακούει καλύτερα αυτά που του έλεγαν. Αυτό που κατάφερε ο Λύσιππος ήταν να κατασκευάσει μια εικόνα, να μετατρέψει αυτά τα ελαττώματα σε ηρωικές πόζες. Έτσι η ελαφρά κλίση μετατράπηκε σε μια στάση χαρακτηριστική για κάποιων που διοικεί στρατούς και φυσικά αυτό έκανε και το στόμα να είναι ελαφρώς καμπύλο και ανοικτό. Στην ουσία ο Λύσιππος κατάφερε για πρώτη φορά να δημιουργήσει την εικόνα ενός σταρ.

Το γενικότερο κλίμα της εποχής συγκινούσε τους καλλιτέχνη της αρχαιότητας καθώς κατασκεύαζαν τις πρώτες εικόνες των σύγχρονων ηρώων. Όταν έδειχναν τον Αλέξανδρο να μάχεται, να ιππεύει, να κυνηγά. Όταν έδειχναν τον Κολοσσό της Ρόδου -ο οποίος φτιάχτηκε εν τέλει από έναν μαθητή του Λυσίππου- και κατά κάποιο τρόπο αποτελούσε τη διαφήμιση του μνιτέρνου ανθρώπου.

Οι μεγάλες πόλεις της ανατολής, που έχτισαν οι στρατηγοί και διάδοχοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην ελληνιστική εποχή, ήταν ο κόσμος των επτά θαυμάτων. Βαδίζοντας κανείς εκεί, είναι σαν να βαδίζει στα πρώτα βήματα του μυαλού του σύγχρονου ανθρώπου. Η Πέργαμος, μια από τις σπουδαιότερες πόλεις της ελληνιστικής ανατολής δε χρειαζόταν θαύμα. Διέθετε ένα υδρευτικό σύστημα μήκους 55 χιλιομέτρων για τη μεταφορά κρύου νερού από τα γύρω βουνα στο κέντρο της πόλης. Ήταν ένα πραγματικό τεχνολογικό θαύμα. Οι ιστορικοί γενικά δεν τρέφουν και μεγάλη εκτίμηση για την ελληνιστική εποχή, ακόμη και η λέξη σημαίνει “περίπου ελληνική”. Συνήθως λένε ότι οι απαρχές της σύγχρονης ιστορίας βρίσκονται στην κλασική περίοδο και με αυτό νοούνται δύο πράγματα. Από τη μία οι αρχαίοι Έλληνες, σοφοί σαν κουκουβάγιες, φορώντας όμορφες τιβένους, έκαναν όμορφες σκέψεις και περιπλανούνταν στα ελληνικά νησιά. Από την άλλη, μετά από μερικές εκατοντάδες χρόνια εμφανίζονται οι Ρωμαίοι, πολύ πιο ενδιαφέροντες, πολύ βίαιοι, ενδιαφέροντες καταστροφείς οι οποίοι επίσης πετάνε και μερικές χιλιάδες χριστιανούς στα λιοντάρια. Ανάμεσα στους δύο αυτούς πόλους, η ελληνιστική εποχή είναι η καρδιά των επτά θαυμάτων της αρχαιότητας. Η ελληνιστική είναι η πρώτη μοντέρνα εποχή. Τα θαύματα είναι ένας δείκτης φιλοδοξιών και επιτευγμάτων της ανθρώπινης φαντασίας. Η ελληνιστική εποχή είναι η πρώτη νομισματική οικονομία, είναι η εποχή που πρόσφερε στη Ρώμη την ώθηση και την έναρξή της.

Η ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΦΟΡΜΑ – ΠΡΟΤΥΠΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΑΣΤΟΤΕ ΘΕΟΤΗΤΑ

“Πέρα απο τη θάλασσα, έγραψε ο Αντίπατρος της Σιδώνας, κείται το νησί της Ρόδου, το οποίο ανέβασε ο Ήλιος προς το φως...” Εκεί, λένε οι αρχαίες γραφές, στεκόταν κάποτε ο μεγαλοπρεπής Κόλοσσός, σαν δεύτερος ήλιος και κοίταζε κατάματα το πέλαγος. Κατασκευάστηκε περίπου το 285 π.Χ. Από το γλύπτη Καρά, μαθητή του Λυσίππου. Παρά το γεγονός ότι κατέρρευσε μετά από μόλις εξήντα χρόνια, λένε ότι ήταν εξίσου εντυπωσιακός και αφότου είχε πέσει. Τελικά το άγαλμα κατακερματίστηκε από Άραβες στρατιώτες και πουλήθηκε σαν μέταλλο. Στη σύγχρονη εποχή δεν έχουν βρθεί ακόμη ίχνη του.

Οι μελετητες λένε ότι αγάλματα όπως ο Κολοσσός συνήθως ήταν στημένα δίπλα από ναούς, όμως ο ναός του Ηλίου, στη Ρόδο, βρισκόταν στο κέντρο της πόλης πάνω σε ένα λόφο, όπου δεν έχει βρεθεί τίποτα που να πιστοποιεί την ύπαρξη του κολοσσιαίου αγάλματος εκεί. Αντίθετα ανακαλύφθηκαν τεράστια τείχη, από την εποχή του Κολοσσού, που εκτείνονταν ως το λιμάνι. Αυτό αποδεικνύει ότι τα λιμάνια της Ρόδου, κατά ένα μεγάλο μέρος τους είναι τεχνητά, πράγμα που σημαίνει ότι η γιγάντια φιγούρα θα μπορούσε να ήταν στημένη στην άκρη του τείχους, δηλαδή στο λιμάνι. Ο Κολοσσός, ωστόσο, δε θα μπορούσε να εκτείνεται στην είσοδο του λιμανιού, όπως πολλές φορές παρουσιάζεται στις εικόνες. Θα έπρεπε να έχει τουλάχιστον τετρακόσια μέτρα ύψος και ούτε το μέταλλο, ούτε οι λίθοι ενός τέτοιου γιγαντιαίου αγάλματος σε διασκελισμό, θα μπορούσε να συγκρατήσει τη μαζική πίεση ή τη δύναμη των χειμερινών καταιγίδων.

Σήμερα το μεσαιωνικό οχυρό του Αγίου Νικολάου στέκεται στην άκρη του τείχους, στο λιμάνι. Το ενδιαφέρον σε αυτό το μικρό φρούριο είναι τα κομμάτια μαρμάρου στους τοίχους του, τα οποία φαίνονται να έχαουν κοπεί και χαραχθεί από αρχαίους γλύπτες, Έλληνες γλύπτες της εποχής του Κολοσσού. Φυσικά οι άνθρωποι στο μεσαίωνα τα πήραν και τα ξαναχρησιμοποίησαν στο χώρο. Το πιο σημαντικό με αυτά τα μάρμαρα είναι ότι δεν έχουν τετράγωνο σχήμα και υπολογίζοντας κανείς τις γωνίες του καταλαβαίνει ότι αποτελούσαν τμήματα ενός κυκλικού κτίσματος, διαμέτρου 17 μέτρων. Τόσο είναι και η διάμετρος του κεντρικού πυργίσκου στο οχυρό. Αυτό που μάλλον συμβαίνει εδώ είναι ότι οι άνθρωποι του μεσαίωνα ίσως πήραν ένα αρχαίο κτίσμα και έχτισαν ακριβώς πάνω στα θεμέλιά του, χρησιμοποιώντας και τμήματα των αρχαίων λίθων. Πιθανό είναι λοιπόν το γεγονός τα μάρμαρα να αποτελούσαν κάποτε τη βάση του Κολοσσού της Ρόδου.

Ο Αντίπατρος, που ζούσε την εποχή που ο Κολοσσός υπήρχε ακόμη, περιγράφει ότι κατασκευάστηκε σαν σπίτι. Χτίστηκε εξίσου επιδέξια, όπως ο Δίας της Ολυμπίας, κομμάτι κομμάτι, με σκελετούς από μέταλλο και πέτρα. Το δέρμα του Κολοσσού φτιάχτηκε από χοντρά στρώματα μπρούντζου. Η αλήθεια είναι ότι δε γνωρίζουμε αν στέκονταν όρθιος ή καθόταν ή οδηγούσε άρμα. Πιθανότατα μπορούμε να πάρουμε μια κάποια ιδέα παρατηρώντας τα μπρούτζινα αγάλματα που κατασκεύασε ο Λύσιππος για τον Αλέξανδρο, μιας που ο πρώτος ήταν ο δάσκαλος του κατασκευαστή του Κολοσσού. Μεταξύ των διαφόρων ευρημάτων από το νησί της Ρόδου συγκαταλέγονται μαρμάρινες κεφαλές με οπές στο πίσω μέρος, οι οποίες σύμφωνα με τους αρχαιολόγους χρησίμευαν για να στεριάζονται μεταλλικές ακτίνες, έχοντας ως αποτέλεσμα μια μορφή περίπου σαν και αυτή του σύγχρονου αγάλματος της Ελευθερίας. Με απόκλιση εκατο χρόνων παρατηρούμε σε αυτά την

τεχνοτροπία σύμφωνα με την οποία είχε κατασκευαστεί και ο Κολοσσός, και παρατηρούμε επίσης τα γνώριμα χαρακτηριστικά του Αλεξάνδρου : ελαφρώς γεμμένο κεφάλι, ανοικτό στόμα. Ο Αλέξανδρος, σαν τον Ήλιο, αντλούσε τη δύναμή του από την ανατολή, από τις ελληνιστικές πόλεις, όπως η Πέργαμος και η Ρόδος. Όπως και ο Χριστός, που ήταν ανατολικός θεός, περνάει κατευθείαν από τις πόλεις αυτές στη Ρώμη, την καρδιά της αυτοκρατορίας

Στη Ρώμη του σήμερα συναντούμε ακόμη εικόνες του αρχαίου θεού Ήλιου. Όταν ξεκινούσε ο χριστιανισμός, οι δεσμοί του κόσμου με τους ανατολικούς θεούς ήταν πολύ στενοί. Ο Ήλιος, όπως και ο Χριστός, ήταν ο θεός της κρίσης που έριχνε τους αμαρτωλούς την εξώτερη νύχτα. Και ο Ήλιος είχε γεννηθεί στις 25 Δεκεμβρίου, ενώ στις βόρειες ευρωπαϊκές χώρες η Κυριακή ανήκει ακόμη στον ήλιο (π.χ. Sunday). Ακόμη και σήμερα στην εκκλησία του Αγίου Πέτρου κάτω από την Αγία Τράπεζα υπάρχουν μνήμες του Ήλιου, σε κάποιες από τις παλαιότερες εικόνες του Χριστού. Σε μια αρχαία κατακόμβη, επίσης, κοντά στον τάφο του Αγίου Πέτρου, το χρυσί μωσαικό παρουσιάζει το Χριστό σαν Ήλιο πάνω στο άρμα του. Αυτός ο Αναστάς Χριστός έχει και το λαιμό του Αλεξάνδρου και τα ανακατεμένα μαλλιά και το ελαφρώς ανοικτό στόμα. Οι πύρινες ακτίνες που κάποτε που κάποτε εκτινάσσονταν από το κεφάλι του Κολοσσού, έγιναν το χριστιανικό φωτοστέφανο.

Εδώ λοιπόν η ηχώ των αρχαίων θαυμάτων εισβάλλει στο χριστιανικό κόσμο και μέχρι και σήμερα οι μοντέρνες πόλεις μας είναι γεμάτες από εικόνες Δία και του Κολοσσού, όπως όλοι εμείς εικονιζόμαστε πάνω σε αυτές τις υπέροχες αρχαίες εικόνες από ελεφαντόδοντο και μπρούντζο και χρυσό.

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΑΥΜΑΤΑ – Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΣ ΣΗΜΕΡΑ

Ωστόσο το 18^ο αιώνα, τον ίδιο αιώνα που έζησε και ο Φον Έαρλαχ, το θαύμα από τη φύση του είχε αρχίσει να μεταμορφώνεται, άλλαζε για να γεφυρώσει τα θαύματα του κόσμου. Μια τελείως νέα αντίληψη περί θαυμάτων άρχισε να αναδύεται.

Την Κυριακή 12 Αυγούστου του έτους 1770 δυο μάλλον ανυπόμονοι άνδρες ανέβηκαν μέχρι το λόφο στο νησί Λίζαρντ, ο Κάπτεν Τζαίημς Κουκ του βασιλικού ναυτικού και ο βοτανολόγος Τζόζεφ Μπάνξ. Ο Κουκ εξερευνούσε ολόκληρη την ανατολική ακτή της Αυστραλίας. Τώρα φυσικά δεν ήταν ο πρώτος που έφτασε μέχρι εδώ. Οι Αβορίγινες ήταν εδώ τόσα πολλά χρόνια που είχαν δει τη θάλασσα να μπαίνει μέσα στη στεριά και τα κοράλλια να μεγαλώνουν μέσα στο θερμό νερό της. Είχαν επίσης έρθει εδώ άνθρωποι από την Ιάβα και την Κίνα, όμως η παρέα του Κουκ ήταν οι πρώτοι άνθρωποι με σύγχρονο όραμα για την έλευσή τους εδώ. Άνθρωποι με σύγχρονη αίσθηση ιδιοκτησίας και κατοχής. Και ήταν διατεθειμένοι αυτό να το διεκδικήσουν, ακόμη και με τα όπλα. Εκείνη την εποχή άνδρες σαν τον Κουκ χαρτογραφούσαν ολόκληρο τον πλανήτη σημαδεύοντάς τον, ελέγχοντάς τον.

Στον αιώνα που ακολούθησε, σιδηρόδρομοι, αεροδιάδρομοι, δρόμοι, καλώδια δεκάδων περιγραφών και ιδιοτήτων μπήκαν γύρω από τον πλανήτη, περιστοιχίζοντας όλη τη γη με ένα δίκτυ μέσα στη μεγαλοπρεπή ανεξέλεγκτη ανεξερεύνητη φύση. Ο κόσμος στον οποίο ο άνθρωπος έζησε από την αρχή της ανθρωπότητας, ο κόσμος στον οποίο έκτισε τα επτά θαύματα της αρχαιότητας, δεν είχε σκοπό να εξαφανισθεί.

Καθώς ανέβαιναν προς το λόφο δε σκέφτονταν ούτε την τροπική ζέστη, ούτε την υπερβολική υγρασία. Αυτό που αναζητούσαν ήταν ένας τρόπος για να διαφύγουν από την θανάσιμη παγίδα και η παγίδα ήταν φτιαγμένη από έμβιο κοράλλι. Καθώς ο Κάπτεν Κουκ έφευγε βόρεια προς την ακτή της Αυστραλίας, το συμπαγές τείχος του μεγάλου κοραλλιογενούς υφάλου τον έσπρωξε πιο κοντά στην ακτογραμμή. Για χιλιάδες μίλια ή περισσότερο, ο Κουκ με επιτυχία κατάφερε να τα αποφύγει προχωρώντας αργά και προσεκτικά πίσω από μικρές βάρκες που έστελνε ως εμπροσθοφυλακή για να εντοπίσει τα επικίνδυνα νερά. Στις 11 Ιουνίου όμως το πλοίο του Κουκ, Εντέβορ, χτύπησε πάνω σε έναν ύφαλο και κόλλησε. Καθώς τα κύματα κινούνταν πέρα δώθε, τα μυτερά κοράλλια τρύπησαν τη γάστρα του σκάφους Εντέβορ. Οι ναύτες πριόνισαν μερικές από τις σανίδες της καρίνας που επέπλεε στην επιφάνεια. Πέταξαν ότι μπόρεσαν να βρουν στη θάλασσα και κατάφεραν να επαναφέρουν το σκάφος. Μετά από μια απελπισμένη εβδομάδα γεμάτη θύελλες βρήκαν έναν κολπίσκο που μαστίζονταν από κροκοδείλους, όπου και προσάραξαν το Εντέβορ και άρχισαν τις επισκευές του. Μετά 5 εβδομάδες είχαν επιστρέψει στη θάλασσα, ακόμη κινούμενοι μέσα στα πολύ επικίνδυνα νερά. Με τα κοράλλια να τους απειλούν και έναν ύφαλο να κινείται όλο και πιο κοντά στη στεριά, ένοιωθαν, όπως έγραψε και ο ίδιος ο Κουκ, τελείως παγιδευμένοι μέσα σε αυτή την τόσο αφιλόξενη μακρινή ακτή.

Είχαν ανέβει το λόφο στο νησί Λίζαρντ, τον ψηλότερο στον ύφαλο για να βρουν έναν τρόπο να ξεφύγουν από τον κοραλλιογενή ύφαλο και να επιστρέψουν στην ανοιχτή θάλασσα. Από την κορυφή του λόφου ο Κουκ είδε το δρόμο της διαφυγής, ένα στενό πέρασμα μέσα από τον ύφαλο. Με τη χρήση της πυξίδας πήρε όλα τα αναγκαία μέτρα. Την αμέσως επόμενη μέρα το Εντέβορ ξεκίνησε θριαμβευτικά μέσα από το

μικρό πέρασμα στο επικίνδυνο κανάλι, μέσα από το μεγάλο κοραλλιογενή ύφαλο για να βρει μια μεγάλη απέραντη θάλασσα. Εκείνη την εποχή αυτή η παγίδα του Κουκ θεωρήθηκε ως ένα από τα θαυμαστά του κόσμου, ο μεγάλος κοραλλιογενής ύφαλος, μεγάλος σαν την πολιτεία της Καλιφόρνιας, ο μεγαλύτερος ζώντας οργανισμός στον κόσμο και ο μοναδικός που φαίνεται από το διάστημα. Αυτό που ο Κουκ εξέλαβε ως τρομακτικό κίνδυνο είναι κατά που οι περισσότεροι άνθρωποι σήμερα θέλουν να δουν πριν πεθάνουν. Ένας αληθινός παράδεισος για τον επισκέπτη :400 είδη διαφορετικών κοραλλιών, 1500 είδη ψαριών, 400 οστρακόδερμα και θαλάσσια ζώα, όπως φάλαινες και χελώνες. Αν πετάξετε από πάνω του μοιάζει σαν μια αλυσίδα από οπάλια που υπάρχουν μέσα στη θάλασσα. Όμως μόνο το μικροσκόπιο μπορεί να μας δείξει τις λεπτομέρειες των πολύπλοκων κοραλλιών που τα δημιούργησαν όλα. Για να δούμε το θαύμα αυτού του μέρους, για να το δούμε με τον τρόπο που το βλέπουμε σήμερα χρειαζόμαστε τα εργαλεία που ο καημένος ο Κάπτεν Κουκ δεν είχε ποτέ. Φιάλες οξυγόνου αυτοκατάδυσης, φωτογραφικές μηχανές, αεροπλάνα, θαλαμίσκους διαστημοπλοίου, μικροσκόπια. Όλα αυτά δημιούργησαν έναν τελείως διαφορετικό κόσμο για μας. Παρότι ο Κουκ δε θα το μάθαινε ποτέ, οι χάρτες και τα σχέδιά του για τους άγνωστους λαούς έχουν γίνει μέρος ενός βασικού πλέγματος αυτού του ολοκαίνουργιου κόσμου, όπου υπάρχουν θαύματα πολύ διαφορετικού είδους, θαύματα της φύσης που χειραγωγούμε και παρατηρούμε.

Η έκταση του φαραγγιού στον ποταμό Κολοράντο, το φράγμα «ογκόλιθος» είναι η μεγαλύτερη χειροπιαστή κατασκευή και κόστισε πυραμίδες ολόκληρες από δολάρια. Τα νερά του αρδεύουν την Καλιφόρνια.

Τα φώτα του Λας Βέγκας εκεί όπου χειραγωγήσαμε τη φύση με τρόπο που δεν έχει ξαναγίνει ποτέ. Τώρα ο μεγαλειώδης σπουδαίος φυσικός νόμος είναι παγιδευμένος και συνδεδεμένος με την ανθρωπότητα. Κτίζοντας με ισχυρές βασικές δυνάμεις, χρησιμοποιώντας τους φυσικούς νόμους φτιάχνουμε τον ηλεκτρισμό και όλες τις άλλες σύγχρονες μορφές ενέργειας. Τότε κατά κάποιο τρόπο προσθέτουμε στη φύση και έχουμε και έναν ολοκαίνουργιο κόσμο γεμάτο από σύγχρονα θαύματα.

Όπως το περισσότερα σύγχρονα κτίρια η Πυραμίδα του Λας Βέγκας και η Σφίγγα είναι απλώς προσωρινές. Είναι κατασκευασμένες ως αναπαραστάσεις, παλαιώσεις. Τα αρχαία θαύματα παρότι χτίστηκαν για πάντα, αφορούσαν αυλικούς και βασιλιάδες. Τα καινούργια λοιπόν είναι ο εκδημοκρατισμός των θαυμάτων. Οι άνθρωποι μπορούν να παίζουν χαρτιά στις σύγχρονες πυραμίδες που τους δροσίζουν και τους ζεσταίνουν και τους διασκεδάζουν. Εδώ είναι η μεγαλύτερη ακτίνα φωτός στον κόσμο, η οποία είναι θεατή και από το διάστημα. Απειλείται να την κλείσουν σε δέκα χρόνια.

Προφανώς το πραγματικό θαύμα βρίσκεται κάπου αλλού. Ίσως οι πόλεις με τα νευρικά τους καλώδια να έχουν γίνει οι ίδιες το θαύμα, δεν είναι αυτό που παραδοσιακά θα ονομάζαμε υπέροχο, όμως είναι υπέροχες τελικά, όσο υπέροχο είναι και το τοπίο. Και όπως το τοπίο έτσι και η πόλη σχηματίζονται αενάως από τις φυσικές δυνάμεις.

Οι αρχαίοι λαοί πίστευαν πως είναι συνδεδεμένοι με τη φύση. Αυτό που διαθλούσαν τα πρίσματα των πυραμίδων ήταν η θεϊκή δύναμη του σύμπαντος δοσμένη στο αρχαίο κράτος της Αιγύπτου. Τότε στην ελεύθερη Αρχή δημιουργήθηκαν τα θαύματα και τα σύγχρονα μυαλά εκεί, στα μαγικά βουνά των Φαραώ.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Στα παλαίσια της εικονθκής ξενάγησης των αρχαίων θαυμάτων, προτείνονται κάποιας μορφής απλά εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποί απευθύνονται σε παιδιά των μεγαλύτερων τάξεων του δημοτικού και των πρώτων τάξεων του γυμνασίου, με στόχο να γίνουν πιο προσητά και πιο κατανοητά στα παιδιά όλα αυτάπου έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν στην έκθεση του μουσείου.

• Κατασκευή Πυραμίδας : Τα παιδιά που συμμετέχουν στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα μπαίνουν στη διαδικασία του τρόπου σκέψης των αρχαίων Αιγυπτίων, καλούμενοι να συναρμολογήσουν τα κομμάτια ενός τρισδιάστατου πάζλ, ύψουςτριών μέτρων, από πλαστικό. Το πρόγραμμ απευθίνεται σε ομάδες ατόμων και λαμβάνει χώρα σε προεπιλεγμένο χώρο του μουσείου που φιλοξενεί την έκθεση. Απαιτεί ομαδικό πνεύμα συνεργασίας και σύμπραξη, καθώς και την πρακτική εφαρμογή βασικών κανόνων στατικής και γεωμετρίας. Τα παιδιά για λίγο βιώνουν ως “αρχαίοι Αιγύπτιοι” που μαθαίνουν πως με την ομαδική δουλειά και συνεργασία ο άνθρωπος στην κυριολεξία μπορεί να κάνει θαύματα.

• Ηλεκτρικός Φάρος : Το πρόγραμμα απευθίνεται σε παιδιά ηλικίας 10-14 ετών με σκοπό να τα φέρει σε μια πρώτη επαφή με τον κόσμο των φυσικών επιστημών και συγκεκριμένα με τον ηλεκτρισμό. Σε μικρογραφικά αντίγραφα του Φάρου της Αλεξάνδρειας, οι συμμετέχοντες έχουν τη δυνατότητα χρησιμοποιώντας καλώδια, μπαταρίες και λαμπάκια να κατασκευάσουν ένα μικρό ηλεκτρικό κύκλωμα και να “φωτίσουν”

το Φάρο. Με πολύ απλή μέθοδο δίνεται στο κοινό να κατανοήσει στην πράξη το πώς λειτουργεί και συμπεριφέρεται το ηλεκτρικό ρεύμα, την αξία του στις σύγχρονες εφαρμογές του, καθώς και τις δυνατότητες που παρέχει στον άνθρωπο σήμερα, ανα αναλογιστεί κανείς, έχοντας δει νωρίτερα την έκθεση, τις δυσκολίες και τις ατέλειες του συστήματος φωτισμού του Φάρου της αρχαιότητας, πολλούς αιώνες πριν την ανακάλυψη του ηλεκτρισμού.

- Κρεμαστοί Κήποι : Σε ειδικό χώρο το κοινό έχει την ευκαιρία να ενημερωθεί πάνω σε απλά και συνάμα βασικότατα θέματα της σύγχρονης οικολογίας και της προστασίας του περιβάλλοντος. Εδώ τονίζεται η αξία της φύσης που αποτελεί το ουσιαστικό ανθρώπινο περιβάλλον ζωής. Εκτός από τα γραφήματα και τα διοράματα που παρουσιάζουν και αναλύουν στον μέσο επισκέπτη τα σύγχρονα μεγάλα οικολογικά προβλήματα (ελ νίνιο, φαινόμενο του θερμοκηπίου – τρύπα του όζοντος κ.α.), το παιδικό κοινό μπορεί να επιλέξει μεταξύ σπόρων με εύκολη καλλιέργεια και να αναλάβουν το μέγαλωμα ενός φυτού στο σπίτι τους ή το σχολείο. Δίνονται, επίσης, ειδικά φυλλάδια με συμβουλές και οδηγίες, καθώς και ένα δοχείο με κατάλληλο χώμα που φέρει, εξωτερικά, τη μορφή και το σχήμα του οικοδομήματος των κρεμαστών κήπων, όπως τουλάχιστον αυτή έχει προσδιοριστεί σήμερα από του επιστήμονες. Σκοπός είναι η εξοικείωση του νεαρού κοινού με τον κόσμο των φυτών και η κατανόηση ότι πρόκειται για ζωντανούς οργανισμούς, σαν και εμάς, με διαφορετικές φυσικά λειτουργίες και ανάγκες.

Τα συγκεκριμένα εκπαιδευτικά προγράμματα είναι απλώς ενδεικτικά και αποτελούν μικρό μόνο μέρος των ιδεών και των προγραμμάτων που μπορούν να σχεδιαστούν και να εφαρμοσθούν πάνω στο θέμα των “επτά θαυμάτων”. Τα θαύματα δεν ήταν απλώς και μόνο

μεγαλειώδη αρχιτεκτονήματα. Εσωκλείουν όλα τα βασικά στοιχεία προόδου του ανθρώπινου πολιτισμού. Σχολεία και εκπαιδευτικοί σύλλογοι μπορούν να πάρουν ιδέες από την έκθεση και τα εκπαιδευτικά προγράμματα και να καταρτίσουν τα δικά τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- P. Clayton & M. Price (eds), *The Seven Wonders of the Ancient World*, 1988
- R. Koldeway, *The Excavations at Babylon*, 1914
- J. Boardman, *Ελληνική Πλαστική, Ύστερη Κλασική Περίοδος*, μετ. Αντ. Καλλέγια, Εκδόσεις Καρδαμίτσα, 1998
- Αντ. Καλλέγια, *Κως- Νίσυρος-Κάλυμνος-Λέρος-Πάτμος-Αλικαρνασσός*, 1998
- Κοκκόρου-Αλευρά, *Η Τέχνη της Αρχαίας Ελλάδας-σύντομη ιστορία (1050-50 π.Χ.)*, Εκδόσεις Καρδαμίτσα, 1995
- A. Bernard, *Alexandrie la Grande*, 1996
- A. Bernard, *Αλεξάνδρεια των Πτολεμαίων*, ελληνική μετάφραση Αντ. Καλλέγια, Εκδόσεις Γιαννίκος-Καλδής, 1997
- Μηνιαίο Περιοδικό *Corpus*, τεύχος 22, 2000
- Μηνιαίο Περιοδικό *Το Περισκόπιο της Επιστήμης*, τεύχος 263, 2002
- Discovery Channel, *The Statue of Zeus at Olympia-The Colossos of Rhodes*, *Discovery Communicatins*, 2004
- Discovery Channel, *The Hanging Gardens-The Temple of Artemis*, *Discovery Communicatins*, 2004
- Discovery Channel, *The Pharos of Alexandria-The Mausoleum*, *Discovery Communicatins*, 2004
- Discovery Channel, *The Pyramids*, *Discovery Communicatins*, 2004

ΘΕΡΜΕΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στον κ. Λουκά Ζαχείλα
Λέκτορα Εφαρμοσμένων Μαθηματικών

Στην κ. Φωτεινή Λέκκα
Δρ Αρχαιολόγο-μουσειόγο

Στη Γραμματεία και τους Καθηγητες του Τμήματος

2005

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

004000102127

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Σχολή Επιστημών του Ανθρώπου
Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση

*....δυσ αγάλματα
ένας ναός
ένας κήπος
δυσ τάφοι
και ένας
φάρος.....*

Η παρούσα εργασία αποτελεί ένα πνευματικό ενημερωτικό υλικό μιας έκθεσης μουσειολογικής πραγματικότητας με αντικείμενο τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου.

Στόχος της έκθεσης είναι να ταξιδέψει τον επισκέπτη πίσω στο χρόνο και να του δώσει την ευκαιρία, αν όχι να θαυμάσει με αυτοψία, τουλάχιστον να πάρει μια ολοκληρωμένη εικόνα για τα πλέον αναγνωρίσιμα αριστουργήματα, τα οποία έχουν δυστυχώς χαθεί για πάντα.

Παράλληλα η έκθεση αποσκοπεί, εκτός από την ιστορική τεκμηρίωση, να δώσει στον επισκέπτη στοιχεία σχετικά με :

- Τον κοινωνικό και πνευματικό χωροχρόνο στον οποίο συντελέστηκε η δημιουργία τους.
- Τις ανάγκες, τις ιδιότυπες καταστάσεις και τις συνθήκες ενός κόσμου που αρχίζει να μεγαλουργεί.
- Τη γνωριμία όλου του συστήματος μιας εποχής που σηματοδοτεί την έναρξη του μοντέρνου κόσμου.
- Την αντιμετώπιση και τη θεώρηση της έννοιας του θαύματος κατά τις μεταγενέστερες περιόδους (μεσαίωνα, αναγέννηση) ως τις μέρες μας.
- Τη σύγχρονη σημασία του θαύματος, καθώς και τους καταλόγους των σύγχρονων θαυμάτων.

Διπλωματική Εργασία Σωτήρη Φωλίνα